

**KAZAKİSTAN ÖĞRETMENLERİNİN ÜSTÜN YETENEKLİLERİN
EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Ainur Khabubullayeva

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖZEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
ÖZEL EĞİTİM BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS, 2025

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 (on iki) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Ainur
Soyadı : Khabubullayeva
Bölümü : Özel Eğitim
İmza :
Teslim Tarihi : 13/08/2025

TEZİN

Türkçe Adı : Kazakistan Öğretmenlerinin Üstün Yeteneklilerin Eğitimine
İlişkin Görüşleri

İngilizce Adı : Kazakhstan Teachers' Views on the Education of Gifted Students

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazarın Adı Soyadı: Ainur Khabubullayeva

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Ainur Khabubullayeva tarafından hazırlanan “Kazakistan Öğretmenlerinin Üstün Yeteneklilerin Eğitimine İlişkin Görüşleri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Özel Eğitim Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Mahmut Çitil

(Üstün Zekalılar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Hamza Kaynar

(Özel Yetenekliler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Alper Kaşkaya

(Üstün Zekalılar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 13/08/2025

Bu tezin Özel Eğitim Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Osman Çimen

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez çalışmamın başlangıcından bitimine kadarki süreçte rehberliği, sabrı ve değerli yönlendirmeleri ile yanımda olan, akademik gelişimimde değerli katkılar sağlayan, desteğini ve inancını her zaman hissettiğim, akademik birikimiyle bana yol gösteren saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Mahmut ÇİTİL'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tezimi onun bilgisi ve görüşü ile zenginleştirdim.

Tezimin veri toplama aracı geliştirme sürecinde değerli görüşleri ile katkıda bulunan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Ayşegül ATAMAN'a, Prof. Dr. Ahmet BİLDİREN'e ve Doç. Dr. Sema TAN'a ve tez savunmamda değerli ve yapıcı yorumları ve katkılarıyla çalışmama ışık tuttuğu için sayın hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Hamza Kaynar'a, Doç. Dr. Alper Kaşkaya'ya içtenlikle teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her anında yanımda olan, sabrı, sevgisi ve desteğiyle bana güç veren sevgili eşim Dinmukhammet SHALABAYEV'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Onun desteği ve anlayışlı tutumu olmadan pek çok şey mümkün olamazdı.

Hayatıma derin bir anlam katan, bana ilham kaynağı olan sevgili oğlum Tauyemel SHALABAY'a varlığıyla her günümü değerli kıldığı için teşekkür ederim.

Türkiye'de yüksek lisans yapabilmeme imkânı sağlayan Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet başkanlığına, kurumun tüm çalışanlarına ve bu süreçte bilgi ve deneyimlerini cömertçe paylaşılarak beni daha iyi bir bilim uzmanı olmaya teşvik ettikleri için Gazi Özel Eğitim ABD'deki tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan, sevgileri ve sabırlarıyla beni güçlendiren aileme, arkadaşlarıma minnettirim. Onların varlığı desteği olmasa, bu yolculuk bu kadar değerli ve anlamlı olamazdı.

**KAZAKİSTAN ÖĞRETMENLERİNİN ÜSTÜN YETENEKLİ
ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

Ainur Khabubullayeva
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ağustos 2025

ÖZ

Bu çalışmada, Kazakistan’da görev yapan öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi konusundaki görüşleri incelenmiştir. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda, durum çalışması deseni kullanılarak yürütülmüştür. Katılımcılar, Kazakistan’ın Aktau ilinde görev yapan 27 öğretmenden oluşmaktadır. Veri toplama süreci, 24 soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler ile yürütülmüştür. Veri toplama aşamasının ardından, toplanan veri metne dökülerek, verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda araştırma bulguları öğretmenlerin üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik görüşlerinin olumlu olduğu, ancak üstün yeteneklilik ve üstün yetenekli çocuk hakkında ortak görüşlerinin olmadığı ve bu öğrencilerin çok çeşitli özelliklere sahip olduğuna dair görüşe sahip olduklarını görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilere sınıf ortamında en çok ABC seviyeli öğretim programı, olimpiyat ve proje katılımı, ek ödev ve görev uyguladığı öne çıkmıştır. Bu bulgular, çalışma katılımcılarının üstün yeteneklilerin eğitiminin önemini farkında oldukları, ancak bu öğrencilere yönelik sınıfta uygulanacak öğretim programı için planlanmış stratejiler olmadığını göstermektedir. Çalışma bulguları sonucunda, öğretmenleri üstün yeteneklilerin eğitimi alanında mesleki eğitimler oluşturarak desteklenmesi ve üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim stratejileri geliştirilmesi, uygulanması ve artırılmasını önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler : Kazakistan öğretmenleri, üstün yetenekli öğrenci, üstün yetenekli öğrenciler eğitimi, öğretmen görüşleri.
Sayfa Adedi : xii + 111
Danışman : Doç. Dr. Mahmut Çitil

KAZAKHSTAN TEACHERS' VIEWS ON THE EDUCATION OF GIFTED STUDENTS

(M.S. Thesis)

Ainur Khabubullayeva

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

August 2025

ABSTRACT

This study examined Kazakhstani teachers' views on the education of gifted children. The research was conducted using a qualitative research method and a case study. The study participants consisted of 27 teachers working in the Aktau province of Kazakhstan. Data were collected through face-to-face interviews using a 24-question semi-structured interview form. Following the data collection phase, the collected data was transcribed, and content analysis was used to analyze the data. The research findings revealed that teachers' views on the education of gifted children were positive, but they lacked a common understanding of giftedness and gifted children, and that these students possessed a wide variety of characteristics. Furthermore, it was highlighted that teachers most frequently used the ABC-level curriculum, participation in Olympiads and projects, and additional homework and assignments in the classroom for gifted students. These findings indicate that the study participants are aware of the importance of educating gifted children, but they lack planned strategies for implementing curriculum for these students. The study findings suggest that teachers should be supported by professional training in the field of gifted education and that educational strategies for gifted students should be developed, implemented, and enhanced.

Key Words : Kazakhstan teachers, gifted students, gifted education, teachers' views.

Page Number : xii + 111

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Mahmut Citil

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	xi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırma Soruları.....	4
1.4. Araştırmanın Önemi.....	4
1.5. Araştırma Varsayımları.....	5
1.6. Sınırlılıklar.....	5
1.7. Tanımlar.....	5
BÖLÜM II.....	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6

2.1. Zekâ, Yetenek, Üstün Yetenek.....	6
2.2. Üstün Zekâ ve Üstün Yeteneklilerin Özellikleri	8
2.2.1. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Bilişsel Özellikleri	9
2.2.2. Üstün Zekâ ve Üstün Yeteneklilerin Duygusal ve Sosyal Özellikleri.....	12
2.3. Bazı Üstün Zekâ Kuramları ve Modelleri	18
2.4. Üstün Zekâlıların Eğitimi	20
2.5. Kazakistan Eğitim Sistemi	23
2.5.1. Kazakistan'da Özel Eğitim.....	26
2.5.2. Kazakistan'da Üstün Yeteneklilerin Eğitimi	28
BÖLÜM III	32
YÖNTEM.....	32
3.1. Araştırmanın Modeli	32
3.2. Çalışma Grubu	33
3.3. Veri Toplama Aracı	34
3.4. Verilerin Toplanması.....	35
3.5. Verilerin Analizi	35
3.6. Geçerlik ve Güvenirlilik	36
BÖLÜM IV	38
BULGULAR VE YORUMLAR.....	38
4.1. Üstün Yeteneklilerin Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Bulgular	39
4.1.1. Üstün Yetenekli Çocuğu Tanımlama	39
4.1.2. Üstün Yetenekli Çocukların Bilişsel Özellikleri.....	41
4.1.3. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Özellikleri	43
4.1.4. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Duygusal Özellikleri	45
4.1.5. Üstün Yetenekli Öğrenci Deneyimi	47
4.1.6. Üstün Yetenekli Öğrenci için Kullanılmış Özel Eğitim Yöntemleri	47

4.1.7. Üstün Yetenekli Öğrenci ile Çalışma Süreci	49
4.1.8. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Özel Eğitim İhtiyacı. Özel Çocuk Sınıflandırması	51
4.1.9. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Sınıf Ortamındaki İhtiyaçları.....	53
4.1.10. Öğretmen Deneyimine Göre Üstün Yetenekli Öğrenciyi Eğiimenin Etkili Yolu	55
4.1.11. Öğretmenlerin Üstün Yetenekliler Eğiitim Stratejileri Hakkında Bilgileri	57
4.1.12. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilere Yönelik Eğiitim Stratejileri Hakkında Görüşleri	58
4.1.13. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilere Yönelik Eğiitim Stratejileri Hakkında Eğiitimi.....	58
4.1.14. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Gruplama Hakkında Görüşleri	59
4.1.15. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Eğiitim Ortamlarının Niteliğine İlişkin Görüşleri	61
4.1.16. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrenciler için Kaynaştırma Sınıf içi Önlemleri Hakkında Görüşleri.....	63
4.1.17. Öğretmenlerin Zenginleştirme Stratejilerine İlişkin Görüşleri.....	65
4.1.18. Öğretmenlerin Hızlandırma Stratejilerine İlişkin Görüşleri.....	67
4.1.19. Üstün Yetenekli Öğrenciler İçin Kaynaklar ve Destek Hizmetleri.....	69
4.1.20. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Yeteneklerine Göre Yönlendirmeye İlişkin Görüşleri	71
4.1.21. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilere Erken Özel Eğiitim ile İlgili Görüşleri	73
4.1.22. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğiitim Önemi ile İlgili Görüşleri	74
4.1.23. Üstün Yetenekli Öğrencileri için Kazakistan'da Yapılması Gerekenler	76

4.1.24. Öğretmenlerin Kazakistan’da Üstün Yeteneklilerin Eğitimine İlişkin Öneriler	77
BÖLÜM V	79
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	79
5.1. Sonuç ve Tartışma	79
5.2. Öneriler	94
5.2.1. Politikacılara Yönelik Öneriler	94
5.2.2. Öğretmenlere Öneriler	94
5.2.3. Araştırmacılara Öneriler	94
KAYNAKLAR	96
EKLER	108
Ek 1. Görüşme Formu	109
Ek 2. Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu İzin Belgesi	111

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Üstün Yetenekli Öğrencilerin Bilişsel Özelliklerinin Alt Kategorileri</i>	10
Tablo 2. <i>Hızlandırma Türleri</i>	22
Tablo 3. <i>Gruplama Uygulamalarının ve Dezavantajları</i>	23
Tablo 4. <i>Kazakistan Eğitim Ortaöğretim Sisteminin Aşamaları</i>	26
Tablo 5. <i>Öğretmenlerin Demografik Özellikleri</i>	33
Tablo 6. <i>Öğretmenlerle Yapılan Görüşmelerin Süreleri</i>	35
Tablo 7. <i>Üstün Yetenekli Çocuğu Tanımlama</i>	39
Tablo 8. <i>Üstün Yetenekli Çocukların Bilişsel Özellikleri</i>	41
Tablo 9. <i>Üstün Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Özellikleri</i>	44
Tablo 10. <i>Üstün Yetenekli Öğrencilerin Duygusal Özellikleri</i>	46
Tablo 11. <i>Üstün Yetenekli Öğrenci Deneyimi</i>	47
Tablo 12. <i>Üstün Yetenekli Öğrenci İçin Kullanılmış Özel Eğitim Yöntemleri</i>	48
Tablo 13. <i>Üstün Yetenekli Öğrenci ile Çalışma Süreci</i>	49
Tablo 14. <i>Üstün Yetenekli Öğrencilerin Özel Eğitim İhtiyacı</i>	51
Tablo 15. <i>Üstün Yetenekli Öğrencilerin Sınıf Ortamındaki İhtiyaçları</i>	54
Tablo 16. <i>Öğretmen Deneyimine Göre Üstün Yetenekli Öğrenciyi Eğitmenin Etkili Yolu</i> ...	55
Tablo 17. <i>Öğretmenlerin Üstün Yetenekliler Eğitim Stratejileri Hakkında Bilgileri</i>	57
Tablo 18. <i>Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilere Yönelik Eğitim Stratejileri Hakkında Görüşleri</i>	58
Tablo 19. <i>Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilere Yönelik Eğitim Stratejileri Hakkında Eğitimi</i>	59

Tablo 20. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Gruplama Hakkında Görüşleri	60
Tablo 21. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Eğitim Ortamlarının Niteliğine İlişkin Görüşleri	62
Tablo 22. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrenciler için Kaynaştırma Sınıf içi Önlemleri Hakkında Görüşleri	64
Tablo 23. Öğretmenlerin Zenginleştirme Stratejilerine İlişkin Görüşleri	66
Tablo 24. Öğretmenlerin Hızlandırma Stratejilerine İlişkin Görüşleri	68
Tablo 25. Üstün Yetenekli Öğrenciler İçin Kaynaklar ve Destek Hizmetleri	70
Tablo 26. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Yeteneklerine Göre Yönlendirmeye İlişkin Görüşleri	71
Tablo 27. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilere Erken Özel Eğitim ile İlgili Görüşleri	73
Tablo 28. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitim Önemi ile İlgili Görüşleri ..	75
Tablo 29. Üstün Yetenekli Öğrencileri için Kazakistan'da Yapılması Gerekenler	76
Tablo 30. Öğretmenlerin Kazakistan'da Üstün Yeteneklilerin Eğitimine İlişkin Öneriler ..	78

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, çalışmanın problem durumu, amacı, araştırma soruları, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve yöntemine yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Tüm çocuklar gibi üstün yetenekli öğrencilerin de benzersiz öğrenme ihtiyaçları vardır. Üstün yetenekli öğrencilerin öğrenimi ve eğitimi konusunda öğretmenlerin eğitimi, dolayısıyla tutumu büyük önem taşır. Zira öğrencilerin eğitim yaşamında karşılaştığı problemleri en iyi anlaması ve desteklemesi gereken kişi öğretmenidir. Alanyazında bazı öğretmenlerin üstün yetenekliliği bir elitizm olarak gördükleri, bazı öğretmenlerin ise bu öğrencilerin yardıma ihtiyaç duymayan, kendi başlarına yol alabilen bireyler olduklarına dair görüşe sahip oldukları bilinmektedir (Geake & Gross, 2008; VanTassel-Baska & Stambaugh, 2010). Brighton (2003) öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilere olan görüşlerini yansıtmaya eğiliminde olduklarını öne sürmektedir. Ayrıca bazı çalışmalar öğretmen görüşlerini üstün yeteneklilik konusunda belirli eğitimle olumlu yönde değiştirebileceğini göstermektedir (Geake & Gross, 2008; Hansen & Fedhusen, 1994; Tomlinson, 2003). Örneğin üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenleri için, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin profesyonel standartlara sahip olduğu görülmektedir. Johnsen'e (2012) göre bu standartlar, üstün yetenekli öğrencilerle çalışan öğretmenlere hem rehberlik etmekte hem öğretmenlere bu alandaki yeterliliklerin geliştirilmesinde önemli rol almaktadır. Ayrıca Geak ve Gross (2008) çalışmasında öğretmenlere sürekli profesyonel gelişim sunmanın üstün yetenekli öğrencilere yönelik olumsuz tutumları azalttığını göstermektedir.

Üstün yetenekli çocukların eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için sunulan eğitim uygulamaları incelediğinde, hizmetlerin yeterli derecede olmadığı düşünülmekte ve her çocuğun eğitimi

için öğrencinin ihtiyaçlarına uygun bireysel program hazırlanması gerekir. Üstün yetenekli öğrencileri tanılama, eğitim programını hazırlamada önemli katkı öğretmenlerindedir.

Tarih boyunca zeka kavramı çeşitli disiplinlerden araştırmacıların ilgisini çekmiştir. İlgili literatür incelendiğinde, zeka kavramı üzerine çok sayıda çalışmanın yapıldığı ve her araştırmacının, oluşturdukları teoriye göre farklı zeka tanımlamaları yaptığı görülmektedir. İnci (2021) zeka kavramı, etrafındaki farklı görüşler göz önüne alındığında, genellikle ortak bir tanım altında birleştirilmesi zor ve tartışmalı bir olgu olduğunu belirtmektedir.

Üstün yetenek ve üstün zeka kavramlarının tarihçesine baktığımızda, kavramlara tanım veren öncüllerin biri Renzulli'nin çalışmasıdır. Çalışmasında üstün yetenekliliğin eski tanımlarını ve üstün yeteneklilerin özelliklerine ilişkin araştırmaları gözden geçirdikten sonra yazar, üç grup özelliğe odaklanan bir tanım sunmaktadır: ortalamanın üzerinde genel yetenek, yüksek düzeyde görev bağlılığı ve yüksek düzeyde yaratıcılık. (Renzulli, 1978). Amerikan Ulusal Üstün Yetenekli Çocuklar Birliği (National Association of Gifted Children, 2016) Üstün yetenekli olan öğrencileri, bir veya daha fazla alanda aynı yaştaki, deneyimdeki ve çevredeki diğer öğrencilerle karşılaştırıldığında daha yüksek düzeyde performans gösteren veya gerçekleştirme kapasitesine sahip olan öğrenciler olarak tanımlamakta ve üstün yetenekli çocukların potansiyellerini öğrenmek ve gerçekleştirmek için eğitim deneyimlerinde değişiklik yapılması gerektiğinden bahsetmiştir. Eğitim programları tüm öğrencilerin eğitimsel gelişimi için önemlidir ve Borland'ın (1989) belirttiği gibi, tüm öğrenciler farklılaştırılmış bir müfredattan, yani “anamlı, zorlayıcı içerik açısından zengin bir müfredattan” yararlanmalıdır.

Ne yazık ki günümüzde kaynaştırma sınıflarının çoğunda üstün yetenekli öğrencilerin karşılaştığı akademik zorluklar çoğu öğretmenin birinci önceliği değildir (Reis, 1992; Troxclair, 2000). Wood ve Floden (1990)'ın belirttiği gibi bir öğretmenin öğretme becerisine, içerik bilgisine ve öğretecek öğrencilere sahip olması gerekir, önemli olan, katılımcıların öğretme becerilerinin öğrenilebileceğine olan inançlarıdır; Ancak öğretecekleri öğrencilerle ilgili inançları da bir o kadar önemlidir (s. 9). Öğretmenler arasında üstün yetenekli çocukların yetişkinlerin yardımına, özel ilgisine ve rehberliğine ihtiyaç duymadıklarını düşünenler de vardır (Toraighyrov University)

Kazakistan öğretmenlerinin “üstün yetenekliliği” nasıl anladıkları, üstün yetenekli öğrencilerin eğitimine ilişkin görüşleri ve üstün yetenekli öğrencileri ile nasıl çalıştıkları, hangi eğitim stratejilerini uyguladıkları bilinmemektedir. Gallagher ve ark.'nın (1997) öne sürdüğü gibi, "İyi okul sistemleri bile en parlak öğrencilerine gerçekten akademik ve

entelektüel meydan okuma sağlayıp sağlamadıklarını gözden geçirmelidir..." (s. 136). Bu literatürdeki açıklamalar ile eksiklikler Kazakistan öğretmenlerinin üstün yeteneklilerin eğitimin ilişkin görüşlerini araştırma ihtiyacına bir miktar destek sağlamaktadır.

Üstün yetenekli bireylerin yeteneklerini, ilgi alanlarını ve ihtiyaçlarını optimal düzeyde karşılamak için ailelerin ardından en büyük sorumluluk öğretmenlere düşmektedir. Bu çocuklara eğitim verecek kişilerin, öncelikle üstün yeteneklilerin gelişimini ve karakteristik özelliklerini, farklı tiplerini, yaş gruplarını ve yeteneklerine göre ihtiyaçlarını anlaması gerekmektedir.

Üstün yetenekli öğrencileri anlamak, öğretmenlere onların ihtiyaçlarını karşılama ve sınıflarında kişisel ideolojiler, algılar veya tutumlar yerine güvenilir eğitim kaynaklarına dayalı değişiklikler yapma bilgisi sağlar. Kaynaştırma sınıfında üstün yetenekli öğrencilere yönelik öğretimsel ve müfredatsal farklılaşma mevcut olmadığında, bu durum öğretmenin üstün zekâlılıkla ilgili bilgi eksikliğinden veya öğretmenin üstün zekâlı öğrencilere ilişkin stereotipleri kabul etmesinden kaynaklanabilir.

Önceki araştırmalar öğretmenlerin tutumlarının öğrencilerin motivasyonunu, akademik performansını ve entelektüel gelişimini etkileyebileceğini göstermiştir (Cramond & Martin, 1987; Megay-Nespoli, 2001). Omarova (2006)'nın çalışmasında belirtildiği gibi Kazakistan'da üstün yetenekli çocuklarla çalışmanın iyileştirilmesine yönelik aşağıdaki alanlarda araştırmaların yapıldığı bilinmektedir: üstün yetenekli çocuklarla çalışmanın organizasyonunun yönetim yönü (Narykbaeva, 2001; Omarova, 2006; Zheksenbaeva, 2005); üstün yetenekli çocukların matematik öğretiminde entelektüel potansiyellerinin geliştirilmesi (Turgynbaeva, 2002; Umbetova, 1996) okul öncesi çağıdaki çocukların yeteneklerinin geliştirilmesi (Zhumadillaeva, 2002.); genel eğitim okullarının pedagojik sürecinde yetenek geliştirme koşulları (Kaliyeva 2000; Kuznetsova 2005.). Görüldüğü üzere Kazakistan'da üstün yeteneklilerin eğitimi alanında yapılan çalışmalar çok sınırlıdır. Bu çalışmalar arasında Kazak öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin eğitimine ilişkin çalışmaya da rastlanamamıştır. Bu nedenle çalışmamızda *"Kazakistan öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencilerin eğitimlerine ilişkin görüşleri"* nin belirlenmesi temel problem durumumuzu oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Kazakistan öğretmenlerinin üstün yeteneklilik ve üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi ile ilgili görüşlerini belirlemektir. Araştırma amacına uygun olarak aşağıdaki soruların yanıtları incelenmiştir.

1.3. Araştırma Soruları

Araştırmanın genel amacı doğrultusunda alt sorular şunlardır:

- (a) Katılımcı öğretmenlere göre üstün yetenekli öğrenci tanımı (Bilişsel, sosyal, duygusal özellikleri) nedir?
- (b) Üstün yetenekli öğrenci deneyimi ve deneyimlerine göre üstün yetenekli öğrenci eğitiminin en etkili yolu nedir?
- (c) Üstün yetenekli öğrencilerin sınıf ortamındaki ihtiyaçları ve özel eğitim nedir?
- (d) Üstün yetenekli öğrenciler için kapsayıcı eğitim nasıl yapılmalıdır?
- (e) Üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim stratejileri (zenginleştirme, hızlandırma, gruplandırma hakkında öğretmenler ne bilmektedir?
- (f) Üstün yetenekli öğrenciler için destek hizmetleri hakkında öğretmenler ne bilmektedir?
- (g) Üstün yetenekli öğrenciyi yönlendirme konusunda neler yapılmaktadır?
- (h) Üstün yetenekli çocuklar için erken özel eğitim hakkında görüşler nelerdir?
- (i) Üstün yetenekli eğitiminin önemi hakkında katılımcı öğretmenler neler düşünmektedir.
- (j) Üstün yetenekli öğrenciler için Kazakistan'da yapılması gerekenler nelerdir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma üç alan bakımından önem taşımaktadır. İlk alan öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencileri sınıflarında uygun değişiklikleri yapabilmeleri için anlamaları gereken mesleki gelişim alanıdır. Öğretmenler, üstün yetenekli öğrenciler hakkında ne hissettiklerini anlayarak, üstün yetenekli öğrencilerin akademik ve duygusal ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak için tutumlarını değiştirebilir veya ayarlayabilirler. İkinci alan üstün yetenekli öğrencilere karşı olumlu tutuma sahip öğretmenleri tanımlayabileceğimiz olası özellikleri belirlememize yardımcı olacaktır. Üçüncü alan ise Kazakistan öğretmenlerinin üstün

yetenekli öğrencilere yönelik görüşlerini anlamak, alandaki bir boşluğu doldurmaya yardımcı olabilir. Kazakistan öğretmenleri hakkında yeni bilgiler sağlayabilir ve belki de öğretmenlerin üstün yetenekliliğe ilişkin tutum ve görüşlerini eleştirel bir şekilde inceleme ihtiyacını ortaya koyarak öğretmen yetiştirme programlarındaki değişikliklere bilgi sağlayabilir. Bu bağlamda belirlenen araştırma konusunun literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. Araştırma Varsayımları

Öğretmenler ile yapılan görüşmeleri genellenebileceği kabul edilmiştir. İlgili araştırmanın varsayımları aşağıdaki gibidir:

1. Öğretmenler, kendi deneyimlerinin ve görüşlerinin açık ve dürüst bir şekilde paylaşmıştır.
2. Öğretmen görüşleri, araştırma konusu ile ilgili mevcut durumu ve kendilerini değerlendirme süreçlerine ışık tutabilecek niteliktedir.

1.6. Sınırlılıklar

Bu tez çalışması

1. Kazakistan kadın öğretmenleri ile
2. Araştırmacı tarafından hazırlanmış veri toplama araçları ile toplanan veriler ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Zekâ

İnsanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı (Türk Dil Kurumu [TDK], 2013).

Yetenek

Bir kimsenin bir şeyi anlama veya yapabilme niteliği veya bir duruma uyma konusunda organizmada bulunan ve doğuştan gelen güç, kapasite; kabiliyet, istidat (TDK, 2013).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölüm, çalışmanın amacına uygun alanyazın çalışmalarını ve kuramsal bilgiyi içermektedir.

2.1. Zekâ, Yetenek, Üstün Yetenek

Zekâ kavramı tarih boyunca çeşitli disiplinlerden araştırmacıların ilgisini çekmiştir. İnci'ye (2021) göre literatür incelendiğinde, zekâ kavramıyla ilgili çok sayıda çalışma bulunmaktadır ve her araştırmacı kendi formüle ettiği teoriye göre farklı nitelendirmeler sunmaktadır. Sonuç olarak zekâ: ortaya çıkardığı farklı bakış açıları nedeniyle ortak bir tanım altında birleştirilmesi çoğu zaman zor olan karmaşık ve tartışmalı bir kavramdır.

Tarihçeye baktığımızda, zekâ kavramı 19. yüzyılın sonlarında İngiliz bilim adamı F. Galton tarafından ortaya atılmıştır. Galton hem fiziksel hem de zihinsel herhangi bir bireysel farklılığın ortaya çıkmasının belirleyici nedeninin kalıtım faktörü olduğuna inanmıştır. (Naymushina, 2020, s. 65). Thurstone (1921) ise zekâ tanımını oluşumunun tamamlanmamış son aşamasında içgüdüsel davranışı engelleme ve bu aşamada, doğrudan ve algısal olarak mevcut olandan nispeten uzak olan hayali bir uyaran aracılığıyla onu değiştirme kapasitesi olarak özetlemiştir (s. 201).

20. yüzyılın başında C. Spearman iki faktörlü bir zekâ modeli geliştirmiştir. Charles Spearman tarafından önerilen psikolojik zekâ teorisi faktör analizi üzerine kurulmuş ve "iki faktörlü teori" olarak adlandırılmıştır. G faktörü (genel faktör), bir kişinin faaliyetlerinin genel başarısını belirleyen bir dizi zihinsel yetenektir, belirli bir türden bağımsız olarak. "Genel zekâ" terimi genellikle G faktörü ile eşanlamlı olarak kullanılır. S-faktörü (spesifik faktör), belirli bir aktivitenin başarısını belirleyen özel yetenekler dizisi olarak belirlemiştir. (Aktaran Lobanov 2014, s. 43)

Alman bilim adamı W. Stern (1912) tarafından ise “Zekâ bölümü kavramı” ortaya atılmıştır. Bilim adamı, zekanın bir göstergesi olarak zihinsel yaş bölümünün kronolojik yaşa bölünmesiyle elde edilen oranın kullanılmasını önerdi. IQ ilk kez Stanford-Binet Zekâ Ölçeğinde (1916) kullanılmıştır.

20. yüzyıl boyunca zekanın özünü anlamaya yönelik aşağıdaki yaklaşımlar test ve analiz edilmiştir: öğrenme yeteneği olarak (Binet, 1904; Spearman, 1927); soyutlamalarla çalışabilme yeteneği olarak (Peterson, 1983; Thorndike, 1913); yeni koşullara uyum sağlama yeteneği olarak (Piaget, 1926; Stern, 1914; Thurstone, 1937). Sonuç olarak zekanın tek bir doğru tanımının olmadığı söylenebilir. Sak (2016) belirttiği gibi ne alanın uzmanları tarafından yapılan zekâ tanımları ne de entelektüel düşünmeyi gerektiren diğer disiplinlerdeki uzmanların zekâ tanımları tam olarak örtüşmektedir. İnsanlar değer verdikleri becerileri dikkate alma eğilimindedirler.

Yetenek kavramı da “kabiliyet, istidat” gibi farklı kullanımları olan “bir kimsenin bir şeyi anlama veya yapabilme niteliği veya bir duruma uyma konusunda organizmada bulunan ve doğuştan gelen güç, kapasite” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2013). Ataman (2012) yeteneğin zekayı kapsadığından ve zekânın yeteneğin sadece küçük bir yönü olduğundan bahsetmiştir. (s. 17).

Zeka ve yetenek kavramlarında olduğu gibi üstün yetenek tanımında da farklı bakış açıları olduğu görülmektedir. Üstün yetenek tanımının karmaşıklığı ve çok yönlü yapısı nedeniyle üstün yetenekli çocuğun kesinleşmiş bir tanımına ulaşmak mümkün değildir (Özkan, 2013, s. 9) Renzulli ve Reis (1997)’in çalışmasında yaptığı tanıma göre üstün yetenek, üç temel insan özelliği kümesi arasındaki etkileşimi yansıtan davranışlardan oluşur: ortalamanın üzerinde yetenek, yüksek düzeyde görev bağlılığı ve yüksek düzeyde yaratıcılıktır (s. 8) Üstün yetenekli davranışı geliştirebilen bireyler, bu birleşik özellikler kümesine sahip olan veya bunları geliştirebilen ve bunları insan performansının potansiyel olarak değerli herhangi bir alanına uygulayabilen kişilerdir. Üç küme arasındaki etkileşimi ortaya koyan veya geliştirebilen kişiler, normalde düzenli eğitim programları aracılığıyla sağlanamayan çok çeşitli eğitim fırsatlarına ve hizmetlere ihtiyaç duymaktadırlar (s. 8).

Üstün yetenekli bir çocuğa eğitim fırsat ve hizmetlerini sağlama öğretmenlerin sorumluluğundadır. Okul öncesi öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencilere yönelik tutumlarını ve desteklerini inceleyen bir çalışmada, New York City metropol bölgesindeki iki özel kolejde kayıtlı 421 lisans öğrencisi üzerinde yapılan anketlerden elde edilen veriler kullanılmıştır. Bulgular, okul öncesi öğretmenlerinin genel olarak üstün yetenekli

öğrencilere karşı kararsız tutumlar sergilediğini göstermektedir. Ayrıca, yaş ve cinsiyet gibi faktörlerin bu tutumları etkilediği görülmüştür. Sonuçlar, okul öncesi öğretmenlerinin eğitimlerinin üstün yetenekli öğrencilere yönelik yeterince hazırlamadığını ve bu nedenle bu öğrencilere destek vermek konusunda eksiklik yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Curtis, 2005).

2.2. Üstün Zekâ ve Üstün Yeteneklilerin Özellikleri

Birçok araştırmacı tarafından üstün yetenekli bireylerin özellikleri listesi yapılmıştır ve daha önce değindiğimiz gibi üstün yetenekli bireylere tanımlar yapılmıştır. Literatürde üstün yetenekli bireylerin özellikleri adında yaygın olan listeden bağımsız olarak, belirtilen özelliklerin geçici ve genel özellikler olduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla üstün yetenekli bireyler tüm özelliklere sahip olmayabilir veya sahip olduğu özellikleri gizleyebilirler.

Belirli bir çocuğun üstün yeteneği koşullu bir özelliktir. Çocuklukta üstün yeteneklilik, çocuğun gelecekteki başarılarının doğrudan ve kapsamlı bir göstergesi değildir. Çocuklukta gösterilen üstün yeteneklilik belirtileri yavaş yavaş kaybolabilir. Üstün yetenekli çocuklarla çalışma düzenlenirken bu husus dikkate alınmalıdır.

D. B. Bogoyavlenskaya ve diğerleri “Üstün Yetenekliliğin Çalışma Kavramı” çalışmasında, çocukluk döneminde gözlemlenen üstün yeteneklilik, çocuğun gelecekteki zihinsel gelişim düzeyine dair ipucu sunan gösterge olarak değerlendirilmektedir. Ancak, çocukluk dönemindeki üstün zeka ve yetenek özellikleri, yetişkin zekasından farklılık gösterdiği için, değerlendirmede çocuklukta üstün yetenek ile yetişkin zekâsı kavramından bağımsız olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır;

- Çocuklarda üstün zeka veya yetenek genellikle belirli zihinsel alanlarda hızlı gelişim veya bir alanda derinlemesine ilgi duyma şeklinde ortaya çıkabilir. Örnek olarak, okul öncesi dönemde yoğun merak, zengin hayal gücü ile dikkat çekerken, ergenlik çağında ise şiir yazma, edebi üretkenlik gibi yaratıcı yönlerde öne çıkabilir. Üstün yeteneklilik belirtilerinde yaş faktörünün göreceli olarak yüksek ağırlığı, bazen belirli zihinsel işlevlerin hızlandırılmış gelişimi, ilgilerin uzmanlaşması şeklinde üstün yetenekliliğin (yani, altında sıradan bir çocuğun bulunduğu üstün yetenekliliğin bir "maskesi") ortaya çıkmasına neden olur.
- Çocuklukta ortaya çıkan üstün yetenek belirtileri, yaş faktörüne, eğitim sürecine, kültürel değerlerine ve aile tutumlarındaki farklılıklara bağlı olarak zamanla azalabilir ya da

kaybolabilir. Sonuç olarak, üstün yeteneklilik belirtilerine sahip çocuğun bu özelliği ne kadar kalıcı olduğunu değerlendirmek oldukça zordur. Dolayısıyla, üstün yetenekli bir çocuğun, üstün yetenekli bir yetişkine dönüşüp dönüşmeyeceğine dair öngöründe bulunmak da zordur.

- Bir çocuğun öğrenme kapasitesi veya sosyal gelişimi çoğu zaman içinde bulunduğu çevresel koşullardan etkilenen yetenek düzeyini, doğuştan gelen yeteneklerden ayırt etmek zordur; Özellikle sosyoekonomik açıdan avantajlı bir ailede, gelişimi desteklenen çocuktan ziyade aynı yetenek düzeyine sahip ancak bu imkanlardan yararlanmayan çocuğa göre daha yüksek başarı gösterebilir (2003).

D.B. Bogoyavlenskaya (2003) üstün yetenekli bir çocuğun davranışlarının tüm olası özellikleri aynı anda göstermesi gerekmediği vurgulamaktadır. Üstün yetenekliliğin davranışsal belirtileri (araçsal ve motivasyonel) büyük ölçüde etkinliğin içeriğine ve sosyal bağlama bağlı olduğu için değişkenlik gösterebilir ve bazen çelişkili olabilir. Ancak, bu belirtilerden yalnızca birinin bile varlığı, bir uzmanın ya da öğretmenin dikkatini çekmeli ve onu her bir özel durumu detaylı ve uzun süreli bir analiz yapmaya yönlendirmelidir.

Clark (2002) özellikleri ‘bilişsel ve duygusal işlev’ terimi altında toplarken, Silverman vd. (1986) ve Tuttle (1983) bunları ‘genel özellikler’ olarak kategorize etmiştir. Üstün yeteneklilerin özellikleri bilişsel, duygusal ve sosyal, kişilik özellikleri olarak 3 temel başlık halinde incelenmiştir.

2.2.1. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Bilişsel Özellikleri

Üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel özellikleri en belirginlerinden biri sayılır. Çitil (2016), üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel açıdan birçok belirgin özelliğe sahip olduğundan, zihinsel anlamda tipik gelişim gösteren akranlarına göre daha hızlı ilerleme gösterdiklerini ve ayrıca üstün yetenekli çocukların, erken yürüme, erken konuşma, erken okuma, yüksek enerji ve hareketlilik, öğrenmeye ve okumaya karşı ilgi, güçlü hafıza, bağımsızlık ve yüksek düzeyde duyarlılık gibi özellikleriyle akranlarından farklılaştığını belirtmiştir. Literatür üstün yetenekli çocukların, erken yaşlardan başlayarak, gelişimsel dönüm noktalarını tipik gelişim gösteren çocuklara göre daha hızlı ilerlediklerini göstermektedir (Levent & Faruk, 2011).

Blinova V. L. ve Blinova L. F (2010) üstün yetenekli bir çocuğun en belirgin özelliklerinden biri olarak, farklılık ve sıra dışı çözümlerle ifade edilen özgün düşünme yeteneği olduğunu;

Yaratıcılık, büyük ölçüde özgünlük üzerinden değerlendirilir. Özgünlük, "doğru" olanın, herkesçe kabul edilenin ve açık olanın ötesine geçilmesiyle ortaya çıktığını belirtmiştir.

“Üstün yetenekli” olarak tanımlanan öğrencilerle ilgili çalışmalar, bu heterojen grupta ortak görünen çeşitli bilişsel özelliklerin bulunduğunu ileri sürmektedir. Tablo 1’de K.-H. Song ve M. Porath tarafından yapılmış araştırmacıların üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel özelliklerinin alt kategorileri sunulmuştur (2005).

Tablo 1

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Bilişsel Özelliklerinin Alt Kategorileri

Kategori	Klark (2002)	Silverman ve diğerleri (1986)	Tuttle (1983)
Dil	Yüksek düzeyde dil gelişimi, yüksek düzeyde sözel yetenek. Keskin mizah anlayışı	Geniş kelime bilgisi; Erken veya hevesli okuma yeteneği; Harika bir mizah anlayışı;	Sözlü yönelim; Çok gelişmiş mizah anlayışı.
Sayı		Sayılarla yüksek yetenek.	
Düşünce Süresi	Gelişmiş anlayış; Kullanma ve şekillendirme konusunda erken yetenek; Kavramsal çerçeve; Düşünce işlemede erken farklı kalıplar (örn: alternatiflerle, soyut terimlerle düşünme); Genelleme yapma; Görsel düşünme (metafor ve benzetmelerin kullanımı); Esnek Düşünceler; Kapsamlı Sentez.	Hızlı öğrenme yeteneği; İyi problem çözme.	Genel prensipleri kolayca anlama; Bilgiyi işlemek için daha fazla teknik çeşitliliği; Görünüşte farklı fikirler arasındaki ilişkileri görme yeteneği.
Hafıza ve Dikkat	Olağanüstü miktarda bilgi ve alışılmadık tutuculuk; Bilgi işleme konusunda olağandışı kapasite; Sıra dışı ve çeşitli ilişkileri görme kapasitesinin artması; Kalıcı hedef odaklı davranış; Düşünce süresinin hızlandırılmış temposu.	Mükemmel hafıza; Uzun dikkat süresi; İlgi duyduğunda ısrarcı.	Büyük depolama kapasitesi; İlgi ve soruların peşinde.
Yaratıcılık	Alışılmadık derecede çeşitli ilgi alanları ve merak; Orijinal fikir ve çözümler üretme yeteneği.	Yüksek yaratıcılık derecesi; Canlı hayal gücü. Sıra dışı merak; Geniş ilgi alanı yelpazesi.	Meraklı; Belirli bir uyarana için birçok fikir üretir.
Kişisel hassasiyet	Kendine ve başkalarına yönelik değerlendirici bir yaklaşım; Arttırılmış öz farkındalık; Kendinden ve başkalarından yüksek beklentiler; Baskalarının duygularına karşı alışılmadık hassasiyet; İleri düzeyde ahlaki yargı.	Kişisel duyarlılık; Baskalarına karşı şefkat; Olgun yargı;	Kendine ve başkalarına karşı eleştirel.
Liderlik	İdealizm ve adalet duygusu; Soyut değer ile kişisel eylemler arasında tutarlılığa güçlü ihtiyaç.	Ahlaki duyarlılık. Adaletle, hakkaniyetle ilgili; Soru yetkisi.	Kişisel ve dünya çapındaki adaletsizliklere karşı duyarlı; Çeşitli alanlarda lider.
Görsel duyarlılık		Kendisinden büyük arkadaşlara öncelik; Keskin gözlem yeteneği.	Çevreyi algılayan; Genellikle ortama baskı ve yazı dışındaki medya ve araçlarla yanıt verir.
Diğerleri	Kapanışın erken ertelenebilmesi vb.	Yüksek enerji derecesi; Mükemmeliyetçilik.	Yüzeysel ifadeleri, yanıtları veya değerlendirmeleri kabul etmeye istekli değildir.

*Kaynak: Song, K.-H., & Porath, M. (2005). Common and domain-specific cognitive characteristics of gifted students: An integrated model of human abilities. *High Ability Studies*, 16(2), 229-246

Amerika Birleşik Devletleri'nde, 1972 yılında Federal Hükümetin üstün yeteneklilere yönelik politikasını belirlemek amacıyla hazırlanan ve günümüzde pek çok eyalette bu alandaki genel standartlar olarak kabul edilen Marland Raporu'na göre, üstün yetenekli bireyler aşağıdaki alanlardan birinde ya da birkaçında üstün performans sergilerler:

1. genel entelektüel yetenek;
2. özel akademik yetenek;
3. yaratıcı veya üretken düşünme;
4. liderlik yeteneği;
5. görsel ve sahne sanatları;
6. psikomotor yetenek.

Üstün zekalı çocukların özellikleri, zihinsel, fiziksel, sosyal ve kişilik gibi farklı boyutlarda incelenmektedir (Leana Taşcılar & Kanlı, 2014). Üstün yeteneklileri diğer bireylerden ayıran özellikler genellikle şunlardır:

1. İleri düzeyde zihinsel yetenek,
2. Çeşitli alanlarda özel yetenek,
3. Duyarlılık ve yaratıcılık,
4. Yoğun motivasyon.

Üstün yetenekliliği yansıtan bu tür özellik listelerinin tipik örnekleri şunlardır:

Üstün yetenekli bir birey

1. meraklıdır.
2. ilgi alanlarını ve sorularını ısrarla takip eder.
3. çevreyi algılar.
4. kendine ve başkalarına karşı eleştireldir.
5. oldukça gelişmiş bir mizah anlayışına sahiptir, genellikle sözel yönelimlidir.
6. kişisel ve dünya çapındaki adaletsizliklere karşı duyarlıdır.
7. çeşitli alanlarda liderdir.
8. yüzeysel ifadeleri, yanıtları veya değerlendirmeleri kabul etmeye istekli değildir.

9. genel prensipleri kolayca anlar.
10. genellikle medya ve basılı ve yazılı olmayan diğer araçlar aracılığıyla çevreye yanıt verir.
11. görünüşte farklı fikirler arasında ilişkiler kurar.
12. belirli bir uyaran için birçok fikir üretir. ()kitap

2.2.2. Üstün Zekâ ve Üstün Yeteneklilerin Duygusal ve Sosyal Özellikleri

Üstün yetenekli öğrenciler, sosyal duygusal gelişim açısından da tipik gelişim gösteren akranlarından farklı özellikler sergilemektedir (Çitil, 2018). Üstün yeteneklilerin duygusal ve sosyal özellikleri söz konusu olduğunda birçok kez dile getirilen yaygın görüşlerden biri, üstün zekâyâ sahip bireylerin sosyal ve duygusal uyum konusunda zorluklar yaşadığı yönündedir. Özellikle, bu bireylerin yaşadıkları toplumla tam anlamıyla uyum sağlamakta güçlük çektikleri ve beklenen davranışları yeterince sergilemedikleri şeklinde değerlendirmeler sıkça yapılmaktadır. Zekânın "çevreye uyum sağlama yeteneği" olarak tanımlandığı düşünüldüğünde, üstün zekâlı bireylerin yaşadığı söylenen uyum problemlerinin aslında ilginç bir çelişki olarak karşımıza çıktığı söylenebilir (Aydın & Konyalıoğlu, 2011). Bu görüşlerin tam aksine yapılan pek çok araştırma, üstün yetenekli öğrencilerin sağlam güçlü yapısına sahip olduklarını ve akranlarına göre daha az psikolojik sorun yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Çitil, 2018).

Sak (2010), üstün zekânın birey üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabilen paradoksal bir özellik olduğunu dile getirmiştir. Üstün zekâyâ sahip bireylere uygun koşullar sağlandığında, toplumsal ve bireysel anlamda katma değer yaratabilecekleri belirtilirken, bu koşulların sağlanmaması durumunda ise özgüven, saygınlık, benlik algısı, çalışma disiplini ve başarı ile ilgili sorunlar yaşayabilecekleri ifade etmiştir.

Üstün yetenekli çocukların duygusal özelliklerine yönelik yapılan araştırmalar farklı bulgular ortaya koymuştur (Gottfried vd., 1994, s. 1). Literatürü inceleyen Neihart (1999), üstün yetenekliliğin dayanıklılığı artırdığı ve aynı zamanda insanlara karşı savunmasızlığı da artırdığına ilişkin iki karşıt görüşü destekleyen kanıtlar bulmuştur. İlk görüşe göre, üstün yetenekli çocuklar bilişsel kapasiteleri sayesinde hem kendilerini hem de başkalarını daha iyi anlama yeteneğine sahip olduklarından, bu durumun onları uyumsuzluktan koruduğu ve stres ile çatışma durumlarında akranlarına göre daha iyi başa çıktıkları varsayılmaktadır (Neihart, 1999).

Üstün yetenekli bireyler, mizaçlarına, çevrelerine ve kendilerini içinde buldukları duygusal durumlarına bağlı olarak hiperaktif, rahatsız edici, gürültücü, aşırı heyecanlı görünebilir, ancak aynı zamanda sessiz, utangaç, mızımız ve bazen de son derece üzgün görünebilirler.

Genel olarak yapılan araştırmalar üstün zekâlı çocukların, tipik gelişim gösteren akranlarıyla kıyasla bazı üstün sosyal özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. Bu üstün ve farklı özellikler şunlardır:

1. Şakaları ve esprileri olgun bir şekilde anlama yetenekleri gelişmiştir. Erken yaşlarda olgun, tatlı şakalar yapma ve esprilerden hoşlanma becerisine sahiptirler.
2. Başkalarıyla anlaşmayı ve iyi geçinmeyi başarırlar.
3. Arkadaş seçimlerinde, kendi seviyelerinde zekâyâ sahip ve benzer ilgi alanlarına sahip kişileri tercih ederler. Genellikle yaşlılarından daha üstün olanlarla arkadaşlık kurarlar.
4. Diğer insanlarla derin ve samimi dostluklar kurabilirler; bu dostlukları uzun süre devam ettirirler ve yüzeysel çıkar ilişkilerinin ötesine taşır.
5. Başka çocukların yaşamlarına karşı derin bir anlayış ve duyarlılık gösterirler; onların kişiliklerini gerçek yönleriyle kavrayabilirler.
6. Grubu içinde hakem ve politika belirleyici olarak tanınırlar. Grup içi anlaşmazlıklarda hakemlik yapar ve grup politikasını şekillendirirler.
7. Duygusal gerilimlerini korkusuzca ve uygun bir şekilde ifade ederler; duygusal tepkileri kararlı ve dengelidir.
8. Genellikle sosyal etkinliklerde olumlu, yapıcı ve verimli katkılarda bulunurlar.
9. Oldukça popülerdirler ve grupları tarafından genellikle sevilirler.
10. Bildikleri yetişkinler, gençler ve yaşlıları tarafından açıkça kabul edilirler.
11. Genellikle fiziksel olarak cazip, tertipli, düzenli ve ilişkilerinde naziktirler.
12. Yeni sosyal durumlarla başa çıkma ve onları aşma konusunda olağanüstü bir kapasiteye sahiptirler.
13. Yeni sosyal durumlara kolayca uyum sağlarlar ve sosyal normları hızla kavrayarak davranışlarını buna göre düzenlerler.
14. Dış dünya ile etkileşimlerinde olgundurlar.
15. Otoriteye çok az başvururlar ve katı, sert, haşın tavırlar sergilemezler.

16. Çoğu zaman fikir dünyasında risk almayı severler ve bu konuda özgüvenlidirler.
17. İnsanların anlık ihtiyaçlarından ziyade daha uzun vadeli hedeflerine ve değerlerine ilgi duyarlar.
18. Sık sık, farklı ırk ve dinlere karşı ön yargısı olmayan, değerli bireyler ve iyi vatandaşlar olarak kabul edilirler. Renk, ırk ve din ayrımı yapmaksızın herkesi olduğu gibi kabul ederler.
19. Toplum kurallarını kişisel güvenlik kaynağı olarak görürler.
20. Birçok sosyal problemle karşılaştıklarında bu sorunlara uygun çözümler geliştirme yetenekleri vardır.

Bu üstün sosyal özelliklerin doğuştan gelmediği bilinmelidir. Bu özellikler kalıtsal değildir. Üstün zekâlı çocuklar, sosyal çevrelerinde sahip oldukları avantajlar ve sosyal etkileşimler sayesinde bu özellikleri geliştirirler (Özkan, 2013)

1. Erken yaşta empati geliştirme,
2. Yoğun duygusal hassasiyet yaşama,
3. Eleştirilere karşı aşırı duyarlılık gösterme,
4. Kendi sınırlarına takıldığında hayal kırıklığı yaşama,
5. Farklılıkları erken fark etme,
6. Olgun bir mizah anlayışı sergileme,
7. Mükemmeliyetçilik eğilimi,
8. Doğruluk ve adil oyun anlayışına önem verme,
9. Gelişmiş oyun ilgi alanlarına sahip olma,
10. Kurallı oyunları erken yaşta oynayabilme,
11. Erken yaşlarda derin arkadaşlıklar kurabilme,
12. Daha az benmerkezci olup başkalarının duygularının nedenlerini anlayabilme,
13. Arkadaşlık için genellikle daha büyük çocukları ya da yetişkinleri tercih etme,
14. Entelektüel akranları bulunmadığında tek başına oyun oynama eğilimi,
15. Oyun fikirleri ve adalet anlayışları nedeniyle diğer çocuklar tarafından sıklıkla tercih edilme özelliklerine sahiptirler.

Ergenlerin duygusal gelişimleri üzerine yapılan bir araştırmada, üstün yetenekli bireylerin büyük çoğunluğunun dışsal ödüllere ve tanınmaya kapalı olduğu, bunun yerine içe bakış ve duygusal farkındalıklarının yüksek olduğu tespit edilmiştir (Ward, 1985). İçe dönük duygusal gelişim, aşırı kendine odaklanma ya da benmerkezcilik ile ilgili değildir. Aksine, kişinin kendi gerçek benliğinin farkında olmasını, duygularını ve düşüncelerini tanımasını, başkalarına karşı empatik olmayı, araştırma yapmayı, sorgulamayı, içsel diyalog kurmayı ve öz eleştiride bulunmayı kapsar (aktaran Özbay, 2011).

Polonyalı psikiyatrist ve psikolog Kazimierz Dąbrowski (1902-1980), üstün yetenekli kişilerin (yetişkinler ve çocuklar), tam gelişim potansiyellerine ulaşma fırsatları sağlayan yüksek deneyimler, duygular, hisler, algılar ve hayal gücü ile karakterize edildiğini keşfetmiştir. Bununla birlikte, üstün yetenekli bir bireyin içsel gelişimine sıklıkla değerler ve inançlarla ilgili sürekli sorular eşlik eder ve bu da iç çatışmalara yol açabilir (Daniels, 2009). K. Dombrowski, pozitif parçalanma kavramını önermiş ve bireyin uyarılara yoğun tepki verme yönündeki doğuştan gelen eğilimini tanımlayan "aşırı uyarılabilirlik kapasitesi", "aşırı uyarılabilirlik" terimini tanıtmıştır. Aşırı uyarılma yetenekleri, tıpkı bilişsel ve diğer yetenekler gibi, yüksek derecede yetenekli ve yaratıcı bireylerin önemli özellikleridir. Her ne kadar bu teori yazar tarafından büyük ölçüde yetişkinlere yönelik olarak geliştirilmiş olsa da üstün yetenekli çocukların psikolojisi üzerine yabancı literatürde ve onlarla yapılan pratik çalışmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır (Daniels, 2009; Monks, 2014; Piechowski, 2006). Özellikle, K. Dombrowsky tarafından tanımlanan beş aşırı uyarılma türü:

- Psikomotor;
- Duyusal;
- Entelektüel;
- Yaratıcı (hayal gücü);
- Duygusal- üstün yetenekli çocukların karşılaştığı sorunları açıklamaya yardımcı olur [4].

Duygusal aşırı uyarılma, duygusal stresin yoğun duygusal ve duygusal ifadesinde kendini gösterir (Piechowski, 2006). Çocuklar yoğun görsel, işitsel, koku, dokunma ve tat duyuları yaşayabilirler. Olumlu ve olumsuz tepkiler bunaltıcı olabilir ve bu çocuklarla aynı deneyimleri yaşamayanlar için uygunsuz görünebilir. Bazı çocuklar, akranları şarkı ve müzik eşliğinde yüksek sesli bir konserin tadını çıkarırken acıdan kulaklarını tıkırlar. Bazı çocuklar, görüntüsü veya tadı hoş olmayan yiyeceklerden hoşlanmazken, diğerleri ışığa veya

kokuya karşı aşırı duyarlılıktan yakınır. Öte yandan küçük çocuklar müziğe kapılıp aynı müziği tekrar tekrar dinlemek isteyebilirler. Pek çok normal çocuk (ve yetişkin) aynı hoşlandığı ve hoşlanmadığı şeylere sahip olsa da bunları üstün zekalı kişilerle aynı şekilde deneyimlemezler ve kesinlikle aşırı tepki göstermezler. Yukarıdaki rahatsız edici durumların herhangi birinde uzun süreli ağlama, kaygı, çılgılık atma şeklinde yoğun reaksiyonlar ifade edilebilir (Daniels, 2009). Olumlu ya da olumsuz deneyim ne kadar güçlü ve yoğun olursa, tepkiler de o kadar aşırı olabilir. Bu çocuklara, kendi kendine yardım becerilerini ve aşırı duygusal strese neden olan durumlarla başa çıkma stratejilerini geliştirmeleri için güçlü destek sağlamak büyük önem taşımaktadır. Belirli bir sorunu çözmek onlar için yeterli değildir, çünkü kendilerini tekrar tekrar duyguları üzerinde yıkıcı etkisi olan durumların içinde bulacaklardır.

Duygusal aşırı uyarılma hem olumlu hem de olumsuz olabilen yoğun duygu ve duygularda kendini gösterir. Üstün yetenekli insanlar, diğer insanların duygularına karşı çok duyarlı olabilirler ve onların duygularıyla özdeşleşebilirler. Bu aşırı uyarılma biçimi, çeşitliliği ve karmaşıklığı nedeniyle en yaygın olanıdır (Daniels, 2009; Piechowski, 2006). Üstün yetenekli çocuklar için bu bir roller-coaster yolculuğu gibidir çünkü duyguları son derece güçlüdür. Üzüntü duyguları melankoliye ve umutsuzluğa dönüşebilir; diğer insanlara karşı derin bir şefkat duyabilirler: evsizler, doğal afet kurbanları veya nesli tükenmekte olan türler. Kişilerarası ilişkiler onlar için önemlidir ve derinlemesine deneyimlenir, ancak bu ilişkiler mutlaka akranlarıyla birlikte olmak zorunda değildir. Yetişkinler gibi çocukların da belirli kişilere, nesnelere ve geleneklere karşı güçlü duygusal bağları vardır, bu nedenle değişiklikler sıklıkla yoğun duygulara neden olur ve kayıplar ve hakaretler ciddi travmalara neden olabilir. Çocuk, dün birlikte oynadığı arkadaşının bugün nasıl artık arkadaş olmadığını anlamıyor; bu, çocukların arkadaşlığın gerçekte ne anlama geldiğini kendileri için kurmaya başladıkları erken çocukluk döneminde oldukça sık görülür.

Shcheblanova “Social And Emotional Problems Of Gifted Preschoolers” adlı çalışmasında üstün yetenekli bireylerin sosyal becerileri ve davranışları hakkında aşağıdaki gibi yazmıştır:

1. Genellikle büyük çocuklarla ve yetişkinlerle iyi ilişki kurar.
2. Başkalarının haklarını tanır.
3. Öğretmenlerin veya ebeveynlerin fikirlerine değer verir.
4. Akranlarının fikirlerine değer verir.
5. Akranlarıyla deneyimlerini paylaşmayı sever.

6. Akranlarının mizahını anlar ve kendi mizah anlayışını sergiler.
7. Mizah, akranları tarafından anlaşılır.
8. Fikirler, akranları tarafından saygı görür.
9. Akranları tarafından kabul edilen ve anlaşılan bağımsız eylem gösterir.
10. Başkaları tarafından liderlik için aranır.

Bu tür özellikler, bireyin kendisi, öğretmenleri ve sınıftaki diğer öğrenciler açısından çeşitli zorluklara neden olabilecek davranışsal eğilimler yaratabilir. Bu davranışlar neticesinde, özel yetenekli ancak düşük başarı düzeyindeki öğrenciler genellikle fark edilmemekle kalmaz, aynı zamanda öğretmenlerin hayal kırıklığına uğramasına ve kimi zaman öfkelenmesine neden olabilirler. Whitmore, bu öğrenci grubunda sıkça rastlanan bazı davranış kalıplarını belirtmektedir. Örneğin, öfkeli ya da kırıcı tepkiler verme, otoriteye karşı gelme, derse odaklanmak yerine çevreyi rahatsız etme, dikkat çekme çabaları ve akranlarla ilişkilerde kırıcı veya dışlayıcı davranışlar geliştirme gibi tutumlar bu kalıplar arasındadır. Geri çekilme davranışları ise; öğretmen ya da arkadaşlarla etkili iletişim kuramama, hayal dünyasına sığınma ve grup içinde iş birliği yapma becerisinden yoksun olma şeklinde kendini gösterebilir (C', s. 89).

Son zamanlarda duygusal gelişim ve duygulanım düzenlemesi çalışmalarına olan ilgi güçlü bir şekilde artmış görünmektedir (Cherniss & Goleman, 2001; Goleman, 1995; Mayer & Salovey, 1997; Salovey & Sluyter, 1997). Bu ilgi, yetenekli öğrencilerin duyguları anlama, ifade etme ve düzenleme yeteneklerini artırmak için tasarlanmış duygusal müfredatların geliştirilmesine rehberlik edebilecek duygusal zeka teorilerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin, Mayer ve Salovey (1997), Salovey, Mayer ve Caruso (2002) dört hiyerarşik seviyeyi içeren bir duygusal zeka modeli önermektedir: (a) duygusal algı ve ifade; (b) düşüncenin duygusal olarak kolaylaştırılması; (c) duygusal anlayış; ve (d) duygusal yönetim. Modelleri hem duygusal yeteneklerin değerlendirilmesi hem de duygusal uzmanlığı artırmak için tasarlanmış duygusal müfredatların geliştirilmesi için bir çerçeve sağlar. Joyce VanTassel-Baska ayrıca bu modeli 5. Bölümde yetenekli öğrenciler için duygusal müfredat ve öğretimle ilgili olarak ele alır.

Sosyal zekâ, duygusal zekâdan daha uzun bir süredir ve daha kapsamlı bir şekilde araştırılmıştır (Kelly & Moon, 1998). Sosyal zekânın akademik zekâdan farklı, çok boyutlu bir yapı olduğuna dair iyi deneysel kanıtlar vardır (Marlowe, 1986). Büyük ölçüde biyolojik kanıtlara dayanarak, Gardner (1983, 1999) kişilerarası zekâyı çoklu zekâ modeline

zekâlardan biri olarak dahil etmiştir. Sosyal psikoloji aktif bir araştırma alanıdır (Van Hasselt & Hersen, 1992). Sosyal gelişim teorileri, yetenekli ve üstün zekâlı öğrenciler için duygusal müfredata uygulanabilecek sosyal psikoloji alanından ortaya çıkmıştır. Bu teoriler arasında bağlanma teorisi (Bowlby, 1984), sosyal davranışın gelişimine ilişkin teoriler (Eisenberg, 1982; Eisenberg, Carlo, Murphy & Van Court, 1995) ve kişilerarası problem çözme, arkadaşlık ve sosyal yeterlilik hakkındaki teoriler (Gross, 2000, 2004; Rubin & Rose-Krasnor, 1992; Selman, 1980; Selman & Schultz, 1990) yer almaktadır.

2.3. Bazı Üstün Zekâ Kuramları ve Modelleri

Üstün yetenekli ve zekâlı bireylere yönelik eğitim, olağanüstü yeteneklere sahip öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmış teoriler, politikalar ve uygulamalar tarafından şekillendirilir (Williams, 2025). Callahan ve Hertberg-Davis (2018) çalışmalarında, üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi için ulusal bir standardın olmaması, üstün yetenekli bireylerin çeşitli ihtiyaçların karşılama konusunda başarısız olabileceği konusuna değinmiştir.

Üstün yetenekli/zekâlı çocuklar, nitelikli uzmanlar tarafından tanılanan, üstün yetenekleri sayesinde yüksek performans gösterebilecek çocuklar. Bu çocuklar, üstün yeteneklerini hayata geçirerek kendilerine ve topluma katkıda bulunabilmeleri için genel okul programının ötesinde farklılaştırılmış eğitim programlarına ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan çocuklardır (Tuttle vd., 1988). Alanyazında üstün yetenekli öğrencilerin eğitime yönelik modeller, farklılaştırılmış eğitim programları, kapsayıcı eğitim vb. gibi uygulamalar bulunmaktadır.

Gagne Yetenek ve Yetenekliliğin Farklılaştırılmış Modeli

Gagne'ye (2000) göre üstün yeteneklilik, en az bir yetenek alanında, üstün yetenekli birey tipik gelişim gösteren akranlarının en az ilk %10 kısmına girecek, eğitim almadan ve kendiliğinden ifade edilmiş doğal üstün yeteneğe sahip olmak ve kullanmak anlamına gelmektedir. Yeteneği ise, en az bir insan faaliyeti alanında, birey yetenek gösteren alanda veya alanlarda aktif veya aktif olmuş akranlarından en az ilk %10luk kısma girebilecek, sistematik olarak geliştirilmiş yeteneğe ve bilgiye üstün bir şekilde hâkim olmak olarak açıklamaktadır.

Gagne'nin eğitim modeli üstün yeteneklilerin eğitimi için katkıda bulunmuştur. O üstün zekâlılığın doğal bir özellik olduğunu, yetenekliliğin ise uygun eğitim alma imkanları ile ilişkili olduğunu öne sürmektedir. Ayrıca Gagne (1985) çalışmasında, üstün yetenekli

öğrencilere yönelik eğitimsel müdahaleler ve fırsatlar, doğal yetenekleri olağanüstü becerilere dönüştürmede önemli olduğundan bahsetmiştir. Buna ek olarak Subotnik, Olszewski-Kubilius ve Worrell' (2011) çalışmalarında üstün yetenekliliğin sistematik gelişim, rehberlik veya mentorluk, planlı uygulama üstün yeteneğin olağanüstü becerilere dönüştürmede önemli olduğunu bulgulararak bu görüşü desteklemişler. Son olarak, VanTassel-Baska (2019), Gagne'nin modeli, üstün yetenekli öğrenciler için uygun eğitim ortamı yaratmada öğretmen eğitimi ve program farklılaştırmasının önemini anlamada değerli olduğunu belirtmektedir.

Sternberg Başarılı Zekâ Kuramı

Üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik teorilerden biri Sternberg'in (2002) "Başarılı zeka" kuramıdır. Başarılı zeka, bireyin tanımladığı başarı tanımına göre başarılı olma yeteneğidir; bireyin sosyokültürel bağlamında, güçlü yönlerini öne sürerek, zayıf yönlerini düzelterek çevresine uyum sağlamak için; analitik, yaratıcı ve pratik zekasını bir arada kullanmasıdır (Sternberg, 2002). Bu tanım, analitik, yaratıcı ve pratik unsurlarını birleştirerek geleneksel zeka tanımını genişletmektedir. Ayrıca, zekanın yalnızca bilişsel yeteneklere bağlı olmadığını, aynı zamanda yetenekleri gerçek hayatta kullanarak başarıya ulaşmak için pratik ve yaratıcı becerilerin de önemini vurgulamaktadır.

Akademik başarının odak noktası olan geleneksel eğitim sistemine Sternberg'in teorisi geçerlidir. Üstün yeteneklilerin eğitiminde pratik ve yaratıcılık zeka gelişimini desteklemeyen programlar, üstün yetenekli öğrencilerin gerçek hayatta başarılı olmalarını sağlayamazlar (Sternberg, 2005).

Renzulli Üç Halka Kuramı

Renzulli üstün yetenekliliği geleneksel yüksek zekâ puanına bağlı tanımlamaktan ziyade, daha dinamik ve çok boyutlu bileşen olarak, üstün zihinsel yetenek, yaratıcılık ve yüksek motivasyon olmak üzere üç özelliğin etkileşiminde ortaya çıktığını savunmaktadır (Renzulli, 2021). Dolayısıyla başarıya ulaşmanın sadece genel zekâ ya da akademik yeteneklerle sınırlı kalmadığının, bunun yanı sıra dışı fikirler üretme, problem çözme gibi yüksek yaratıcılık yeteneği ile hedef odaklı, çalışma istekli, sorumluluk sahibi, motivasyonun da yüksek olmasının da önemini vurgulamaktadır. Renzulli (1986) çalışmasında, bu üç bileşenin birbiriyle dinamik bir etkileşimde olduğunu ve bireyin üstün yeteneği ilgili özelliklere bağlı olarak çeşitli biçimlerde sergilendiğini öne sürmektedir.

Renzulli'nin modelinde akademik yeteneğe ek olarak yaratıcılık ve motivasyona vurgu yapılması, yalnızca akademik gelişime odaklanmanın ötesinde daha bütüncül eğitim programlarına ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Yine Renzulli tarafından geliştirilen Triad modeli (Renzulli, 1977), yetenekli öğrencilerin yaratıcılığını teşvik etmek için öğrencileri ilgi duydukları konulara, çeşitli çalışma alanlarına maruz bırakır, dolayısıyla seçtikleri alanlarda üç farklı program zenginleştirme fırsatı sunmaktadır. Birinci tip zenginleştirme, genel keşif yapmakla, farklı alanlarda tematik tanıtımlar ve ilgili alan uzmanları, bilim insanları ile buluşmalar, tartışmalar yapmakla ilgilidir. İkinci tip zenginleştirme ise, ilgi alanları benzerlik gösteren öğrencileri gruplandırma, grup halinde proje yapımı, problem çözme deneyimleri içermekte. Son tip zenginleştirme ise, daha birey odaklı, öğrencinin ilgisine yönelik araştırma, proje geliştirmesini içeriyor. Bu süreçte öğretmen rehberlik yapma görevini üstlenmektedir; Son olarak, öğrencilere yaratıcı zenginleştirme fırsatlarının sunulması, yaşam boyu öğrenme süreci başlatmalarında, dolayısıyla ilgi duydukları alanlarda daha yaratıcı ve yenilikçi çalışmalar yapabilmelerine teşvik etmektedir (Renzulli, 2014).

2.4. Üstün Zekâlıların Eğitimi

Farklılaştırma

Öğretimde farklılaştırma öğrencilerin bilgi edinme, anlama ve öğrendiklerini ifade etme özelliklerine dayalı olarak nasıl öğreneceklerine ve öğrendiklerini nasıl ifade edeceklerine dayalı farklı seçenekler sunar (Akkaş & Tortop, 2015). Üstün yeteneklilerin eğitiminde farklılaştırma bu öğrencilerin bilişsel özellikleri ve öğrenme ihtiyaçlarına göre genel programının, öğretim yöntemlerinin ve stratejilerinin birinde veya birkaçında değişiklikler yapmaktır. Farklılaştırma, genellikle, derinlemesine ve hızlı eğitime ihtiyaç duyan üstün yetenekli öğrenciler için ayrıca önemlidir. Reis ve Renzulli (2010), bu öğrencilerin eğitiminde uygun farklılaştırma uygulanmadığı takdirde, öğrencilerin sıkılması, hayal kırıklığı veya yetersizlik yaşayabileceklerinden bahsetmiştir. Sak (2014), üstün yeteneklilerin eğitiminde kullanılan ve etkili olan stratejilerden biri farklılaştırma olduğundan bahsetmiş. Ayrıca, Callahan ve diğerleri (2014) çalışmasında, etkili farklılaştırma yapıldığında üstün yetenekli öğrencilerin üzerinde olumlu etki ettiği, ilgi alanları ve yetenekleri ile uyumlu öğrenme deneyimi öğrencilerin motivasyonunu ve katılımını, akademik başarısını arttırdığı sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak, üstün yetenekli

öğrencilerin eğitimini farklılaştırma, bu öğrencilerin potansiyellerinin en üst düzeyde kullanabilmeleri için önemli öğretim yaklaşımıdır.

Zenginleştirme

Bir farklılaştırma stratejisi olarak zenginleştirme, her düzey eğitime, her alana uygulanabilen, ayrıca üstün yetenekli öğrencilere yönelik öğretim programları için esas olabilecek bir modeldir. Üstün yetenekli öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına zenginleştirme türleri buna göre düzenlenmektedir. Cutts ve Moseley (2004), çalışmalarında zenginleştirmenin genel amaçlarını belirtmişlerdir;

- Yeteneklerin tümünü kullanabilmek;
- Bilgi alanını genişletmek;
- Anlamayı derinleştirme;
- Yetenek düzeyini yükseltmek;
- Öğrenmeye ilgisini artırmak;
- İhtiyaç duyulan/istenilen eğitim yöntemlerini kullanmak;
- Yaratıcılığı desteklemek.

Ataman (1996), üstün yeteneklilerin eğitiminde zenginleştirme programlarının çok tercih edildiğinden; ayrıca program zenginleştirmede çoğunlukla, yaratıcı düşünme, problem çözme, eleştirel düşünme vb. süreçlerine ve bu süreçlerden elde edilen proje ve etkinlik içeriklerine ulaşmak için uygulanan yöntemler kapsadığından bahsetmiştir. İlgili zenginleştirme programlarına ek olarak, alan gezileri, yaz ve hafta sonu okulları, mentorluk gibi vb. yöntemleri kullanılabilmektedir.

Hızlandırma

Üstün yetenekli öğrencilerin erken yaşlardan hızlı öğrenme, hızlı kavrama özellikleri belirgindir. Bazı araştırmalara göre tipik gelişim gösteren akranları ile karşılaştırdığımızda çoğu üstün yetenekli öğrenci okumayı okula başlamadan öğrenmiş, bu hızlı öğrenme özelliklerinden dolayı uygun öğretim yöntemleri kullanıldığı takdirde ilerlemişlerdir. Bu nedenle Colangelo vd. (2004), sınıf yerleştirmede ana belirleyici olarak yaştan ziyade hazır bulunuşluğun dikkate alınması gerektiğini savunmuştur. Reis (2004) hızlandırmayı “sınıf veya içerik bazlı hızlandırma, üstün yetenekli öğrencinin hazır bulunuşluğu ve ihtiyaçla orantılı bir düzeyde uygun müfredat uyarlaması” olarak açıklamaktadır. Üstün yetenekli

öğrencilerin hızlandırma uyarlaması yapılmadan akranları ile aynı akademik hızda eğitim aldığı takdirde, bu öğrencilerin zamanla akademik başarısızlık, dersten sıkılma, motivasyon kaybetme gibi durumlara yol açılabilir (Colangelo vd., 2004). Buna ek olarak, Sak (2016), hızlandırmayı, kalıcı öğrenmeyi sağlamayı, dersten sıkılmasını önleyerek motivasyonunu korumayı, ayrıca ortaöğretim döneminde uygulanan hızlandırma, üniversite döneminde akademik başarıyı artırmayı destekleyen bir eğitim modeli olarak açıklamıştır. Cutts ve Moseley (2011), bir çocuğun yaratıcılık özelliği varsa, erken yaştan hızlandırma eğitimi uygulanması, üstün yetenekli öğrencinin kendisine ve çevresine de faydalı olacağını belirtmişler. Dolayısıyla, üstün yetenekli öğrencilerin erken yaşlardan itibaren hızlandırma stratejilerini kullanımı, bazı dersleri veya sınıf atlanması ile eğitimine devam etme ihtiyacı duyulmaktadır.

Hızlandırma farklı türlerde uygulanmaktadır. Örneğin, okula erken yaştan başlama, sınıf veya ders atlatma, üniversiteye erken başlama vb. Üstün yetenekli öğrenci ihtiyaçlarına göre farklı hızlandırma uygulamaları seçebilmektedir (Sak, 2016). Tablo da hızlandırma türleri verilmektedir.

Tablo 2

Hızlandırma Türleri

Akademik Durumu	Hızlandırma Türü
Öğrenci tüm alan ve derslerde akranlarına göre ileri düzeyde ise	Okula erken başlama; Üniversiteye erken başlama; Sınıf atlatma;
Öğrenci belirli alanda akranlarına göre ileri düzeyde ise	Ders atlatma; Üniversite kredisi alma; Üstten ders alma;

*Kaynak: Sak, U. (2016). *Üstün zekalılar: Özellikleri tanınmaları eğitimleri* (6. Baskı). Ankara: Vize.

Gruplandırma

Üstün yetenekli öğrencilerin birbirine benzer belirli akademik ve sosyal ihtiyaçları vardır. Bu öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak adına uygun şekilde (özel sınıf, özel okul, küme gruplama, homojen ve heterojen vb.) gruplama uygulamaları yapılmaktadır. Gruplama, özellikle üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim verirken kullanılan akademik uygulamadır (Reis, 2004). Müfredat zenginleştirme veya farklılaştırma ile amaçlı gruplama uygulaması, üstün yetenekli öğrenciler için programda en iyi uygulama olduğu söylenebilir (Schaeffer, 2015). Reis (2004), çalışmasında üstün yetenekli öğrenciler kendi seviyelerindeki öğrencilerle eğitim aldığı daha ileri akademik başarı elde ettiklerini bulgulamıştır. Ancak, üstün yetenekli öğrencileri homojen grup şeklinde eğitim vermek,

ortaöğretim sınıfında ayırıp ayırmamak hem akademik hem sosyal alanlarda etkilerinden dolayı uzun yıllardır tartışılmaktadır.

Tablo 3

Gruplama Uygulamalarının ve Dezavantajları

Model	Avantajları	Dezavantajları
Sınıf dışı eğitim modeli	Akranları ile iletişimi kesmeden eğitim alma; İlgi ve yetenek alanına göre derinlemesine eğitim alma; Bireysel öğretim planı;	Zaman sınırlılığı; Eğitim programının yarı zamanlı farklılaştırılması; Normal sınıf programı ile entegrasyon eksikliği;
Sınıf içi destek modeli	Normal sınıf programı ile entegrasyon; İlgi ve yetenek alanına göre derinlemesine eğitim alma; Eğitimsel ihtiyaca göre gruplama esnekliği;	Üstün yetenekli akran iletişimi aynı sınıf düzeyi ile sınırlı;
Küme gruplama	Eğitim programının tam zamanlı farklılaştırılması; Üstün yetenekli akran grubu; Tam zamanlı gruplama; Eğitimsel ihtiyaca göre gruplama esnekliği;	Öğrencileri aynı seviyede olarak varsayar; Akran etkileşimi aynı sınıf seviyesi ile sınırlıdır; Birden fazla öğretim planı ihtiyacı.
Tam zamanlı sınıflar	Kapsamlı program farklılaştırılması; Üstün yetenekli akran grubu; Gruplama esnekliği; Yetenek geliştirmeye odak; Bireysel eğitim programı;	Diğer modellere kıyasla daha uç bir uygulama olabilir; Müfredata yeteri düzeyde farklılaştırma sağlanmayabilir.

*Kaynak: Van Tassel-Baska, J. (2006). *Program delivery models for the gifted*. Retrieved from <http://tip.duke.edu>

Reis (2004), üstün yetenekli öğrencileri küme gruplama yapıldığı genel eğitim sınıfındaki diğer öğrencilerin, üstün yetenekli öğrenciler ile etkileşim içinde olmaları, davranış modellemedikleri veya akademik başarıyı etkilemedikleri sonucuna varmıştır; bu sonuç, üstün yetenekli öğrencileri küme gruplama yapıldığında, ilişki ve model olma sayesinde diğer öğrencilerin akademik başarısını yükseltmeye etki eder yönündeki yaygın fikrin, araştırmalar tarafından desteklenmediğini göstermektedir.

2.5. Kazakistan Eğitim Sistemi

Eğitim yoluyla ulusun insan sermayesinin geliştirilmesi Kazakistan için önceliklerden ve zorluklardan biridir. Bağımsız Kazakistan Cumhuriyetinin "Eğitim Hakkında" Kanunu ilk kez 1992 yılında yayımlandı. Bağımsız ülkenin eğitim alanına ilişkin ilk kanunu 6 bölüm ve 45 maddeden oluşuyordu. Milli eğitimin gelişmesiyle ilgili temel konular eğitim alanındaki

genel düzenlemeler, eğitim sisteminin yapıları, eğitim süreci konularının hak ve görevleri, eğitim sisteminin yönetimi, mali ve ekonomik durum, eğitim kurumlarının faaliyetleri ve uluslararası ilişkiler gibi ana konularda yasal bir zemine oturtulmuştur. Kazak eğitimindeki değişiklikler, ekonomik istikrar, 1992 yılında kabul edilen "Eğitim" Kanununun iyileştirilmesini ve eklenmesini gerektirmiştir. Buna göre 7 Haziran 1999 tarihinde Kazakistan Cumhuriyeti "Eğitim" Kanunu iyileştirildi ve yeniden yürürlüğe girdi. Geliştirilen Kanun ise 9 bölüm ve 50 maddeden oluşuyordu. Onaylanan Kanun ile 1992 yılında kabul edilen Eğitim Kanunu arasındaki temel fark, yeni Kanunun "Eğitim" programları ve eğitim aşamaları "Eğitimde Ekonomi" başlıklı bölüm ve maddeleri içermesidir.

UNESCO'ya göre, Kazakistan sırasıyla %99,8 yetişkin ve genç okuryazarlık oranları bildirmektedir. Kazakistan'ın ilk ve orta öğretimi ücretsizdir ve çoğunlukla kamu ana akım okulları tarafından sağlanır.

Okul öncesi eğitimin rolü, Kazakistan'da şu anda acil konulardan biridir. Siyasi ve eğitim liderleri, anaokullarına giden çocukların eğitimin tüm seviyelerinde ilerleme ve hayatta daha başarılı olma olasılığının yüksek olduğunu kabul etmektedir. 1 Temmuz 2010 itibarıyla, okul öncesi eğitim alan çocukların yüzdesi, gelişmiş ülkelerdeki %90-100'e kıyasla yaklaşık %40 iken, 2013'te bu oran %75'e yakın bir seviyeye çıkmıştır. Bu noktada endişe, bu hizmetin sadece niceliği değil, niteliğidir. Genel olarak özel sektörün eğitim pazarında önemli bir payı bulunmamaktadır; tüm okul örgütleri içindeki payı ise yalnızca %1,4'tür.

Bugüne kadar Kazakistan'da yaklaşık 2,5 milyon öğrenciye sahip 7667 okul bulunmaktadır. Okulların %25'i ülkenin kentsel alanlarında yer almakta olup, tüm öğrencilerin neredeyse yarısını (%48,3) barındırmaktadır, kırsal okulların %75'i ise diğer yarısını barındırmaktadır. Okul altyapısının iyileştirilmesi, Kazakistan'ın eğitim reformu gündeminde önemli bir maddedir. Acil durumda olan okulların yüzdesini %3'ten %1,5'e düşürmek için yakın gelecekte 146 yeni okul inşa edilecektir. Bu yeni okulların ayrıca üç vardiyada faaliyet gösteren okulların yüzdesini %1,3'ten %0,1'e düşürmesi beklenmektedir. Kırsal okullara modern tesisler ve altyapı sağlanacaktır.

İlkokul ve ortaokulun farklı türleri vardır (Kazakistan'da bunlara genellikle birlikte 'orta' eğitim denir) ve bunlar kentsel ve kırsal sınıflandırma ve misyonlar açısından farklılık gösterir. Kazakistan'daki ana akım ortaokul eğitimi çoğunlukla orta kapsamlı okullardan, jimnastik salonlarından ve liselerden oluşur. Ayrıca, potansiyel okul mezunlarına kariyer seçimlerinde yardımcı olma gibi belirli misyonları olan uzmanlaşma odaklı okullar da vardır.

Ülkenin farklı bölgelerinde şubeleri bulunan yetenekli çocuklar için bir okul ağı olan Darin okulları vardır.

Çoğunlukla kırsal alanlarda, örneğin dördüncü sınıf öğrencilerinin beşinci sınıf öğrencileriyle aynı sınıfta eğitim gördüğü karma formları temsil eden, sınıflandırılmamış okullar vardır çünkü her ayrı sınıfta çok fazla öğrenci yoktur. Kazakistan'daki neredeyse her dört öğretmenden biri sınıflandırılmamış bir okulda çalışıyor ve her altı öğrenciden biri sınıflandırılmamış bir okulda okuyor. Birçok sınıflandırılmamış okulda sağlanan eğitimin düşük kalitesinin stratejik bir çözüm gerektirdiği kabul edilmektedir ve bu, Kazakistan'ın "2011-2020 Eğitim Geliştirme Devlet Programı"nda vurgulanmıştır.

Kamu okullarında eğitim Kazakça, Rusça ve etnik azınlıkların temsil ettiği diğer diller aracılığıyla sağlanmaktadır. Bugüne kadar okulların yarısı (%49,8) eğitim dili olarak Kazakçayı kullanırken geri kalanı Rusça (%19) ve diğer karma dil programlarında (%31,2) yürütülmektedir.

Okul eğitimi sistemi, öğrenci merkezli yaklaşımların yeni bir paradigmasına geçiş yaşıyor. Yeni eğitim standartlarına göre, okuldan ayrılanlar bilgiyi araştırabilmeli ve anlamlandırabilmeli, eleştirel düşünme gösterebilmeli ve takım çalışması ve bağımsız yaşam boyu öğrenme becerilerine sahip olmalıdır.

'Devlet Programı'na uygun olarak ulusal test sistemi (bkz. Bölüm 6 ve 7) iyileştirilmelidir. Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) formatına uygun olarak, sınavlar öğrencilerin olgusal bilgi göstermelerinden ziyade analitik becerilerini ölçmeyi hedefleyecektir. Ulusal testlerin görev içerikleri ve test formatları değiştirilecektir. Ulusal testlerin bilgi tabanlı değerlendirmeden yeterlilik tabanlı değerlendirmeye geçişi kademeli olarak gerçekleştirilecektir. Bilgisayar testlerinin tanıtımı, kopya çekme ve diğer bozucu etkenlere yer vermemek için tasarlanacaktır.

Nazarbayev Entelektüel Okulları'nın yeni ağı, devlet tarafından finanse edilen, kâr amacı gütmeyen bir şirket tarafından desteklenen mükemmellik okulları inşa etme ve kamu okul sistemine girmeden önce yeni eğitim uygulamalarını denemek amacıyla kurulmuştur. NIS deneyimi, önümüzdeki yıllarda okul müfredatı içeriğini güncellemek için yaygın olarak kullanılacaktır. 2015 yılında 1. sınıftan başlayarak ana akım okullarda yeni bir eğitim programı tanıtılacak ve bu, 'Bilimsel Araştırma Projeleri' ve eleştirel düşünme becerileri unsurları gibi yeni dersleri tanıtacaktır. Ayrıca dil (Kazakça, Rusça ve İngilizce) çalışmaları ve BİT'e güçlü bir şekilde odaklanılacaktır.

Bugüne kadar, toplam sayının (2012 itibariyle 286370) öğretmenlerinin çoğunluğu (%87,8) yüksek öğrenim derecesine sahipken, %11,7'si yalnızca mesleki eğitim programlarını tamamlamıştır. Her yıl, yeni uzmanların yalnızca %2,6'sı genç öğretmenler akışına katılmaktadır. Öğretmen işgücünün özel bir özelliği, personelin %80'inden fazlasının kadın olmasıdır. Dahası, Kazakistan'daki her beş öğretmenden biri 50 veya daha büyük yaştadır ve öğretmenlerin %13'ünün 3 yıla kadar deneyimi vardır.

Öğrencilerin aileleri ve daha geniş topluluk dahil olmak üzere tüm paydaşları dahil ederek ve mütevellî heyetleri kurarak ve okullara daha fazla özerklik vererek okul yönetiminin iyileştirilmesi için planlar var. Eğitim ve Bilim Bakanlığı (MoES) ayrıca, ülkenin daha zengin ve daha fakir bölgeleri arasındaki uçurumu güçlendiren yerel vergilere dayalı mevcut finansal sistem yerine kişi başına finansman modeli getirmeyi amaçlıyor.

Tablo 4

Kazakistan Eğitim Ortaöğretim Sisteminin Aşamaları

Aşama	Süresi	Ders saati	Yaş aralığı
Genel ortaöğretim	2 yıl	39 saat	15-16 yaş
Temel ortaöğretim	5 yıl	32-38 saat arası	10-14 yaş
İlkokul	4 yıl	24-29 saat arası	6-9 yaş
Okul öncesi eğitim	1 yıl	-	5-6 yaş

*Kaynak: Independent Agency for Quality Assurance in Education. (2024a). *Stages of Kazakhstan's preuniversity education system*. Retrieved from <https://iqaa.kz/kk/>

Kazakistan eğitim ve öğretim süresini uluslararası standartlara uyumlu yapma amacıyla, 10 yıldan 12 yıl süreye uzatmaktadır. Tabloda sunulduğu üzere 1 yıl zorunlu okul öncesi eğitim, 4 yıl zorunlu ilköğretim, 5 yıl zorunlu temel ortaöğretim ve 2 yıl zorunlu genel veya teknik-mesleki ortaöğretimdir (Yakovets, 2014, s. 7–9). Kazakistan mevzuatına göre, 27 Temmuz 2007 tarihli Kazakistan Cumhuriyeti “Eğitim Hakkında” Kanunu’nun 56. Maddesi, zorunlu ilköğretim ve ortaöğretim için standartlarına uygun olarak her sınıf seviyesi için maksimum haftalık ders saatleri belirlenmiş olup, Tablo 1, ilköğretim, temel ortaöğretim ve genel ortaöğretim için ders saatleri gösterilmiştir (Eğitim ve Bilim Bakanlığı, 2010, s. 35–39).

2.5.1. Kazakistan'da Özel Eğitim

Kapsayıcı eğitimin özel eğitime yönelik bir eleştirisi olarak ortaya çıkması, bazıları bunu yalnızca engelli ve özel gereksinimli öğrencilerin eğitime atfetme eğiliminde olduğundan birçok soru ortaya çıkarırken, özünde cinsiyet, ırk, etnik köken ve sosyoekonomik statü gibi geniş bir çeşitlilik yelpazesine odaklanır (Makoelle, 2016). Katılımın engellilik ve özel

ihtiyaç odaklı olduğu yönündeki bu görüş, Sovyet sonrası ülkelerde baskındır. SSCB'de özel eğitimin ortaya çıkışı ayrımcılıkla karakterize edilmiştir. Öğrenmeye yönelik işaretler veya engeller gösteren öğrencilerin sağlıksız olduğuna ve daha sonra belirli bir kusurla teşhis edilip "defektoloji" adı verilen bir uygulama yoluyla rehabilitasyona yönlendirildiğine inanılıyordu (Csapo, 1984). Sovyet sonrası ülkelerdeki kapsayıcı eğitim anlayışı hala büyük ölçüde bu defektoloji kavramından etkilenmektedir.

Dünyanın dokuzuncu büyük ülkesi olarak, 120'den fazla milletten oluşan çok çeşitli etnik, dilsel, kültürel ve dini nüfusa sahip (Bridges, 2014) Kazakistan, ayrımcılığın ve belirli etnik veya kültürel grupların marjinalleştirilmesinin olmamasını sağlamak için kapsayıcı bir eğitim modeline ihtiyaç duymaktadır. Okulların %75'inden fazlasının (çoğu notlandırılmamış) kentsel okulların %25'ine kıyasla daha yoksul kırsal bölgelerde bulunması, sosyoekonomik olarak dezavantajlı geçmişlere sahip öğrencilerin dahil edilmesi ihtiyacını da ima edebilir (ibid).

Kapsayıcı eğitimin uygulanması konusunda Kazakistan tartışmasız bir şekilde önde gidiyor. Eğitim hakkının benimsenmesi ve Devlet Programı (2011) aracılığıyla Kazakistan, kapsayıcı eğitimin uygulanmasını 1991'deki bağımsızlığından bu yana başlatılan eğitim reformlarının önceliklerinden biri haline getirmiştir; Kazakistan kapsayıcı eğitim hakkında cesur bir açıklama yapmada muazzam bir ilerleme kaydetmiş olsa da, kapsayıcı sınıfların gerçekleştirilmesine doğru uzun bir yolculuğun henüz başındadır. Sistematik ve iyi planlanmış bir reformla, Kazakistan, Sovyet sonrası eğitim bağlamında kapsayıcı eğitimi uygulama deneyimini paylaşmaya muazzam bir şekilde katkıda bulunabilir (*Special Issue: Inclusive Education in Kazakhstan (2018)*).

Kazakistan'da engelli kişilerin hakları Anayasa ile güvence altına alınmıştır ve ayrıca her çocuk için eğitim hakkı vardır. Bir dizi uluslararası sözleşmeyi onayladıktan sonra, Kazakistan engelli çocuklar da dahil olmak üzere tüm öğrencilerin eğitime erişiminde ve katılımında eşitlik sağlama sorumluluğunu gönüllü olarak üstlendi (Rollan, 2018). Salamanca'da düzenlenen Özel İhtiyaçlar Eğitimi Dünya Konferansı'nın ardından, "Herkes İçin Eğitim" programı oluşturuldu. 2001'de UNESCO gündeminin "Dakar Eylem Çerçevesi"ni imzaladıktan sonra, Kazakistan kapsayıcı eğitime doğru hareketin ortak vizyonunu ve değerlerini ilan etti (Suleimenova, 2012). 2015'te Kazakistan, özel ihtiyaçları olan kişilerin haklarını ve onurunu korumayı amaçlayan BM Engelli Hakları Sözleşmesi'ni onayladı. Uluslararası sözleşmelerin onaylanmasının ardından, uygun yasal altyapının

oluşturulması ve kapsayıcı eğitimin kalkınma için en önemli yollardan biri olarak belirtildiği 2011-2020 Eğitim ve Bilim Geliştirme Devlet Programı geldi.

2009 yılında, Kazakistan Eğitim ve Bilim Bakanlığı, reform uygulamasındaki önemli adımları özetleyen ilk Kapsayıcı Eğitim Konseptini sundu. 2020 yılına kadar, Kazakistan'daki tüm okulların %70'inin kapsayıcı olması bekleniyor. 2015 yılında, Kapsayıcı Eğitime Kavramsal Yaklaşım, kapsayıcı eğitim gelişiminin terminolojisi ve zaman çizelgesinde değişiklikler yapan Altynsarin'in adını taşıyan Ulusal Eğitim Akademisi tarafından önerildi. Genel olarak, kapsayıcı eğitime yönelik devlet yönelimi, uluslararası ve eyalet düzeylerinde desteklendi.

2015 yılı verilerine göre, Kazakistan'da 18 yaşından küçük 141952 çocuk gelişimsel engellidir ve bu, toplam çocuk sayısının %2,8'ini oluşturmaktadır (MOES ve National Academy for Education, 2015). Bu gösterge, erken teşhis sisteminin yeterince gelişmemiş olduğunu ima eden %7-12'lik dünya ortalamasından önemli ölçüde düşüktür. Şu anda, okulların %30,5'i kapsayıcı eğitim için koşullara sahip, ancak bu sayının nasıl hesaplandığı ve hangi koşulların ima edildiği belirsizliğini koruyor. Bugüne kadar engelli çocukların yalnızca %27'si ana akım okullarda ve yalnızca %1'i yüksek öğrenimde eğitim görüyor (MOES ve National Academy for Education, 2015). Bu yüzdelerin engelli çocukların ne kadarının dahil edildiğini ve öğrenimlerinin yalnızca sınıflara yerleştirilmek yerine uygun kaynaklarla desteklendiğini yansıtır yansıtmadığı tartışmalıdır. Bu nedenle, daha fazla iyileştirme ve büyüme için fırsat penceresi olağanüstü derecede geniş olabilir

2.5.2. Kazakistan'da Üstün Yeteneklilerin Eğitimi

Kazakistan'da yetenekli öğrencilerin eğitimi uzun bir geleneğe sahiptir ve Sovyet dönemindeki eğitim sisteminin özelliklerinden güçlü bir şekilde etkilenmiştir (Yakovets, 2014). Sovyet eğitim sistemi temel olarak üç öğrenme alanına odaklanmıştır: matematik, spor ve sanat. Bu alanlar genellikle kendi işe alım kriterleri ve genellikle okul saatlerinden sonra ek eğitim fırsatları sağlayacak kulüpleri olan özel okullarda geliştirilmiştir (Grigorenko, 2017). Yetenekli çocuklarla çalışmak genellikle çocukları akademik olimpiyatlara hazırlamayı (Yakovets, 2014) ve teknoloji alanında bilim insanı ve mühendis sayısını artırmak için daha fazla yetenekli öğrenci çekmeyi amaçlıyordu. Sovyetler Birliği içindeki ve Batı ile yapılan yarışmalar daha fazla teşvik ediciydi (Grigorenko, 2017). Matematik ve fen alanlarında yüksek yetenekli öğrenciler için uzmanlaşmış okullar ve

Akademik Olimpiyatlarda başarılı olmak için hazırlık, mevcut Kazakistan eğitim sisteminde yetenekli öğrencilerin eğitimi için hala temel yaklaşımlardır (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2014).

2008 yılında, hızla gelişen küresel pazar gereksinimlerine uyum sağlamak ve ülkedeki eğitimin kalitesini artırmak için Özerk Eğitim Örgütü 'Nazarbayev Entelektüel Okulları' (NIS) altında 20 entelektüel okul oluşturma projesi başlatıldı. NIS, uluslararası uzmanlarla iş birliği içinde bir müfredat geliştirerek ve deneyimini ülke genelinde uygulayarak ülkede yeteneklilere yönelik eğitimin sunulma biçimini değiştirmek için deneysel bir platform haline geldi (Yakovets, 2014, s. 523). NIS bugün, stratejik bir ortak olan Cambridge Üniversitesi Uluslararası Sınav Konseyi ile iş birliği içinde geliştirilen fizik-matematik (FM), kimyasal-biyolojik (CB) yönleri ve uluslararası bir bakalorya (IB) programı da dahil olmak üzere çeşitli programlar uyguluyor. 2009'dan 2016'ya kadar ülke genelinde yirmi NIS okulu ve bir IB okulu açıldı (Ulusal Rapor, 2017, s. 172). Bu okullar, finans, kaynaklar, programlarını geliştirme ve uygulama konusunda özerklik açısından diğer ana akım okullara göre avantajlara sahiptir. NIS okullarına kaydolmak için, 12-13 yaşındaki öğrencilerin John Hopkins Center Yetenekli Gençlik (CTY) mantıksal düşünme, matematik ve Kazakistan'daki üç temel dil: Kazakça, Rusça ve İngilizce testlerini geçmeleri gerekir. Kayıtlı öğrenciler, ana akım okullara kıyasla STEM ile ilgili konularda (matematik, biyoloji, fizik ve kimya) derinlemesine öğrenme fırsatı elde ederler (OECD, 2015, s. 95) ve ayrıca dil ve eleştirel düşünme becerilerinin derinlemesine geliştirilmesine olanak tanırırlar. NIS okullarının Kazakistan'da yetenekli eğitimin geliştirilmesine katkısı kısmen NIS öğretmenlerinin yetenekli öğrenciler için farklılaştırılmış programlar öğretme ve geliştirmedeki mesleki gelişimine bağlıdır. 2014 ile 2017 yılları arasında John Hopkins Üniversitesi'ndeki profesörlerle iş birliği içinde NIS öğretmenleri 'Yetenekli Çocukların Gelişimi' programı konusunda eğitildi. Şu anda programda 47 eğitimci ve programın uygulanmasını değerlendirecek 9 uzman bulunmaktadır (NIS Yıllık Raporu 2017, s. 25). Bu sayı her yıl artmaktadır.

Kazakistan, 2010 yılında uluslararası bilim yarışmalarında 881 okul çağındaki öğrenciye sahipti ancak 15 yaşındaki öğrencilerinin yalnızca OECD ortalaması olan %8,4'e kıyasla %0,2'si 2012 yılında PISA bilim değerlendirmelerinin en üst iki seviyesinde puan aldı (OECD, 2014, s. 106). Ayrıca, OECD uzmanları akademik olarak yüksek ve düşük performans gösteren öğrencilerin bu eşitsiz gruplandırılmasının kısmen öğretmenlerin öğrencileri olimpiyatlara hazırlamaya yönelik ilgilerinin bir sonucu olduğunu savunuyorlar,

böylece öğrencileri ödül kazanırsa ikramiye ve teşvikler alabilirler (OECD, 2014, s. 105). Olimpiyat ve yarışmalara teşvik sadece bilişsel yetenekleri ile öne çıkmış öğrencilere önem vermeyi, dolayısıyla yeteneğini gösteremeyin çocukların gölgede kalmasına neden olabilmektedir.

Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı'nın 19 Temmuz 2013 tarih ve 289 sayılı "Uzmanlaşmış Eğitim Kuruluşlarının Faaliyetleri Hakkında" Kararı, Kazakistan Cumhuriyeti'nde üstün yetenekli çocukları eğiten aşağıdaki eğitim kurumlarını öngörmektedir:

- 1) ilk, temel veya genel ortaöğretimin genel eğitim programlarını ve bunlara dayanarak geliştirilen özel genel eğitim programlarını uygulayan, öğrencilere dil, bilim, kültür, sanat, spor, yaratıcı potansiyel ve konularda derin bir ustalık sağlayan uzmanlaşmış bir okul ve yetenekler gelişim odaklı bir eğitim kurumu;
- 2) uzmanlaşmış lise, uzman okul- lise okul- ilk, temel orta ve genel orta öğretimin genel eğitim programlarını ve bunlara dayanarak geliştirilen özel genel eğitim programlarını uygulayan, öğrencilerin yeteneklerine uygun olarak bilim-matematik yönüne sahiptir ve okul- genişletilmiş ve derinlemesine eğitim sağlayan bir eğitim kurumu;
- 3) uzmanlaşmış gimnasium okulları- ilk, temel orta ve genel orta öğretim genel eğitim programları ve bunlara dayalı olarak geliştirilen özelleşmiş genel eğitim programlarını uygulayan, öğrencilerin yetenek ve yeteneklerine göre sosyal, insani ve diğer eğitim alanlarında genişletilmiş ve derinlemesine eğitim veren bir eğitim kurumudur.
- 4) İhtisas askeri yatılı okul- ilköğretim, temel ortaöğretim ve genel ortaöğretimin genel eğitimi Doğa bilimleri ve matematiğin veya sosyo-insani yönlerde yetenekli-yüksek seviyeyi yansıtan bireysel disiplinlerde özel yetenekler sergileyen bir eğitim kurumu;
- 5) ihtisas okulu-yatılı lise- ilkokul, temel orta ve genel orta öğretimin-müfredat geliştirme ve bunlara dayalı uzmanlaşmış genel eğitim müfredatlarının uygulayan doğal ve matematiksel disiplinlere göre-ileri ve ileri eğitim sağlayan eğitim yer;
- 6) ihtisas okulu-yatılı spor salonu-ana okul, temel ortaöğretim ve genel ortaöğretimin müfredatın ve onlardan geliştirilen uzmanlaşmış genel eğitim müfredatlarının öğrencilerin becerilerini ve yeteneklerini uygulayan, uygulayan Uygun ikamet yerinin sağlanması ile sosyal ve insani eğitimin ve diğer eğitim alanlarında, genişletilmiş ve renkli eğitim veren bir eğitim kurumu;

- 7) ihtisas müzik yatılı okulu-ana okul, temel ortaöğretim ve genel ortaöğretimin- Onlardan geliştirilen eğitim programlarının uzmanlaşmış genel eğitim müfredatlarının müzikal olarak yetenekli çocukların ikamet yeri ve- müzikal yetenekleri geliştirmeyi amaçlayan ek eğitim programları uygulayan bir eğitim kurumu; programları uygulayan bir eğitim kurumu,

Onlardan bir uzman tarafından geliştirilen eğitim programlarının-genel eğitim müfredatı ve öğrencilerde spor alanında üstün zekanın geliştirilmesi için ikamet yeri dikkate alınarak yönlendirilmiş ek eğitim

Uzmanlaşmış okulların görevleri:

- 1) Bireyin yaratıcı, ruhsal ve fiziksel Yetenekleri geliştirerek zekayı zenginleştirmek, ahlak ve sağlıklı yaşam tarzının sağlam temellerini oluşturmak, bireysellik gelişimi için koşullar yaratmak;
 - 2) Üstün yetenekli çocukların çeşitliliğini ve çok düzeyli eğitimini sağlayan koşulların yaratılması;
 - 3) Üstün yetenekli çocukların kişiliğini hedefleyen eğitim gelişim;
 - 4) Sosyal hayata adapte olmuş, ek ve mesleki eğitim programlarını bilinçli olarak seçmeye ve uzmanlaşmaya hazır, yüksek düzeyde kültüre sahip, zeki bir kişinin oluşturulması;
 - 5) Temel genel eğitim programlarında kaliteli uzmanlaşmanın ve öğrencilerin farklılaştırılmış eğitiminin sağlanması;
 - 6) Öğrencilerin bilimsel araştırma etkinliklerinin ve yaratıcı yeteneklerinin geliştirilmesi.
- Genel ortaöğretimin mevcudiyeti ve değışkenliğı

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın III bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmanın amacı Kazakistan öğretmenlerinin üstün yeteneklilerin eğitimine ilişkin görüşlerini incelemektir. Araştırma nitel yöntemi, durum çalışmasından yararlanarak yürütülmüştür. Nitel araştırma yöntemleri “anlatısal verilerin toplanması, analize edilmesi, yorumlanması ve bulguların sunulması ile ilişkili teknikler” şeklinde tanımlanmaktadır (Teddlie & Tashakkori, 2009). Bu model, araştırmacının katılımcıların deneyimlerini, görüşlerini ve düşüncelerini derinden anlamaya ve ayrıntılı analiz yapma imkânı sunmaktadır (Alabay, Yılmaz & Demir, 2023; Baltacı, 2019; Köse, 2023). Nitel araştırma yöntemi durum çalışması, bir veya daha fazla durum, ortam, çevre, sosyal yapının ya da ilişkili sistemlerin derinlemesine incelenmesini hedeflemektedir (McMillan, 2000). Merriam (2009) durum çalışmasını, belirli bir sistemin derinlemesine analizini ve betimlemesini içeren yaklaşım olarak tanımlamaktadır. Nitel araştırma yönteminde veriler gözlem, görüşme ve belge analizi gibi çeşitli nitel veriler toplama teknikleri kullanılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2021). Bu çalışmada öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi ile ilgili görüşlerini anlamak için nitel araştırma yöntemi uygun görülmüştür.

Borland (2001) nitel araştırma yöntemlerinin farklı amaçlarda kullanılan tarih, biyografi, fenomenoloji, temellendirilmiş teori, etnografya ve durum çalışması olan 6 yaklaşım önermiştir. Örneğin, Güven’e (2008) göre fenomenoloji, bireylerin yaşadıkları deneyimlere verdikleri anlamı inceleyen ve bu anlamların, bireyin bilinci, dili, düşünceleri ve tutumları tarafından nasıl oluştuğunu, şekillendiğini anlamaya çalışan desendir. Durum çalışması ise,

Güven'e (2008) göre bir veya birkaç olayın derinlemesine inceleyen yaklaşım olarak tanımlanır. Vaka çalışmasında bir olayı basitçe tanımlamaktan ziyade açıklamayı amaçlamaktadır. Genellikle katılımcıların görüşleri, davranışları hakkında bilgi toplamak amacıyla tercih edilmekte. Bu araştırmada araştırma amacına uygun yaklaşım durum çalışması olmuştur.

Merriam'ın (2013) belirttiğine göre durum çalışmalarının en belirgin özellikleri belirlilik, betimleme ve sezgiselliktir. Belirlilik, çalışmada odak noktasının net bir şekilde belirlenmesi. Betimleme, çalışma sonucunda elde edilmiş verilerin ayrıntılı bir şekilde betimlenmesi. Sezgisellik ise okuyucular araştırılan olguyu daha iyi anlayabilecek, yeni anlamlar çıkarabilecek ve bildiklerini teyit edebilmektedirler. Bu doğrultuda, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseninin çalışmanın amacına ulaşmasında, konunun derinlemesine incelemesini sağlayarak güvenilir ve geçerli sonuçlar elde edilmesine katkı sağlamıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmaya Kazakistan, Aktau ilinde bulunan ilköğretim öğretmenleri katılım sağlamıştır. Öğretmenlerin demografik özellikleri Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5

Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Temalar	Değişkenler	f
Yaş	21-30	9
	31-40	6
	41-50	8
	51 ve üstü	4
Cinsiyet	Kadın	27
	Erkek	0
Eğitim Durumu	Lisans	22
	Lisansüstü	5
Mesleki Deneyim	1-5 yıl	8
	6-15 yıl	7
	16-25 yıl	7
	26 ve üzeri	5

Tablo 5'te görüldüğü üzere araştırma katılımcıların yaşı 20 ile 51 ve üzeri arasında değişmekte olup, çoğunluğunun 21-30 yaş aralığında yer aldığı görülmektedir. Çalışmaya katılan öğretmenleri 100% kadın öğretmenler oluşturmaktadır. Katılımcıların eğitim durumuna baktığımızda çoğunluğu lisans mezunu olduğu görülmekte. Mesleki deneyim

açısından katılımcı rretmenlerin 1 ile 25 ve üzeri yıl arasında değişmekte olup, en yoğun grup 1-5 yıl arası deneyime sahip rretmenlerdir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Bu tez çalışmasında, veri toplama aracı olarak alan yazından yararlanarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır (EK-1). Yarı yapılandırılmış görüşmeler, nitel araştırmalarda sıkça kullanılan veri toplama yöntemlerinden biridir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin, yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmelerin orta noktasında bulunduğu söylenebilir. Bu türde görüşmeci, genel hatlarıyla bir yol haritasına sahiptir fakat görüşülen kişilerin özelliklerine göre bu genel ereve içerisinde sorularda değişikliğe gidilerek (soru üzerinde değişiklik, yeni soru ekleme ya da çıkarma) konunun farklı boyutları ortaya çıkarmaya çalışılır (Coşkun, Altunışık & Yıldırım, 2017). Bu esneklik, katılımcıların deneyim, görüş veya tutumlarını daha ayrıntılı bir şekilde ifade etmelerini sağlamaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, önceden hazırlanmış soru listesi içeren form kullanılarak yürütülür. Fakat, görüşme esnasında detaylı bilgi almak ya da açıklayıcı, tamamlayıcı olması için listedeki sorulara ek ya da yönlendirici sorular eklenebilir (Karataş, 2017). Bu zellik araştırmanın amacına uygun şekilde etraflıca bilgi elde etmeyi sağlamak içindir (Sevencan & ilingiroğlu, 2007). Buna göre görüşme tekniği kullanılarak yapılan nitel araştırmalar; temalaştırma, tasarım, görüşme, transkripsiyon, analiz, teyit ve raporlama aşamalarından oluşmaktadır (Akman & Grüşen, 2022).

Çalışmanın amacı doğrultusunda Kazakistan rretmenleri için yarı yapılandırılmış görüşme formları hazırlanmıştır. Görüşme soruları, çalışmanın araştırma sorusuna ve literatür taramasında bulunan ve tartışılan bilgilerle dayanmaktadır. Sorular, rretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin eğitimine ilişkin kişisel görüşlerini ortaya koyacak şekilde hazırlanmıştır. Görüşme sorularını, görüşme standartlarına uyum sağlamak, anlaşılan, belirsizlik ve soruların yanlış anlaşılması durumlarını önlemek amaçlı görüşme soruları özel eğitim alanında uzman  hocanın görüşleri alınmıştır. Uzman hocalardan gelen geribildirimler dikkate alınarak gerekli düzeltmeler yapılmış, görüşme soruları gözden geçirilerek son hali verilmiştir. Görüşmenin Kazakistan rretmenlerine kazak dilinde uygulanacağı sebeple hazır görüşme formu Kazak diline çevrilmiş hem Kazakça hem Türkçe yetik bilen ve eğitim alanında doktoralı 2 kişinin görüşü alınarak görüşmenin Kazakça versiyonu hazırlanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Veri toplamaya başlamadan önce Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan E-77082166-302.08.01-1133773 sayı ile onay ve gerekli izinler alınmıştır (EK-2). İzinler alınmasından sonra, bu çalışmaya gönüllü olmayı kabul eden öğretmenlere, “Katılımcı bilgilendirilmiş onay formu’ verilerek, katılımcıların imzası alınmıştır. Çalışmaya gönüllü olan 27 ilköğretmeniyle görüşmeler yapılmıştır. Her öğretmen, yaklaşık 30-40 dakika süren görüşme oturumuna katılmıştır. Görüşmede, gerekli araştırma sorusunu yanıtlayan bilgileri toplamak için tasarlanmış ve öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi ile ilgili görüşlerini belirleyen 24 açık uçlu sorudan oluşmaktadır.

Araştırmacı tarafından, görüşme süreci boyunca katılımcıların verdiği yanıtlarla ilgili önemli notları almak ve yanıtları kaydetmek için bir kâğıt toplama aracı kullanıldı. Görüşmeler katılımcıların izniyle ses kaydına alındı, görüşme oturumundan sonra notlar ve ses kayıtları görüşmenin basılı transkriptine dikkatlice dökülmüştür. Dijital ortama aktarılan yazı Kazakçadan Türkçeye çevrilerek verilerin analizinde kullanılmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerin süreleri Tablo verilmiştir.

Tablo 6

Öğretmenlerle Yapılan Görüşmelerin Süreleri

Süre Kategorisi	Süre (Dakika: Saniye)
En Kısa Süre	11:05
En Uzun Süre	73:13

3.5. Verilerin Analizi

Nitel araştırma yöntemlerinde genellikle verileri kodlama tekniği yaparak analiz eder. Kodlama yanıtların hangi kategoriye birleştirileceğini belirleme sürecini bildirir (Trosset, 2007). Bu çalışmanın verileri nitel veri analizin içinden betimsel ve içerik analiz kullanılarak analiz edilmiştir. Veri analizinin ilk aşaması, verilerle tanışmayı içermektedir. Braun ve Clarke (2021) araştırmacının, verilerdeki anlamlı tekrarları fark etmek ve araştırma sorularıyla ilişkili olanları ayırt edebilmek amaçlı görüşme verilerini iki ila üç kez dikkatle okumasını doğru bulmaktadır. Verileri okuduktan sonraki aşamada ise verilerin kodlanması yapılmıştır. Braun ve Clarke (2021) içerik analizi ilkelerine göre kodlamaya yönelik tümevarımsal bir yaklaşımla birlikte MAXQDA yazılımının kullanılmasını önermiştir. Bu nedenle bu araştırmanın verilerinin analizinde MAXQDA24 nitel analiz yazılımını kullanılmıştır. Araştırmacı nitel araştırma verilerini analzi ederken nitel analiz yazılımı

kullanabilir, ancak her bir yanıtı nasıl kodlayacağını düşünmeli ve karaları kendisi verilmelidir (Bogdan & Biklen, 2007; Trosset, 2007). İkinci aşamada MAXQDA yazılımı kullanarak her kodun sıklığını belgelendirmiş, her kodun tanımını yapmış ve her bir koda ayt ifadelerden doğrudan alıntılar toplanmıştır. Analizin üçüncü aşamasında, ikinci aşamada geliştirilen kodları sentezleyerek benzerliklerine göre tema, alt tema ve kategorilere dönüştürülmüştür. Her ilk temaya açıklama vererek, her temanın kodları ile uyumuna bakılmış, birleştirilebilecek veya ayrılabilir temaları kontrol edilmiştir. Daha sonraki dördüncü aşama temaların tanımlanması ve adlandırılmasını içermiştir. Braun ve Clarke (2021) nitelikli temaların araştırma sorularını doğrudan ele aldığını, ancak tamamen örtüşmeyen bir biçimde şekillendiğini belirtmişlerdir. Bundan dolayı, temalar araştırma sorularını yanıtlamada en uygun ve açıklayıcı şekilde tanımlanmıştır.

Verilerin analizinde katılımcı öğretmenler Ö1, Ö2, Ö3, ... Ö27 şeklinde kodlanmıştır. Görüşme verileri, kod isimlerle analiz edilmiş ve aynı düzeyde yer alan diğer katılımcıların görüşleriyle karşılaştırılmış.

3.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın kritik öneme sahip unsurlarından biri çalışmanın geçerlik ve güvenilirliğidir. Geçerlik, araştırma bulgularının doğruluğuna işaret eder. Nitel araştırmada geçerlik, araştırmanın araştırmak istediği olguyu doğru bir şekilde ortaya koyabilmesini sağlar (Coleman, 2021). Çalışmada geçerlik ve güvenilirlik sağlamak için, veri toplama araçların dikkatlice seçilmesi, hazırlanması ve doğru bir biçimde uygulanması beklenmektedir (Rose & Johnson, 2020). Bu çalışmanın geçerlik ve güvenilirliğin sağlamak amaçlı öğretmenlerin birebir yanıtlarına yer verilmiştir. Miles ve Huberman'a (1994) göre tutarlık, araştırma bulgularının sistemli ve tekrar edilebilir bir biçimde raporlanmasıdır. Araştırma tutarlığını sağlamak adına veriler araştırmacı tarafından farklı zaman dilimlerinde tekrar analiz edilmiştir. Farklı zaman aralığında oluşturulan kodlar karşılaştırılmış, farklılıklar gözden geçirilmiş, uyumsuzluklar tekrar değerlendirilerek, düzenlemeler yapılmıştır. Araştırma güvenilirliğini değerlendirmek için Miles ve Huberman'ın (1994) geliştirmiş olduğu formülü tercih edilmiştir: $[Güvenirlik = (görüş\ birliği / (görüş\ birliği + görüş\ ayrılığı)) * 100]$. Hesaplama sonucunda güvenilirlik oranının 80% aşması, çalışma bulgularının güvenilirliğini ortaya koymuştur.

Sonuç olarak bu süreçler, araştırmanın geçerlik ve güvenirliğini artırarak elde edilen bulguların bilimsel geçerliğini desteklemiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde Kazakistan'ın Aktau ilinin ilkokul öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencilerin eğitime ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Bu kapsamda

(Üstün yetenekli çocuğu tanımlama, Üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel özellikleri, Üstün yetenekli öğrencilerin sosyal özellikleri, Üstün yetenekli öğrencilerin duygusal özellikleri, Üstün yetenekli öğrenci deneyimi, Üstün yetenekli öğrenci için kullanmış olan özel eğitim yöntemleri, Yaşadığı eğitim süreci (zorluklar, deneyimler), Üstün yetenekli öğrencilere özel bir eğitim ihtiyacı (Özel çocuk sınıflandırması), Üstün yetenekli öğrencilerin sınıf ortamlarındaki ihtiyaçları, Deneyime göre üstün yetenekli çocukları eğitmenin etkili yolu, Üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitim stratejileri (Zenginleştirme, Farklılaştırma, Hızlandırma) hakkında bilgi, Üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitim stratejileri hakkında düşünce, Üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitim stratejileri hakkında eğitim durumu, Üstün yetenekli öğrenciler için gruplama hakkında düşünce, Üstün yetenekliler akranlarıyla mı yoksa kendileri gibi öğrencilerle mi birlikte öğrenim görmeli? Üstün yetenekli öğrenciler olağan gelişim gösteren akranlarıyla birlikte öğrenim gördüğünde sınıf içinde ne tür önlemler alınabilir? Zenginleştirme uygulamaları hakkında düşünce, Üstün yetenekli öğrenciler için uygulanabilecek hızlandırma stratejileri (örn. sınıf atlama) hakkında, Üstün yetenekli öğrenciler için kaynaklar veya destek hizmetleri, Üstün yetenekli öğrenciler yeteneklerine göre yönlendirme, Üstün yetenekli çocuklar erken özel eğitim, Üstün yetenekli çocukların eğitiminin önemi, Üstün yetenekli öğrenciler için Kazakistan'da yapılması gerekenler ele alınmıştır.

4.1. Üstün Yeteneklilerin Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Bulgular

4.1.1. Üstün Yetenekli Çocuğu Tanımlama

İlkokul öğretmenlerine, üstün yetenekli çocukları nasıl tanımladığını öğrenmek amacıyla “Sizce üstün yetenekli çocuk kimdir?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya öğretmenler tarafından verilmiş olan yanıtların içerik analizi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7

Üstün Yetenekli Çocuğu Tanımlama

Tema	Alt tema	Kategoriler	Kodlar	n	Katılımcılar
Üstün yetenekli çocuğu tanımlama	Bilişsel özellikleri	Hızlı öğrenme ve kavrama	Hızlı kavrama	4	Ö2, Ö11, Ö14, Ö18
			Zeki	8	Ö3, Ö8, Ö11, Ö15, Ö21, Ö22, Ö23, Ö26
			Dikkatli	2	Ö15, Ö17
			Güçlü hafıza	2	Ö5, Ö6
		Problem çözme ve yaratıcılık	Problem çözme becerisi	3	Ö16, Ö19, Ö26
			Yaratıcı	4	Ö14, Ö17, Ö18, Ö26
			Merak	2	Ö14, Ö22
		Akademik başarı ve performans	Üstün performans	3	Ö2, Ö4, Ö19
			Gelişme istekli	2	Ö5, Ö6
			Yeteneği hayata geçiren	1	Ö26
		Alan bazlı yetenek	Alan bazlı yetenek	7	Ö1, Ö2, Ö12, Ö16, Ö19, Ö23, Ö27
			Özgü yetenek	5	Ö3, Ö9, Ö10, Ö14, Ö20
		Çok yönlülük	Çok yönlü	6	Ö6, Ö7, Ö8, Ö11, Ö13, Ö24
			Aktif	2	Ö3, Ö10
	Duygusal ve sosyal özellikleri	Farkındalık ve ifade	Övgü seven	1	Ö8
			Duygusal	1	Ö18
			Sorumluluk sahibi	1	Ö23
		Toplumsal duyarlık	Kültürlü	1	Ö22
			Liderlik	1	Ö27
	Tanılama ve eğitimsel süreçler	Tanılamada güçlükler	Tanılama zorluğu	1	Ö16
			Her çocuk yetenekli	4	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5
			Kazanılan yetenek	1	Ö22
		Bireysel öğrenme ve destek ihtiyacı	Bireysel çalışma ihtiyacı	1	Ö2
			Destek ihtiyacı	1	Ö25
			Fark edilme ihtiyacı	3	Ö18, Ö19, Ö25

Tablo 7’de öğretmenlerin “Üstün yetenekli çocuk kimdir?” sorusuna ifadelerinden oluşan bulgular sunulmuştur. Bulguları analiz ettiğimizde öğretmenlerin birbirinden farklı tanımlamada bulunduğunu görülmektedir. Öğretmenlerin tanımlamalarını “Üstün yetenekli çocuğu tanımlama” teması altında, “Bilişsel, akademik, performans özellikleri”, “Yaratıcılık

ve merak”, “Sosyal- duygusal özellikleri”, “Tanılama ve eğitim ihtiyacı” adında 4 alt kategori ve 28 kod şeklinde analiz edilmiştir.

Öğretmenler “Üstün yetenekli çocuk kimdir?” sorusuna “Her çocuk yeteneklidir” düşüncelerinden, “Üstün yetenekli çocuk yardıma en çok ihtiyaç duyan çocuk” ifadelerinden farklı yanıtlar alınmıştır. Örneğin bir öğretmenin ifadesinden: *“Günümüzde, yetenekleri ne olursa olsun tüm çocuklar üstün yeteneklidir. Her çocuk bunu farklı algılasa da biri yazma konusunda yeteneklidir; diğeri konuşma konusunda yeteneklidir. Geçmişte olduğu gibi değil, şimdi her çocuk üstün zekâlı olarak kabul ediliyor. Bazıları üstün yetenekli çocukların sadece iyi ders çalışıp olimpiyatlarda ödül kazanması gerektiğini söylüyor. Ancak her çocuğun yetenekli olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz diye düşünüyorum.”* (Ö4) tüm çocukları üstün yetenekli olarak kabul ettiği anlaşılıyor.

Bazı öğretmenlerin Üstün yetenekli çocuğu tanılamada sadece akademik ve bilişsel özelliklerine değil, duygusal, sosyal özelliklerini de dikkate alarak tanımladıkları görülmüştür. Ö2nin: *“Zira bir çocuk kendi yeteneklerinin farkında olmayabilir, matematikte veya yaratıcılıkta iyi olabilir. Bazı ebeveynler “Çocuğumun tüm derslerde başarılı olmasını istiyorum” diye düşünme hatasına düşerler, ancak çocuklar tüm derslerde başarılı olmak zorunda değildir. Bu yüzden ebeveynlere “Çocuğunuzun yeteneklerini keşfedin. Entelektüel olarak yetenekli olmasalar bile, yaratıcı veya atletik yetenekleri olabilir” tavsiyesinde bulunuyorum.”* İfadesiyle, tanılamada çok boyutlu bakış açısına sahip olduğunu, Üstün yeteneği sadece bilişsel bir üstünlük olarak değil, ebeveyn ve öğretmeni tarafından desteklenmesi gereken kapsamlı bir özellik olarak gördüğünü işaret etmektedir.

Üstün yetenekli çocukların tanılama ve destekleme ihtiyacı açısından Ö10 ifadesi dikkat çekmektedir: *“Orada çok fazla bilgiye sahip olduğunu keşfettim, çok zeki, düşünceli bir kız çıktı, hem de fazlasıyla, ama inisiyatif alamayan, kendi başına hareket eden biri. Böyle bir çocuğun teşhir edilmesi gerekiyor tabii. Ve biz de doğal olarak çalışmaya başladık, o da büyük bir ısrar ve güçle çalışıyordu. Hayır, bir yandan da bir öğretmen olarak ilginçti, çünkü tüm üstün yetenekli çocukların bu kadar proaktif olmadıkları ortaya çıktı. Bazı çocukların hâlâ açılabilmesi gerekiyor. Okunmamış bir kitap gibi.”* (Ö10). Yetenek farklı yönlerde olabilir. Çok zekiler, ödevlerini eksiksiz yapıyorlar, bazı çocuklar okulda başarısızlar ama yaratıcılar ve dil becerileri çok iyi. Sanırım bu her çocuğun gelişim özelliklerine göre değişiyor. (Ö23) Üstün yetenekli çocukların birbirinden farklı kişilik özelliklerine sahip olduğu ve bu farklılıkları göz önünde bulundurarak yaklaşım yapma ihtiyacı olduğundan bahsetmiştir.

Üstün yetenekli çocukları tanımlamada bazı öğretmenler “Üstün yetenekli çocuk, sınıfta farklı düşünen ve diğer öğrencilerin fark etmediği şeyleri fark eden üstün yetenekli bireydir.” (Ö17) “Bana göre üstün yetenekli çocuk: kendi başına problem çözebilen, yüksek zihinsel yeteneklere sahip, özgür düşünen, açık ve derin fikirlere sahip, edindiği bilimsel bilgileri hayata uygulayabilen kişidir.” (Ö26) üstün yetenekli çocukların tipik gelişim gösteren akranlarından farklı düşünebildiği ve edindiği bilgileri hayatta gerçekleştirebildiğine değinmiştir.

Diğer öğretmenler üstün yetenekli çocuğu tanımlamada duygusal özelliklerine ve onlarla çalışmanın kolaylığına değinmiştir. “Üstün yetenekli öğrencilerim diğer öğrencilerden sıyrılıyor. Ders sırasında onlara dersi anlatmak daha kolay oluyor; anlatılanları daha çabuk kavriyorlar. Duygusal bağları yüksektir ve başkalarını iyi anlarlar.” (Ö18)

4.1.2. Üstün Yetenekli Çocukların Bilişsel Özellikleri

Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin Bilişsel özellikleri hakkında görüşlerini öğrenmek için öğretmenlere: “Üstün yetenekli çocukların bilişsel özellikleri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya öğretmenler tarafından verilen yanıtların içerik analizi yapılarak elde edilen bulguları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8

Üstün Yetenekli Çocukların Bilişsel Özellikleri

Tema	Alt tema	Kategoriler	Kodlar	n	Katılımcılar
Üstün Yetenekli Çocukların Bilişsel Özellikleri	Üstün bilişsel kapasite	Hızlı ve derin öğrenme	Hızlı kavrama	11	Ö1, Ö2, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö11, Ö15, Ö18, Ö22, Ö25
			Dikkatli	4	Ö13, Ö21, Ö24, Ö25
			Güçlü hafıza	14	Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö17, Ö19, Ö20, Ö21
		Akıl yürütme ve zekâ	Problem çözme becerisi	6	Ö5, Ö7, Ö12, Ö17, Ö19, Ö26
			Mantık ve zekâ	2	Ö17, Ö18
			Hayal gücü	1	Ö18
		Yaratıcılık	Araştırma ve keşif	8	Ö3, Ö8, Ö9, Ö10, Ö12, Ö18, Ö19, Ö22
			Bilişsel esneklik	2	Ö21, Ö26
		İfade ve iletişim becerileri	Çok yönlü	4	Ö3, Ö5, Ö12, Ö17
			Kendini ifade etme becerisi	3	Ö7, Ö13, Ö16
			Farklılık gösterim	2	Ö1, Ö23
		Sakinlik ve odak	Sakin	3	Ö2, Ö16, Ö27
			Dikkat	4	Ö13, Ö21, Ö24, Ö25
	Kişisel duygusal özellikleri	Öz düzenleme	Sorumluluk sahibi	1	Ö26
		Kapsayıcı yetenek algısı	Her çocuk yetenekli	1	Ö21
		Destek ihtiyacı	Destek ihtiyacı	2	Ö26, Ö27
			Ebeveyn desteği	1	Ö20

Tablo 8’de öğretmenlerin üstün yetenekli çocukların bilişsel özelliklerine ilişkin verdikleri yanıtları belirlenmiştir. Öğretmenlerin bir kısmı üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel özelliklerine dair düşüncelerini paylaşırken, bir kısmı da üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel özellikleri kişiden kişiye farklılık gösterebileceğine dair yanıtlar vermiştir. Katılımcı öğretmenler üstün yetenekli çocukların hızlı ve derin öğrenme, akıl yürütme, yaratıcılık ve bilişsel esneklik gibi üstün bilişsel kapasiteye sahip olduklarını, aynı zamanda ifade ve iletişim becerileri özelliklerini de dile getirmiştir. Üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel özelliklerine dair öğretmenlerin verdiği yanıtlardan örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur.

Öncelikle bunlar çok meraklı çocuklardır, sürekli yeni bir şeyler öğrenmeye çalışırlar. Daha sonra çocuk konuyu anlamadığında sürekli gelip soracaktır, çünkü bu çocuk bir dersle yetinmeyecektir. Daha fazla bilgiye ihtiyacı var. Ve elbette bu çocuğun fark edilmesinin sebebi de bu nitelikleridir. (Ö10)

Eğer genellikle çocuklarımız yüzeysel olurlarsa, oysa bu çocuk sadece ihtiyacı olan, gerçekten ilgi duyduğu bilgileri araştırır. (Ö10)

Bilgiyi özümseme ve hatırlama konusunda iyidirler, kendilerine verilen herhangi bir görevi diğer çocuklardan daha hızlı tamamlarlar ve fazla soru sormadan tek bir açıklamayla konuyu anlarlar. Diğer öğrenciler anlamayıp soru sorarken, üstün zekalı çocuklar hemen anlayıp kendi kendilerine hareket ederler. (Ö15)

Çok fazla kaynak kullanıyorlar. Mesela bilmedikleri şeyleri araştırırlar, normal öğrenciler bunu kitaplardan yapamazlar, oysa üstün yetenekli çocuklar YouTube'dan veya hayattan çeşitli kaynaklardan araştırırlar. (Ö18)

Üstün yetenekli bir çocuğun her bakımdan öne çıktığını düşünüyorum. Bilmek istiyorlar ve bir şeyle boğuşuyorlarsa, "Bunu nasıl çözebiliriz?" diye düşünerek her yolu deniyorlar. Ben onlara özellikle zor problemler ve mantıksal görevler getiriyorum, onlar da bunları kendi başlarına çözmeye çalışıyorlar (Ö19)

Hiçbir bilgiyi hatırlamak için fazla çaba harcamıyorlar. Sanki bir güçleri varmış gibi, belki de ihtiyaç duyulan bilgiyi hızla ezberleme yetenekleri varmış da, muhtemelen kendileri bile bunun farkında değilmiş gibi. Yani bunu nasıl hatırladılar, onlar için nasıl geçti? Sanki sezgisel bir şeymiş gibi, sanki bir görüntüymüş gibi. Nasıl çalıştığını anlamayabilirler, sadece kendilerinin var olduğunu anlıyorlar. Ve yetişkin olduklarında, lise çağına geldiklerinde, bir tür yeteneğe sahip olduklarını anlıyorlar. (Ö20)

Öğretmenler çoğu zaman çocuğun akademik performansı ile ilgilenirler. Prensipte olarak çocuğun akademik bilgisinden çok, kişisel ilgi ve yetenekleri ön planda tutulmalıdır. Örneğin, çocuğun Kazakça okuyabildiğine inanarak onu Kazakça dil kursuna hazırlayabilir ve olimpiyatlara katılabilir. Ancak gerçekte çocuğun odak noktası Kazakça olmayabilir. Ya da biyolojisi iyi diye bir çocuğu belli bir okula götürüyorlar ama o çocuk şair olsa da, her alanda akademik başarısı yüksek olsa da öncelikle çocuğun bireysel yeteneklerini, ilgi alanlarını göz önünde bulundurmaya gerekiyor ve bence en başta bir mentora ihtiyaç var. (Ö26)

Üstün yetenekli bir çocuğun başlangıçta sürüklenmemesi, desteklenmesi ve yönlendirilmesi gerekir. O çocuklar çok şey düşünüyorlar, şunu yapmak istiyorlar, bunu yapmak istiyorlar. İşte o zaman kesinlikle odaklanacakları, kendilerine yol gösterebilecek, yeteneklerini ve ilgi alanlarını fark edebilecek bir uzmana ihtiyaç duyarlar. (Ö26)

Öte yandan, üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel özellikleri kişiden kişiye farklılık göstereceğine dair görüş bildiren katılımcıların ifadelerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir.

Üstün zekalı çocukların hepsi güçlü hafıza becerisine sahip değildir. Öğrenci çizimde daha iyi olabilir, örneğin bir çocuk gördüklerini hayal ederek bir harita çizebilir. Normal, iyi okuyan bir çocuk haritayı anlayabilir ve her şeyin nerede olduğunu hatırlayabilir. Resim yapabilen bir çocuk ise gördüğünü anlamadan resim çizer. Haritayı iyi hatırlayabilirler ama verilen bilgileri hatırlamayabilirler. (Ö1)

İki tip çocuk vardır: Bir tarafta, söyleneni hemen anlayan ve hemen cevap veren çocuk, diğer tarafta, oyun oynarken, yüksek sesle söylemese bile, yaptığı görevlerle öğrendiklerini gösteren çocuk. Biri çok çalışkan, diğeri biraz yavaş. (Ö23)

4.1.3. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Özellikleri

Kazakistan öğretmenlerin, üstün yetenekli öğrencilerin sosyal özelliklerine dair görüşlerini belirlemek amacı ile “Sizce üstün yetenekli öğrencilerin sosyal özellikleri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya öğretmenlerin verdiği yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Özellikleri

Tema	Alt tema	Kategori	Kodlar	n	Katılımcılar
Üstün Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Özellikleri	Sosyal etkileşim ve ilişkiler	İletişim tarzı sosyal yaklaşımlar	Karşılıklı iletişim	1	Ö25
			Sosyal	13	Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö10, Ö13, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö24, Ö26
			İçe dönüklük	8	Ö2, Ö6, Ö12, Ö13, Ö15, Ö17, Ö20, Ö26
			Gösterişsiz	1	Ö17
			Her çocuk farklı	8	Ö1, Ö5, Ö6, Ö8, Ö13, Ö22, Ö26, Ö27
		Arkadaşlık	Seçici arkadaşlık	8	Ö1, Ö5, Ö7, Ö9, Ö10, Ö11, Ö14, Ö24
			Bencil	7	Ö1, Ö5, Ö9, Ö18, Ö19, Ö22, Ö23
			Rekabetçi	3	Ö5, Ö6, Ö23
			Liderlik	6	Ö3, Ö4, Ö6, Ö8, Ö17, Ö26
			Özgüven	2	Ö12, Ö18
	Kişisel özellikler	Tutum ve değerler	Sorumluluk	1	Ö18
			Esnek	1	Ö18
			Meraklı	2	Ö1, Ö4
			Destek	4	Ö2, Ö5, Ö14, Ö26
		Sosyal beceri gelişimi	Çevre etkisi	2	Ö16, Ö24

Tablo 9 bulguların incelendiğimizde öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin sosyal özelliklerine ilişkin bulgularda iletişim tarzı olarak bu öğrencilerin karşılıklı iletişim kurdukları, sosyal oldukları belirten katılımcılar olmuştur, aynı zamanda katılımcıların bazı bu öğrencilerin içe dönük bireyler olduklarını ifade etmektedir. Ek olarak diğer öğretmenler üstün yetenekli öğrencilerin kişisel özelliklerine bağlı olarak çocuktan çocuğa sosyal özelliklerinin farklılık gösterdiklerini belirtmektedir. Tabloya baktığımızda öğretmenler tarafından en çok tekrarlanan özellik arasında sosyal, bencil, içe dönüklük, seçici arkadaşlık ve farklılık kodları yer almaktadır. En az tekrarlanan özellik ise esneklik, gösterişsiz, karşılıklı iletişim, sorumluluk ve farkındalık yer almaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerin sosyal özelliklerine ilişkin örnek öğretmen ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

Sosyal ortamlarda aktiftirler; akranlarıyla rekabet eder ve onlara meydan okurlar, öğrenmeye, keşfetmeye ve daha fazlasını öğrenmeye isteklidirler. (Ö5)

Her çocuk farklıdır. Sınıf gruplara ayrılıp üstün yetenekli çocuklar lider yapıldığında, bazı üstün yetenekli çocuklar yanındaki çocuklara yardım edip grubun durumunu düşünürken, yan gruptaki üstün yetenekli çocuk sadece, “Ben, ben söyleyeyim, görevi yaptım” der; yani kibirliliğini ortaya koyar. (Ö6)

Kendilerine güvenirler ve her şeyi bildiklerin düşünürler, bu yüzden de kendilerini arkadaşlarından üstün görürler. Çok fazla arkadaşı olmaz. (Ö9)

Yine bu çocukların çok sosyal oldukları söylenemez; ilgi alanlarına göre iletişim ararlar. Kendi çemberinde. Eğer bir çocuk yabancı bir dile ilgi duyuyorsa, kendi ilgi alanını paylaşan kişileri arar. (Ö10)

Derslerine bu kadar dalmış bir çocuğun arkadaşlarını bile görmediğini düşünüyorum. Böyle bir çocuğu dahil etmemiz gerekiyor, onu okulda çok fazla meşgul etmemize izin veremeyiz, arkadaşlara ihtiyacı var, ilişkilere ihtiyacı var. Ve bazı çocuklar iyi ders çalışıp arkadaş edinebilirler. (Ö13)

Arkadaş edinmeleri çok kolaydır, başkalarına yardım etmeye çalışırlar, başkaları da onlara yardım etmeye çalışır. Arkadaş bulmakta hiç zorluk çekmiyorlar gibi görünüyor. Herkesle konuşabilir. Sanırım yetenekli olduğu için. Yüksek öz güvene sahip (Ö18)

Çocuğun yeteneği çevresiyle ortaya çıkar, ancak çevresi doğru oluşturulmamış bir çocuk yeteneklerini ortaya çıkaramaz. Birincisi, kişinin kendi yeteneklerini anne-babasının, öğretmenlerinin ve sınıf arkadaşlarının etkisiyle keşfedebilmesidir. (Ö24)

Ancak ona karşı açık ve misafirperver olursanız, o da sizinle iyi geçinir ve mutlu olur. Sadece bir öğretmen değil, aynı zamanda bir arkadaş da olabilmelisiniz. İletişim genelde karşıdaki kişiye bağlıdır. (Ö25)

Öğrencilerimden biri kendi başına çalışmayı ve ödevlerini yapmayı seven içine kapanık bir insan. Kişilerin ve kamuoyunun önüne çıkmayı sevmiyor. Ama bu çocuk kendisindeki eksiklikleri fark ediyor ve diyor ki, ben öne çıktığımda kendimi beceriksiz hissediyorum, bu benim zayıflığım. Bu nedenle bir çocuğun sosyalleşmesi ve toplum içindeki davranışları yeteneğin göstergesi değildir. Ama üstün yetenekli bir çocuğun eninde sonunda bir kamu figürü, bir lider olması gerekiyor. Yetenekli olanlar lider olamazlarsa, yeteneksizler onlara liderlik eder. Bu yüzden içe dönük olmaktansa kendini eğitmenin daha iyi olduğunu düşünüyorum. (Ö26)

4.1.4. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Duygusal Özellikleri

Kazakistan öğretmenlerinin, üstün yetenekli öğrencilerin duygusal özellikleri hakkında görüşlerini öğrenmek amacıyla “Sizce üstün yetenekli öğrencilerin duygusal özellikleri

nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Yöneltilmiş soruya öğretmenlerin verdiği yanıtlar doğrultusunda elde edilen bulgular Tablo 10’da yer almaktadır.

Tablo 10

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Duygusal Özellikleri

Tema	Alt tema	Kategori	Kodlar	n	Katılımcılar
Üstün Yetenekli Öğrencilerin Duygusal Özellikleri	Duygu kontrolü	Duygusal özellikleri	Duygusalılık	1	Ö26
			Sakinlik	2	Ö16, Ö26
			İçe dönüklük	2	Ö17, Ö21
		Duyguları kontrol etme	Duygu kontrolü yüksek	2	Ö12, Ö26
			Duygu kontrolü düşük	3	Ö7, Ö19, Ö27
			İstikrarlı	1	Ö2
			Uyumlu	1	Ö6
		Kendisini değerlendirme	Benlik algısı	5	Ö1, Ö4, Ö6, Ö7, Ö15
			Mükemmeliyetçilik	6	Ö1, Ö2, Ö3, Ö7, Ö8, Ö14
			Farkındalık	1	Ö26
	Kişisel özellikler	Sorumluluk sahibi	Sorumluluk sahibi	2	Ö15, Ö26
			Karşılıklı	1	Ö25
		İlişki	Çevre etkisi	3	Ö17, Ö20, Ö26
			Bireysel farklılıklar	5	Ö5, Ö9, Ö10, Ö11, Ö23

Tablo 10’da öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin duygusal özelliklerine ilişkin görüşleri belirtilmiştir. Verilere göre öğretmenler, üstün yetenekli öğrencilerin genellikle duygularını yoğun yaşadıklarını, mükemmeliyetçilik ve benlik algılarının yüksek düzeyde olduğu görüşlerini belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler üstün yetenekli öğrencilerin duygu kontrolünden bahsederek, bir tarafı bu öğrencilerin duygu kontrolünde zorlandığını, bir tarafı ise tam aksine sakin, uyumlu ve çevreye duyarlı olduğundan bahsetmiştir. Bireysel farklılıkları göz önünde bulundurarak üstün yetenekli öğrencilerin duygusal özelliklerinin farklılık göstereceğine dair görüşlerde bulunan öğretmenler de vardır. Aynı zamanda öğretmen görüşleri, üstün yetenekli çocukların duygusal açıdan destek ve düzenleme ihtiyacı duyduklarını ve destek hizmetinin önemini vurgulamaktadır. Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin duygusal özelliklerine ilişkin yanıtlarından bazı örnek cümleler aşağıda sunulmuştur.

Duygusal özelliklerinin istikrarlı olduğu söylenebilir. Çoğu durumda saldırganlığa boyun eğmezler. Birçok şeyi düşünerek karar verir. Diğer çocuklara göre daha istikrarlı bir karaktere sahip olduğu söylenebilir. (Ö2)

Aslında sınıfta yeteneklerini ortaya koyan çocuklar çoğu zaman yarışmalarda, olimpiyatlarda, etkinliklerde istedikleri sonuçları elde edemezlerse ve “neden iyi performans göstermedim” diye kabullenemezler. Çünkü yeteneğiyle öne çıktı. Sürekli ön planda olamaz,

zamanla zaferler de yenilgiler de olacaktır, çünkü başarıların yanında başarısızlıklar da olacaktır diye anlatmak gerek bence. Çünkü bu onlar için büyük bir ders olacak. Kabul etmesi daha zor olacak çünkü. (Ö3)

Konuşma ve kendini ifade etme konusunda akıcı olan çocuklar, çabuk düşündükleri ve akıllarına geleni söyledikleri için çoğu zaman dürtüsel davranırlar. Üstün yetenekli öğrenciler ise, "yedi kere düşün, sonra bir karar ver" atasözünde de dendiği gibi, cevap vermeden önce çok düşünürler. Duygularını pek sık ifade etmez. İyi öğrenciler yanlış da olsa doğru cevabı söylerler, üstün zekalı çocuklar ise doğru düşünüp doğru cevap verirler. (Ö16)

Saldırganlıkları yok gibi, öfke, kırgınlık gibi duyguları var ama diğer tarafta "bilgelik" hakim gibi, belli bir noktaya kadar gidiyor, aşırıya kaçmıyor. Kendilerini değerlendirebilir ve yönetebilirler. Deneyimime göre yarışma sırasında duygusal davranan veya ağlayan hiçbir öğrencim olmadı. (Ö26)

4.1.5. Üstün Yetenekli Öğrenci Deneyimi

Kazakistan öğretmenlerinin daha önce üstün yetenekli öğrenci ile çalışma deneyimini öğrenmek için öğretmenlere “Üstün yetenekli öğrenciniz oldu mu/var mı?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenler tarafından verilen yanıtlara ilişkin bulgular Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11

Üstün Yetenekli Öğrenci Deneyimi

Tema	Alt tema	Kodlar	n	Katılımcılar
Üstün yetenekli öğrenci çalışma deneyimi	Var		7	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö23, Ö25, Ö26
	Yok		6	Ö24, Ö27

Tablo 11 incelediğimizde, öğretmenlerin büyük bir kısmının üstün yetenekli öğrenci ile çalışma deneyimi olduğunu belirttikleri görülmektedir.

4.1.6. Üstün Yetenekli Öğrenci için Kullanılmış Özel Eğitim Yöntemleri

Kazakistan öğretmenlerinin, üstün yetenekli öğrencileri ile çalışma deneyimi olduğunu belirtmiş öğretmenlere üstün yetenekli öğrenciler ile nasıl çalıştıklarını öğrenmek için

“Üstün yetenekli öğrenci için hangi özel eğitim yöntemleri kullandınız?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya öğretmenlerin vermiş olduğu ifadeler Tablo 12’de yer almaktadır.

Tablo 12

Üstün Yetenekli Öğrenci İçin Kullanılmış Özel Eğitim Yöntemleri

Tema	Alt tema	Kategori	Kodlar	n	Katılımcılar
Üstün yetenekli öğrenci için kullanılmış özel eğitim yöntemleri	Kullandı	Zenginleştirme ve Farklılaştırma	Bireysel çalışma	2	Ö2, Ö21
			Araştırma ve proje katılımı	6	Ö6, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö26
			Ek görev ve materyal	15	Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö25, Ö27
			Yaratıcılığı teşvik	1	Ö26
		Duygusal ve bireysel destek	Fikir üretmeye teşvik	1	Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö10, Ö12, Ö22, Ö23, Ö27
			Mentorluk	9	Ö9
			Duygusal bağ sağlama	1	Ö17
		Sosyal katılım ve iş birliği	Ders dışı etkinlikler	1	Ö5, Ö13
			İş birliği	2	Ö4
	Kullanmadı			1	

Tablo 12’de öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencileri için kullanmış olduğu özel eğitim yöntemlerine ilişkin bulgular verilmiştir. Elde edilen bulgularda öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerine yönelik çeşitli özel eğitim yöntemlerini kullandıkları görülmektedir. Öğretmenlerin en çok başvurduğu özel eğitim yöntemleri arasında “zenginleştirme ve farklılaştırma” bulunmaktadır. Onun yanı sıra üstün yetenekli öğrencilerle çalışmada mentorluk, fikir üretmeye teşvik, ders dışı etkinlikleri kullandıklarını belirtmişlerdir. Ortaöğretim kurullarında farklı seviyede öğrenciler bulunduğu için hepsine yeterince vakit ve kaynak ayırma açısından zorluk yaşadıklarını da belirten katılımcılar da vardır. Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrenci için kullanmış olduğu özel eğitim yöntemlerine dair bazı örnek öğretmen yanıtlar aşağıda yer almaktadır.

Üstün yetenekli çocuklarla bireysel olarak veya üstün yetenekli çocuklardan oluşan gruplar halinde çalışmanın uygun olduğu görülmektedir. Özel merkezlerde dersler seviyelere ayrılır ve daha üst seviye sınıflara daha karmaşık görevler getiririm. Onlarla yapılacak çalışma nispeten daha fazla olacaktır. Devlet okullarında üstün yetenekli çocuklarla çalışmaya zaman yoktur ve sınıfta çok sayıda öğrenci olduğu ve seviyeleri farklı olduğu için herkese aynı ilgiyi göstermek zordur. (Ö2)

İlk şey motivasyon. Çünkü çocuk ek bilgiyi kendisi de alabilir, öğretmeninden destek ve doğru rehberliğe ihtiyaç duyar bence. Bir mentor olmanız gerekiyor. Artık yapay zeka ile çocuk çok

hızlı bir şekilde dil öğrenebiliyor, bizim sadece onu yönlendirmemiz ve takip etmemiz gerekiyor. Gelişim, kişinin kendisine hesap vereceği birinin olmasıyla gerçekleşir. (Ö12)

Üstün yetenekli öğrenciler için sıklıkla ders dışı etkinlikler düzenliyorum. Sınıfımdan biri çok aktifti, hem üstün zekalı öğrencim hem de diğer öğrencilerim çok aktifti. Çocukların ilgi alanlarını göz önünde bulundurarak etkinlikler düzenledim. Çoğunlukla konuşmaya ve anlatmaya odaklanıyorum, fikir ifade etme, akıl yürütme, sonuç çıkarma gibi becerilere odaklanıyorum. (Ö17)

Deneyimlerime dayanarak tek bir yöntem söyleyemem. Çocuğun kişisel çıkarlarını göz önünde bulunduruyorum. Bir proje yaparken farklı sorular soruyorum, çocuğumla görevleri paylaşıyorum ve "Sen gel bunu bul, ben buna bakayım" diyorum. Çocuklarla yönetici olarak değil, ekip olarak çalışıyorum. Her yetenekli çocuk yönlendirilmekten hoşlanmaz. İkincisi, çocuklara ezberleme ödevleri vermiyorum, onlara "fikir" aramalarını söylüyorum, onlara bir problem veriyorum ve bunu nasıl çözeceklerini soruyorum. Burada akademik başarısı yüksek bir çocuktan bahsetmiyorum (onu üstün zekalı bir çocuk olarak görmüyorum), yetenekli, üstün zekalı bir çocukla çalışmaktan bahsediyorum. Bunu fark etmek için pratik yapmak gerektiğini düşünüyorum ve en azından yirmi yıldır yetenekli öğrencileri fark edebilecek noktaya geldim. (Ö26)

4.1.7. Üstün Yetenekli Öğrenci ile Çalışma Süreci

Kazakistan öğretmenlerinin, üstün yetenekli öğrencileri ile çalışma sürecini öğrenmek amaçlı öğretmenlere “Nasıl bir eğitim süreci yaşadınız (zorluklar, deneyimler)?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya öğretmenlerin verdiği yanıtlar doğrultusunda elde edilen bulgular Tablo 13’te yer almaktadır.

Tablo 13

Üstün Yetenekli Öğrenci ile Çalışma Süreci

Tema	Alt tema	Kategori	Kodlar	n	Katılımcılar
Üstün Yetenekli Öğrenci ile Çalışma Süreci	Öğretim süreci	Öğretimsel dinamikler	Öğretirken öğrenme	4	Ö1, Ö3, Ö5, Ö15
			Çok fazla soru sorma	3	Ö1, Ö2, Ö14
			Ek ödev ihtiyacı	2	Ö17, Ö19
		Değerlendirme ve tanılama	Değerlendirme zorluğu	1	Ö2
			Tanılama zorluğu	2	Ö5, Ö16
	Öğrenciye uyum sağlama	Bireysel gereksinimler	Bireysel çalışma ihtiyacı	1	Ö12
			Beklenti	1	Ö6
		Öğretmen deneyimi	Çalışma kolaylığı	11	Ö2, Ö4, Ö7, Ö9, Ö10, Ö11, Ö13, Ö18, Ö21, Ö22, Ö25
			Sorumluluk	2	Ö12, Ö14

Tabloyu incelendiğinde öğretmenlerin üstün yetenekli öğrenci ile çalışma süreci ile ilgili yanıtları görülmekte. Öğretmenler üstün yetenekli çocukla çalışmanın kolay olduğunu ifade etmişler, ancak bazı zorlukların da olduğu söylenmiştir. Üstün yetenekli öğrenci ile çalışmanın öğretmen için faydalı olduğu, öğreterek öğrenme, çok fazla soru sorma ve çalışma kolaylığı görülmekte. Zorluklar arasında üstün yetenekli öğrenciyi tanılama, ders sırasında değerlendirme zorluğu ve sınıf ortamında farklı seviyedeki öğrenciler olduğundan dolayı bireysel yaklaşım ihtiyacını karşılayamama gibi unsurlar belirlenmiştir. Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrenci ile çalışma süreci için öğretmenlerin vermiş olduğu ifadelerden bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

O çocuklar çok şey bildiğinden dolayı çok fazla soru soruyorlar ve size hiç bilmediğiniz soruları ansızın soruyorlar. Farklı sorular soruyorlar, daha fazlasını öğrenmek istiyorlar ve internetten araştırma yapma görevi verildiğinde normal çocuklardan daha fazla bilimsel araştırma yapıyorlar. Gezegenlerden bahsetmişken, Merkür'ün özelliklerini inceliyorlar ve Güneş'e ne kadar uzak olduğunu, orada yaşamının mümkün olup olmadığını, astronotların oraya gelip gelmediğini ve her biri üzerinde ne gibi araştırmalar yapıldığını araştırıyorlar. Bilmediğiniz soru sorduğunda ne yaparsınız: Bir dakika bekle, sana cevap vereceğim. Bu ödevi bitirdikten sonra cevaplamaya çalışacağım diye kendim internetten bakarım, öyle cevaplarım bazen (Ö1)

Kolaydı tabii, gurur da duyuyordum bundan, o çocuktan çok şey öğrendim. Çocuk öğrendikçe yeni fikirler paylaşıyordu. Benim için faydalı oldu. (Ö8)

Her sınıftaki öğrencileri farklı seviyelerde, farklı ilgi alanlarında, yetenekli ve yeteneksiz olarak ayırmak temelde yanlıştır. Kullandığınız yöntem işe yarayabilir, ancak bir başkasının ilgisini çekmeyebilir. Bu yüzden her çocuğun bireysel yaklaşıma ihtiyacı vardır. Her şeye yetişmek kolay değil. O kısmın zor olduğunu düşünüyorum. Üstün yetenekli çocuklar sorumluluk sahibidirler ve onlara yön verirsiniz, kendi başlarına keşfetmeye devam edeceklerdir. Kişisel bir yaklaşım gerektirmeyebilir. (Ö12)

Bazen soru sorulduğunda düşündürücü sorular soruyorlar ve cevaplar güzel oluyor. (Ö14)

Ben genç bir uzman olduğumda böyle bir öğrencim vardı ve o çocuk için kendim çok çalıştım, onu olimpiyata hazırladım, götürdüm. Genç bir profesyonel olarak üstün yetenekli öğrencim olması benim için iyi oldu ve ben de o çocuğa öğretebilmek için yeni şeyler öğrendim. (Ö15)

Ben o çocuklar için araştırma üstündeyim, sıradan öğrencilerin kırk beş dakikada yapabileceği bir raporu otuz dakikada yaparlar. Boş kaldıklarında etrafa bakıp endişelenirler, yanlarındaki çocuklara müdahale ederler. Bunun için ek bir çalışmaya ihtiyaç olduğunu fark ettim. Bir gün sonra çocuğun özel olduğunu görebiliyorsunuz. Bunu fark ettikten sonra ek görevler getirmeye çalıştım. Üstün yetenekli çocuklarla çalışma konusunda internette çok fazla bilgi var ve ben de bu bilgiler doğrultusunda çalıştım. (Ö19)

4.1.8. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Özel Eğitim İhtiyacı. Özel Çocuk Sınıflandırması

Kazakistan öğretmenlerinin, üstün yetenekli öğrencilerin özel bir eğitime ihtiyacı konusunda fikirlerini öğrenmek amaçlı öğretmenlere “Sizce üstün yetenekli öğrencilere özel bir eğitim verilmesi gerekir mi? Üstün yetenekliler özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler arasında gösterilebilir mi?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya öğretmenlerin verdiği yanıtlar doğrultusunda elde edilen bulgular Tablo 14’te yer almaktadır.

Tablo 14

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Özel Eğitim İhtiyacı

Tema	Alt tema	Kategori	Kodlar	n	Katılımcılar
Üstün Yetenekli Öğrencilerin Özel Eğitim İhtiyacı	Eğitimsel destek ihtiyaçları	Öğretimsel düzenlemeler	Bireysel çalışma	2	Ö3, Ö12
			Özel program	5	Ö2, Ö11, Ö17, Ö19, Ö25
			Ek ödev ve görev	2	Ö18, Ö20
			Derinlemesine genel eğitim	1	Ö16
		Destek	Psikolojik destek	2	Ö20, Ö26
			Koşullar yaratma	1	Ö26
			Destek eksikliği	4	Ö1, Ö6, Ö9, Ö10
	Yaklaşım ve uygulamalar	Kapsayıcılık	Yaklaşım uygunluğu	1	Ö20
			Kapsayıcılık	6	Ö10, Ö12, Ö14, Ö15, Ö18, Ö21
			Akranlarına etki	1	Ö12
			Her çocuğa özel yaklaşım	1	Ö4
		Tanılama ve farklılık	Tanılama ihtiyacı	1	Ö26
			İki kere farklılık	3	Ö8, Ö11, Ö23
	Öğretmen görüşleri	Özel çocuk sınıflandırması	Evet	17	Ö1, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö13, Ö15, Ö17, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö23, Ö26, Ö27
			Hayır	4	Ö14, Ö16, Ö18, Ö24
			Kararsız	2	Ö5, Ö10

Tabloya bakıldığında öğretmenlerin üstün yetenekli çocukların özel eğitime ihtiyacı konusunda çoğu öğretmenin üstün yetenekli çocukların özel eğitime ihtiyacı olduğundan bahsetmiştir. Bu öğrencilerin öğretimsel düzenlemeler ve eğitimsel ve psikolojik destek

ihtiyacı duyduklarını belirtmişler. Ek olarak katılımcı öğretmenler bu çocukların tipik gelişim gösteren akranlarından farklılık gösterdiğinden ve tanılama eksikliğinden, aynı zamanda eğitim konusunda kapsayıcı eğitim yaklaşımı özel eğitim almalarında önem taşıdığını belirtmiştir. Ancak birkaç katılımcı öğretmen üstün yetenekli öğrencilerin eğitim konusunda kendi kendine yetebilen bireyler görüşünde olup, özel eğitime ihtiyaç duyulmamakta diye yanıtlamıştır. Üstün yetenekli öğrencilerin özel eğitim ihtiyacı ve özel çocuk sınıflandırması teması altında öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan örnek cümleler aşağıda yer almaktadır.

üstün yetenekli çocuklar için özel bir program yok. Üstün yetenekli çocuklar genel eğitim müfredatını kolaylıkla kavrayabilirler, ancak sınıfta bunalabilirler. Kazakistan'ın bunu yapması gerekiyor gibi görünüyor, çünkü yetenekli çocuklar göz ardı ediliyor ve bu çocuklara odaklanırsak Kazakistan'daki eğitim seviyesinin önemli ölçüde artacağı görülüyor. Örneğin spora çok önem verilirken yetenekli çocuklara hak ettikleri ilgi ve fon sağlanmıyor. İşte bu nedenle üstün yetenekli çocukların hukuksal açıdan dikkate alınması gerekli görülmektedir. (Ö2)

Benim kişisel görüşüm, üstün yetenekli çocuklara daha fazla özel eğitim verilmesi gerektiğidir. Yetenekleri doğrultusunda. Örneğin Japonya'da veya Çin'de çocuklara anaokulundan itibaren çeşitli meslekler öğretiliyor ve derslerde çocuğun güçlü olduğu alanlara odaklanıyor. Derslerimize sistematik bir şekilde yaklaşıyoruz ama üstün yetenekli çocukların sayısı sınırlı ve yeterince destek eğitim veremiyoruz. (Ö3)

Özel eğitime ihtiyacımız var ama özel programımız yok. Üstün yetenekli öğrencilerim olduğu için genel programın dışında onlara yönelik ek ödevlerim oluyor. (Ö19)

Çünkü siz zaten bir öğrenciyi, bir okul çocuğunu, bir okul çocuğu olarak değil, daha üst düzey bir kişi, diyelim ki toplumun bir bireyi olarak görüyorsunuz, dolayısıyla o da kendisinden bir şeyler bekleyebilir ve ben muhtemelen materyallere odaklanmayı tercih etmem, yaklaşıma daha fazla dikkat ederim. Yetenekli çocuklar ve özel çocuklar gibi bir ayırım yapılması daha iyi olurdu, çünkü çalıştıkları yerde tamamen farklı profillere sahipler, bulundukları yerde tamamen farklılar. (20, IIo3. 8)

Üstün yetenekli bir çocuğun yetişmesi için gerekli koşulları yaratmamız gerekiyor. Üstün yetenekli çocuklar, ister normal okulda, ister özel okulda olsun, her yerde mevcuttur. Ama bizim ülkemizde buna "üstün yetenekli çocuklar okulu" deniyor, ama üstün yetenekli bir

çocuk da normal okulda okuyor, ama o çocuğa uygun şartlar yaratılmıyor. "Üstün yetenekli çocuklar okulu"ndaki yüz çocuğun hepsi üstün yetenekli değildir. (26, П03. 8)

Buradaki kapsayıcılığın sadece farklı engellere sahip çocuklarla ilgili olmadığını, hepimizle ilgili olduğunu düşünüyorum. Kapsayıcı kelimesini engelli çocuklar için kullandığımızı düşünsek de aslında bu kelime farklı olan herkesi kapsayacak şekilde çevrilir. (12, П03. 9)

Hayır, kapsayıcı çocuklar farklıdır, onlara ekstra zaman ayırmamız gerekir, görevi anlatmamıza ve öğretmemize gerek yoktur, ancak üstün yetenekli çocuklara rehberlik edersek, kendi başlarına öğreneceklerdir. (Ö18)

Üstün yetenekli bir çocuğa ayrı bir eğitim verilmesi gerektiğini düşünmüyorum. Az önce dediğim gibi, bir çocuğun yeteneği olsa bile, zayıf yönleri de olabilir. O yüzden yeteneklerinize göre derinlemesine bilgi edinseniz bile genel bilginin yanında genel bilgiyi de edinmeniz gerektiğini düşünüyorum. (Ö16)

Her çocuğun özel eğitime ihtiyacı vardır. Ve şimdi, sağlık durumlarına bağlı olarak farklı teşhisler konuyor ve mesele sadece bu değil. Artık, hiçbir sağlık sorunu olmayan sağlıklı bir çocuğun bile özel eğitime ihtiyacı var. (Ö4)

Evet, düşünme yetenekleri, eğitim düzeyleri ve entelektüel özellikleri bakımından birbirlerinden farklıdırlar. Hemen fark edilir. Bu yüzden onun özel bir çocuk olduğunu söyleyebiliriz. (Ö17)

4.1.9. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Sınıf Ortamındaki İhtiyaçları

Kazakistan öğretmenlerinin, üstün yetenekli öğrencilerin sınıf ortamındaki ihtiyaçlarına dair düşüncelerini öğrenmek adına öğretmenlere “Sizce üstün yetenekli öğrencilerin sınıf ortamlarında ihtiyaçları nelerdir?” sorusu iletilmiştir. Bu soruya öğretmenlerin verdiği yanıtlara göre elde edilen veriler Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Sınıf Ortamındaki İhtiyaçları

Tema	Alt tema	Kategori	Kodlar	n	Katılımcılar
Üstün Yetenekli Öğrencilerin Sınıf Ortamındaki İhtiyaçları	Öğretimsel gereksinimler	Zenginleştirme	İlgi çekici öğretim	2	Ö11, Ö14, Ö15, Ö23
			Farklılaştırma	5	Ö2, Ö4, Ö12, Ö13
			Ek ödev ve görev	2	Ö3, Ö7, Ö8, Ö19, Ö20, Ö21, Ö25, Ö26, Ö27
			Bireysel yaklaşım		Ö2, Ö8, Ö10
			Olimpiyat katılımı	1	Ö22
		Kaynaklar	Teknolojik destek	2	Ö3, Ö5, Ö6
			Mentor	1	Ö26
		Destek ihtiyacı	Tanılanma	1	Ö2, Ö26
			Nitelikli öğretmen	6	Ö9, Ö25, Ö27

Tablo 15’te sunulan veriler incelendiğinde Kazakistan öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencilerin sınıf ortamındaki akademik ihtiyaçlardan en çok ek ödev ve görev olarak belirttiğini görürüz, onun yanı sıra dersi ilgi çekici olarak işleme, farklılaştırma ve bireysel yaklaşım da yer almaktadır. Akademik ihtiyaçlardan en az mentor ataması ve olimpiyat katılımı geçmektedir. Kişisel ihtiyaçlardan en çok ihtiyaç duyulan ise psikolojik destek, en az ifade edilen üstün yetenekli çocukların kendi zamanlarını verimli değerlendirmesi olarak belirtilmiş. Öğretmenler üstün yetenekli öğrencilerin sınıf ortamındaki diğer ihtiyaçları olarak öğretmen niteliği ve sınıf ortamının fiziksel yapılandırılması görüşünde bulunmuştur. Üstün yetenekli öğrencilerin sınıf ortamındaki ihtiyaçları ile ilgili örnek öğretmen yanıtlarına aşağıda yer verilmiştir.

Öğretmenin tarafından her zaman desteğe, materyallere, örneğin bilimde araştırma çalışmaları için araçlara ve zamanında yardıma ihtiyacı vardır ve tüm bunların planlı ve sistematik bir şekilde yapılması gerekir. (Ö3)

Ek görevlerin atanması gerekiyor. Müfredat ilgi çekici olmayabilir, eğer ABC seviyelerine ayırırsanız, üstün yetenekli çocuklara C seviyesinde zor ve karmaşık görevler verilmelidir. (Ö13)

Üstün yetenekli öğrencilerin bazen ders dışı kulüplere gittiklerini, özellikle İngilizce gibi konularda, daha önceden hakim oldukları bir konu olduğunda çocuğun "Ben bunu zaten biliyorum" tavrına sahip olduğunu görüyorum. Ödevler kolay, yapmak istemiyorum gibi düşünceler olur. İlgi duymuyorlar, bildiklerini fark ediyorlar, bunun zaman kaybı olduğunu anlıyorlar ve bazen de bunu söylüyorlar. Çocuklar zamanlarını en iyi şekilde değerlendirmek isterler. (Ö17)

Öğrencilerimle çoğunlukla onların ilgi alanlarına göre çalışıyorum. Desteğe, övgüye, özel ilgiye ihtiyaç olduğunu düşünüyorum ve yukarıda da belirttiğim gibi, ek, daha karmaşık görevlere ihtiyaç duyulacak. (Ö19)

Sınıfta sürekli yeniliklere, ek, karmaşık görevlere ihtiyaç var, çünkü bu çocuklar çok hızlılar, görevi hemen tamamlıyorlar ve boş bırakılmamalıdır. Mümkün olduğunca keşfetmeye ihtiyaç duyarlar, görsellerle çalışmayı, dokunmayı ve hissetmeyi severler ve Lego gibi küçük nesnelerle bir şeyler inşa etmekte iyidirler. (Ö23)

Üstün yetenekli bir çocuğun yetişmesi için gerekli koşulları yaratmamız gerekiyor. Üstün yetenekli çocuklar, ister normal okulda, ister özel okulda olsun, her yerde mevcuttur. Ama bizim ülkemizde buna "üstün yetenekli çocuklar okulu" deniyor, ama üstün yetenekli bir çocuk da normal okulda okuyor, ama o çocuğa uygun şartlar yaratılmıyor. "Üstün yetenekli çocuklar okulu"ndaki yüz çocuğun hepsi üstün yetenekli değildir. (Ö26)

4.1.10. Öğretmen Deneyimine Göre Üstün Yetenekli Öğrenciyi Eğitmenin Etkili Yolu

Kazakistan öğretmenlerinin, deneyimlerine göre üstün yetenekli öğrenciyi eğitmenin etkili yolu konusundaki bakış açısını almak için öğretmenlere “Deneyiminize göre üstün yetenekli çocukları eğitmenin etkili yolu ne diye düşünüyorsunuz?” sorusu yönlendirilmiştir. Öğretmenlerin ilgili soruya verdikleri yanıtlar doğrultusunda elde edilen bulgular Tablo 16’da yer almaktadır.

Tablo 16

Öğretmen Deneyimine Göre Üstün Yetenekli Öğrenciyi Eğitmenin Etkili Yolu

Tema	Alt tema	Kategori	Kodlar	n	Katılımcılar
Öğretmen Deneyimine Göre Üstün Yetenekli Öğrenciyi Eğitmenin Etkili Yolu	Öğrenci odaklı yaklaşım	İlgi ve yeteneğe dayalı eğitim	Yetenek ve ilgi ihtiyacına uygun eğitim	5	Ö2, Ö13, Ö14, Ö19, Ö21
			Seviye ve ilgi benzerliği	4	Ö3, Ö7, Ö17, Ö22
			Seviyeye uygun eğitim	7	Ö1, Ö5, Ö8, Ö9, Ö18, Ö21, Ö23
		Oyun ve pratik	Oyunla eğitim	1	Ö11
			Bilgiyi pratikte kullanımı	3	Ö14, Ö15, Ö25
			Dengeli eğitim	2	Ö1, Ö15
	Öğretmen rolü	Rehberlik	Mentorluk yapımı	4	Ö12, Ö14, Ö16, Ö26
			Nitelikli öğretmen	5	Ö4, Ö6, Ö9, Ö14, Ö24

Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencileri deneyimlerine göre eğitmenin etkili yolu konusunda görüşleri doğrultusunda oluşan Tablo 16'ya göre öğretmenler tarafından en fazla vurgulanan görüş üstün yetenekli öğrencileri eğitmenin etkili yolu olarak yetenek ve ilgiye göre eğitim içeriği oluşturulması ve edinilen bilgileri hayata geçirme önemini, yani program farklılaştırması olarak ifade etmektedir. Öne çıkan bulgulardan biri de üstün yetenekli öğrencilere bireyselleştirilmiş kişisel eğitim ifadesidir. Öğretmenler mentorluk ve öğretmenin bu öğrencilere rehberlik edebilecek nitelikte olması üstün yeteneklilerin eğitiminde önemli olduğunu belirtmiştir. Öğretmen deneyimine göre üstün yetenekli öğrencileri eğitmenin etkili yolu doğrultusunda öğretmenlerin örnek ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

Daha yüksek bir seviyeye getirilme olasılığını göz önünde bulundurursak, sadece kitap ve defter değil, aynı zamanda modern çocuğun ihtiyaçlarına ve yaş özelliklerine uygun daha kapsamlı araç ve gereçler olmasının faydalı olacağını düşünüyorum. (Ö4)

Belirli bir hedef belirleyip ve planlı çalışmak. Çünkü üstün yetenekli çocukları çoğunlukla olimpiyatlar, bilimsel projeler ve araştırmalar yoluyla tespit ediyoruz. Eğer böyle bir hedef varsa çocuk gelişmeye devam edecektir. Amaçsız olursa pek doğru olmaz. Çocuğun ulaşabileceği bir B noktasının olması gerekir. (Ö12)

Farklılaştırma görevlerini almak için ABC seviyesinde bir program gibi farklılaştırma sağlayan bir program kullanmanın etkili olacağını düşünüyorum. Bir sınıfta öğrenciler A seviyesini bilgilerinin yüzde 80'iyle, B seviyesini yüzde 60-50'siyle, C seviyesini ise yüzde 1'iyle öğrenebilirler. Üstün yetenekli öğrenciler farklılaştırılmış bir program ve ödevlerle hedeflerine ulaşabilirler. (Ö17)

Bir öğretmenin her çocuğun ihtiyaçlarını dikkate alarak planlama yapması gerektiğinde, zaman yetersizliği nedeniyle öğretmen için bir zorluk ortaya çıkar. Her sınıftan en iyi, en sıra dışı çocukları seçip onlara ayrı dersler vererek, yarışmalar düzenleyerek, sınıfta yetenekli öğrenciler neyi en iyi bildiklerini bilirler, birçok öğrenci onlara yetişemeyeceğini bilir, bazı öğrenciler yıldız olabilir, "Ben her şeyi biliyorum, ben en iyisiyim" dedikleri anlar olacaktır. Ben o çocuğun sınıfta güçlü olması durumunda, diğer sınıflardaki güçlü öğrencilerle rekabet etmesi ve birlikte ders yapması durumunda, bunun o çocuğu daha fazla öğrenmeye teşvik edeceğini ve çocuğun birlikte çalışmasının faydalı olacağını düşünüyorum. (Ö17)

Destek, övgü, motivasyon sağlamanın ve çatışmadan uzak, rahat bir iletişim tarzı oluşturma'nın önemli olduğunu düşünüyorum. (Ö24)

4.1.11. Öğretmenlerin Üstün Yetenekliler Eğitim Stratejileri Hakkında Bilgileri

Kazakistan öğretmenlerinin, üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim stratejileri hakkında bilgi sahibi olup olmadığını öğrenmek adına öğretmenlere “Üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitim stratejileri (Zenginleştirme, Farklılaştırma, Hızlandırma) hakkında bilgi sahibi misiniz?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin ilgili soruya verdikleri yanıtlar analizine göre ulaşılan bulgular Tablo 17’de görülmektedir.

Tablo 17

Öğretmenlerin Üstün Yetenekliler Eğitim Stratejileri Hakkında Bilgileri

Tema	Alt tema	Kategori	n	Katılımcılar
Öğretmenlerin Üstün Yetenekliler Eğitim Stratejileri Hakkında Bilgileri		Eğitim aldı	4	Ö3, Ö16, Ö22, Ö26
		Eğitim almadı	23	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö23, Ö24, Ö25, Ö27

Tabloda sunulan verileri incelendiğinde dikkat çeken unsur çoğu öğretmenin üstün yeteneklilere yönelik eğitim stratejileri hakkında bilgili olmadığıdır. Üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim stratejileri hakkında bazı öğretmenlerin verdiği yanıtlardan alıntılar paragrafın devamında yer almaktadır.

Bilgim var, öğrencilerimi genel araştırma çalışmalarına dahil ettim, bilimsel bir projeye katıldılar. Bilimsel projede edindiği bilgileri hayatına uygulayabildi. Bu tür programların çok faydalı olduğunu düşünüyorum. (Ö3)

Üstün yetenekli çocuklarla çalışma adı altında ayrı planlarımız var ve akademik notları düşük olanlar için de ayrı planlarımız olacak. (Ö22)

Yukarıda da değindiğimiz gibi üstün yetenekli çocuk her yerde olabilir ve o çocuklar için gerekli koşullar yaratılmamıştır. Bu programların oluşturulması gerekiyor. Öncelikle üstün yetenekli çocukları tespit edip tanımamız gerekiyor. Ve bunları bir kampanyaya dönüştürüp kamuoyuna duyurmamalıyız. Gerekirse yapılmalıdır. (Ö26)

4.1.12. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilere Yönelik Eğitim Stratejileri Hakkında Görüşleri

Kazakistan öğretmenlerinin, üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim stratejileri hakkında görüşlerini öğrenmek adına öğretmenlere “Üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitim stratejileri hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu iletilmiştir. İlgili soruya öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlar doğrultusunda elde edilen bulgular özeti Tablo 18’de yer almaktadır.

Tablo 18

Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilere Yönelik Eğitim Stratejileri Hakkında Görüşleri

Tema	Alt tema	Kategori	n	Katılımcılar
Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilere Yönelik Eğitim Stratejileri Hakkında Görüşleri		İhtiyaç var olduğuna dair görüşler	7	Ö2, Ö4, Ö8, Ö17, Ö18, Ö20, Ö26
		Fikir Belirtmedi	20	Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö19, Ö21, Ö22, Ö23, Ö24, Ö25, Ö27

Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim stratejileri hakkında görüşleri doğrultusunda oluşan tabloya göre katılımcıların büyük çoğunluğunun görüş belirtmediğini, ancak katılımcılardan 6 öğretmenin üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim stratejileri hakkında olumlu görüşte ve bu gibi eğitim stratejilerine ihtiyaç duyulduğunu belirttiğini ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim stratejileri hakkında görüşlerinden bazı örnek cümleler aşağıda yer almaktadır.

Kazakistan'da üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitim stratejilerinin az olduğunu düşünüyorum. Bu tür programların artırılması gerekli. (Ö2)

Öğrencimi bir bilim projesine dahil ettim. Çocuğunuzun bunu sadece teoride değil pratikte de yapmasını sağlamak, onda bilime karşı ilgi uyandıracak ve başka şeyler de başarabileceğine inanmasını sağlayacaktır. Ve bu projeler öğrenciler tarafından savunularak yeni yetenekler ortaya çıkarılıyor. Çocukların sınıflara hapsedilmemeleri, çeşitli yarışmalara katılmaları gerektiğini düşünüyorum. (Ö8)

4.1.13. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilere Yönelik Eğitim Stratejileri Hakkında Eğitimi

Kazakistan öğretmenlerinin, üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim stratejileri hakkında eğitim alıp almama durumun öğrenmek maksadıyla öğretmenlere “Üstün yetenekli

çocuklara yönelik eğitim stratejileri hakkında eğitim aldınız mı?” sorusu sorulmuştur. İlgili soruya öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda elde edilen veriler özeti Tablo 19’da yer almaktadır.

Tablo 19

Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilere Yönelik Eğitim Stratejileri Hakkında Eğitimi

Tema	Alt tema	Kategori	n	Katılımcılar
Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilere Yönelik Eğitim Stratejileri Hakkında Eğitimi		Eğitim aldı	6	Ö18
		Eğitim almadı	21	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö23, Ö24, Ö25, Ö26, Ö27

Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim stratejileri hakkında eğitim alma durumlarına göre oluşan veriler incelendiğinde öğretmenlerden bir kişi hariç diğer katılımcılar üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim stratejileri hakkında eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. İlgili soruya öğretmenlerin verdiği cevaplardan örnek cümleler aşağıda yer almaktadır.

Hayır, sıklıkla kapsayıcı eğitimlerimiz, engelli çocuklara yönelik eğitimlerimiz oluyor. Üstün yetenekli çocuklarda da bunun gerekli olduğunu düşünüyorum. (Ö12)

Daha önce bir seminere katılmış, Cumhuriyet Olimpiyatları'nda ödül almış öğrencilerin öğretmenleriyle bir araya gelmiş, deneyimlerini paylaşmış ve bu öğretmenleri nasıl yetiştirdiklerini dinlemiştim. Bu, genel olarak yapay zeka üzerine bir programın parçasıydı. Hoşuna gitti mi? Motive oldum ama faydalarından öğrendiğim şey, onların da benim kullandığım yaklaşımı kullanmalarıydı. Her türlü imkânı seferber edip, "Çocuk boş bırakılmamalı" diyorlar. (Ö18)

Kapsayıcı eğitime katıldım ama üstün yetenekli çocuklara katılmadım. Kendim araştırıyorum. (Ö22)

4.1.14. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Gruplama Hakkında Görüşleri

Kazakistan öğretmenlerinin, üstün yetenekli öğrencileri gruplama konusunda fikirlerini anlamak için öğretmenlere “Üstün yetenekli öğrenciler için gruplama hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlardan oluşan veriler Tablo 20’da yer almaktadır.

Tablo 20

Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Gruplama Hakkında Görüşleri

Tema	Alt tema	Kategoriler	Kodlar	n	Katılımcılar
Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Gruplama Hakkında Görüşleri	Gruplandırma gerekçeleri	Akademik gelişimi destekleme	Seviye ve ilgi benzerliği	11	Ö2, Ö3, Ö4, Ö7, Ö6, Ö8, Ö10, Ö17, Ö19, Ö20, Ö24
			Özel program	4	Ö1, Ö18, Ö21, Ö22
		Öğrenme ortamı	Ortam düzenlemesi	3	Ö16, Ö20, Ö23
			Akran etkisi	4	Ö1, Ö14, Ö16, Ö24
	Gruplama etkisi	Olumlu etkileri	Rekabet	7	Ö1, Ö5, Ö7, Ö9, Ö11, Ö12, Ö15
			Akran etkisi	4	Ö1, Ö14, Ö16, Ö24
		Olası riskler	Bencilliğin artışı	1	Ö13

Tablo 20'daki verilere bakarak öğretmenler en çok Seviye ve ilgi benzerliği açısından gruplandırma uygulamalarının verimli olduğu görüşünde olduğunu ve bazı öğretmenlerin gruplandırmanın olası etkilerinden rekabeti arttırdığını, akademik ve sosyal açıdan akran etkisi güçlü olduğunu dile getirirken, bazı öğretmenler gruplandırmanın üstün yetenekli çocukta bencilliğin artışına neden olabileceği kanaatindedir. Bu bulgular doğrultusunda, öğretmenlerin gruplandırma uygulamasına görüşleri farklılık gösterse de, çoğunluklu olarak öğrenci için yararlı uygulama olduğu fikirdelerdir. Öğretmenlerin verdiği yanıtlardan örnek cümleler paragrafın devamında yer almaktadır.

İlkokulda üstün yetenekli bir çocuk tespit edilirse, onun da benzer yetenekli çocukların olduğu bir okula gönderilmesi gerektiğini düşünüyorum. Onların normal bir okulda olmaktansa kendi seviyesindeki akranlarıyla birlikte eğitim almalarının daha iyi olduğunu düşünüyorum, çünkü normal bir okulda robotik, laboratuvar veya özel bir okulun koşulları olmayabilir. (Ö2)

Bazı okullar üstün yetenekli çocuklar için bir "özel sınıf" oluşturarak, matematikte yeteneği olanları seçip, daha üst seviyedeki çocuklarla aynı sınıfa yerleştiriyorlar. Kazakça dil yeterliliklerini artırmak amacıyla yetenekli öğrenciler için bir "lise" sınıfı açtılar. O zamanlar öğretmenin öğretmesi kolaydı, herkese aynı derinlikte öğretiliyordu. Örneğin, bazen üstün yetenekli öğrenciler göz ardı edilir; çünkü ders sırasında üstün yetenekli bir çocuk, özel gereksinimli bir çocuk ve ortalama bir öğrenci aynı sırada oturur. Herkese aynı görevi vermek ders esnasında fırsatları kısıtlar. Herkesi aynı derecede memnun etmek mümkün değildir. Grup halinde çalışmanın daha etkili olduğunu düşünüyorum. (Ö3)

Birbirleriyle yarışır ve birbirlerine bakarak gelişirler. Normal bir sınıfta üstün yetenekli bir çocuğun motivasyonunun düşük olacağını ve bunun da ilgisinin gelişmesini

engelleyeceğini düşünüyorum. Ve onların kendi seviyelerindeki kişilerle birlikte çalışmanın, onların seviyelerini geliştirmelerine yardımcı olacağını düşünüyorum. (Ö7)

Katılıyorum, bazen sıradan sınıflardaki yetenekli öğrencilere acıyorum, onların geride kalacağını düşünüyorum. Başka öğrenci olmasaydı daha fazla dikkat ederdim. Çok sayıda öğrenciye ders vermeniz gerektiğinde sadece bir öğrenciye odaklanamazsınız. Uzun ay olduğu anlar da vardır. Bunları öğretebiliyorsam ve paylaşabiliyorsam, bunları ayrı ayrı öğretmem daha iyi olur diye düşünüyorum ki daha fazlasını öğretebileyim. (Ö18)

Kendilerine ait arkadaş çevreleri olacak, biliyorsunuz artık her yerde bölünüyorlar. Üniversitelerde de bir seviyeye ihtiyacınız var, neredeyse okuduğum, ders verdiğim her yerde seviyeler vardı ve bir öğretmen olarak işim daha kolaydı çünkü bütün öğrencilere aynı materyali hazırlıyordu. (Ö20)

Bu yine akademik yeteneğe bağlıdır. Bu, çocuklarımızın akademik yeteneklerini beslediğimiz anlamına geliyor. Gerçek yetenek sadece akademik başarı ile sınırlı değildir. Bu, her lise sınıfının veya her özel okul çocuğunun yetenekli olduğu anlamına gelmez. Ben gruplara ayrılmaya karşıyım, karışsınlar. Üstün yetenekli bir çocuk, aptal bir çocukla birlikte ders çalışabilir. (Ö26)

4.1.15. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Eğitim Ortamlarının Niteliğine İlişkin Görüşleri

Kazakistan öğretmenlerinin, üstün yetenekli öğrencileri eğitim ortamlarının niteliğine ilişkin düşüncelerini öğrenmek amaçlı öğretmenlere “Sizce üstün yetenekliler akranlarıyla mı yoksa kendileri gibi öğrencilerle mi birlikte öğrenim görmeli?” sorusu sorulmuştur. Öğretmen cevaplarını içerik analizi ile elde edilen bulguları Tablo 21’de özetlenmektedir.

Tablo 21

*Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Eğitim Ortamlarının Niteliğine İlişkin**Görüşleri*

Tema	Alt tema	Kategori	Kodlar	n	Katılımcılar
Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Eğitim Ortamlarının Niteliğine İlişkin Görüşleri	Homojen	Ortam	Ortam etkisi	1	Ö21
			Koşul	5	Ö2, Ö3, Ö7, Ö14, Ö24
		Derinlemesine eğitim	Seviye benzerliği	5	Ö4, Ö6, Ö8, Ö11, Ö17
			Yetenek desteği	6	Ö9, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö23
			Öğretmen niteliği	3	Ö1, Ö12, Ö26
	Heterojen	Farklılaştırma	Akranlarına etki	5	Ö1, Ö3, Ö4, Ö6, Ö19
			Farklılaştırma	4	Ö4, Ö6, Ö16, Ö25
			Tükenmişlik	1	Ö12
	Farkı yok	Destekleyerek eğitim			Ö4, Ö6, Ö25

Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Eğitim Ortamlarının Niteliğine İlişkin Görüşleri Tablosunda öğretmenlerin çoğunluğu üstün yetenekli öğrencilerin homojen sınıfta, yani kendileri gibi üstün yetenekli öğrencilerle eğitim almasına yana olduğu görülmekte. Onun sebepleri olarak öğretmenler aynı seviyede öğrencilerin birbirine olumlu yönde etki ettiğini belirtirken, aynı zamanda sınıf içi düzenlemelerin yapılacağını ve öğretmenlere homojen grupla çalışması kolaylık sağladığı görüşündedir. Katılımcılar en çok bu öğrencilerin derinlemesine eğitimi konusuna değinmiştir. Üstün yetenekli öğrencilerin heterojen sınıflarda eğitim almasının en çok ifade edilen sebeplerinden biri üstün yetenekli öğrencilerin tipik gelişim gösteren akranlarına etkisi ve farklılaştırma eğitim stratejisi kullanımı geçmiştir. Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencileri eğitim ortamlarının niteliğine ilişkin görüşleri arasından öğretmen görüşlerinden alıntılar aşağıda yer almaktadır.

Bunların çağdaş ihtiyaçlara göre ayrılması iyi olur. Özel okulların liselerden çok farklı olduğunu düşünüyorum. Eğitim, fikirler, atmosfer hepsi farklı. Öğrenci sayısının az olması, üstün yetenekli çocuğun daha iyi gelişmesi için daha iyi bir yol açıyor. (Ö14)

Ayrı bir okulda okumak daha iyi, mesela bizim okulda en güçlü öğrencileri tutmamız gerektiği yönünde bir görüş var ama ben kişisel olarak buna katılmıyorum. Mesela ben de bir veliyim ve eğer çocuğum üstün zekalıysa onu okulda bırakmamalıyım. Çoğu zaman çocuğun çevresi ve arkadaşları kendisinden daha aşağıdaysa, çocuk ilk başlarda ders çalışabilir ama daha sonra ilgisi azalır. Çocuğun ilgisi yüksek ve ateşli olduğunda, liseye veya üstün yetenekli çocukların gittiği bir okula gönderildiğinde büyük sonuçlar elde etme

olasılığı daha yüksektir. Üstün yetenekli bir çocuğun kendi seviyesindeki bir çocukla çalışması en iyisidir, çünkü görüşler farklı olacak, rekabet olacak, çocuk daha rekabetçi hale gelecek ve çocuk gelişecektir. (Ö17)

Eğer normal bir okulda okuyorsa, çoğu zaman kaybolur ve zamanında tanınmaz. Tanınabilenler var ama çoğu tanınmıyor. Üstün yetenekli çocukların olduğu bir okulda tanınma şansı da yüksektir. Üstün yetenekli çocuk ise üstün yetenekli çocukların gittiği bir okula kabul edilmedi. Peki o zaman ne yapacağız? Öğretmen haklı olmalı, gözlem yapmalı. Üstün yetenekli olduğu fark edilmeyen bir çocuğun öğretmeni tarafından fark edilmesi gerekir. Veliler akademik başarıya çok fazla odaklandıkları için bunu fark edemeyebilirler ve öğretmenler de profesyonel olarak üstün yetenekli bir çocuğu fark edebilmelidir. (Ö26)

Hiçbir fark yok gibi görünüyor, dedikleri gibi "öğrenci öğretmeni geçer." Yetenekli bir çocuk nereye giderse gitsin, meraklı ve yetenekliyse başarılı olur diye düşünüyorum. (Ö4)

Ben bir de entelektüel bir okulda da çalıştım. Oradaki çocukların hepsi yetenekli değil ve sadece yetenekli çocuklarla ders çalışmak tükenmişliğe yol açabiliyor. Güçlü öğrencilerle çalıştıklarında, öne çıkmayı başaramayabilirler ve daha sonra da moralleri bozulabilir. AMA normal bir okulda bunlar hemen göze çarpar. Buna iki taraftan da bakabilirsiniz. (Ö12)

Özel gereksinimli çocuklar normal okullarda eğitim görüyorlar. Oğlan doğrulup başka bir öğrenciye bakıyor. Üstün yetenekli bir çocuk bile normal bir okulda eğitimine devam edebilir. Yeteneğinizi ek dersler alarak ve ders vererek destekleyebilirsiniz. (Ö16)

4.1.16. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrenciler için Kaynaştırma Sınıf içi Önlemleri Hakkında Görüşleri

Kazakistan öğretmenlerinin, üstün yetenekli çocukların kaynaştırma sınıfında eğitim aldığı takdirde sınıf içinde alınması gereken önlemler hakkında bilgi ve görüşlerini anlamak için “Sizce üstün yetenekli öğrenciler olağan gelişim gösteren akranlarıyla birlikte öğrenim gördüğünde sınıf içinde ne tür önlemler alınabilir?” sorusu sorulmuştur. İlgili soruya öğretmenlerin verdiği yanıtlardan oluşan içerik analizi sonuçları Tabloda 22’de yer almaktadır.

Tablo 22

Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrenciler için Kaynaştırma Sınıfı içi Önlemleri Hakkında Görüşleri

Tema	Alt tema	Kategori	Kodlar	n	Katılımcılar
Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrenciler için Kaynaştırma Sınıfı içi Önlemleri Hakkında Görüşleri	Destek Hizmetleri	Tanılama ve Bireyselleştirme	Tanılama	1	Ö26
			İhtiyaca yönelik destek	4	Ö5, Ö9, Ö12, Ö13
			Bazı derslerden muafiyet	6	Ö17
			ÜY çocuğu fark etme	1	Ö26
		Akademik ve psikolojik destek	Akademik destek	11	Ö1, Ö3, Ö6, Ö7, Ö11, Ö12, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö25
			Psikolojik destek	5	Ö1, Ö3, Ö15, Ö21, Ö25
			Olimpiyat katılımı		Ö2, Ö11, Ö17, Ö21, Ö22, Ö24
		Kaynak temelli destek	Maddi destek	7	Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö15, Ö21
			Derslikler	1	Ö23
	Öğretmen ve eğitim uygulamalarına yönelik düzenlemeler	Öğretmen yeterliği	Yenilikçi öğretmen	3	Ö5, Ö7, Ö14,
			Öğretmen eğitimi	2	Ö18, Ö27
		İşbirliği	Şartlar yaratma	1	Ö24
			İş birliği	3	Ö17, Ö18, Ö21
			Bazı derslerden muafiyet	1	Ö17

Tablo 22’ye bakarak öğretmenler, üstün yetenekli öğrencilerin kaynaştırma sınıfında yeterli düzeyde destek alabilmesi için tanılanmaya ve fark edilmeye ihtiyaç duyduklarını, aynı zamanda bireyselleştirilmiş eğitim programına, hem akademik hem psikolojik hem maddi açıdan desteklenmesi gerektiğini belirtmişler. Bazı öğretmenler üstün yetenekli çocuğun eğitimi için öğretmenin üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim stratejileri hakkında eğitim alması gerektiğinden bahsetmişler. Genel olarak öğretmen ifadeleri, üstün yetenekli öğrencilerin kaynaştırma sınıfında yeteri derecede desteklenebilmesi için yalnızca bireysel değil, sistemsel düzeyde yapılandırılmış sınıf içi önlemler gerekliliğini göstermektedir. Öğretmenlerin cevaplarından örnek ifadeler aşağıda yer almaktadır.

Okul tarafından bütçe çocuğun yeteneklerine göre ücretli platformlara erişim verilse, laboratuvarlar açılrsa, çocuğun ihtiyaçlarına göre destek sağlansa. Özgürce proje yapabilmesini desteklemek, olimpiyatlara katıldırma. (Ö1)

Okul sınıflarından başlayarak değişikliklere gitmemiz gerekiyor, sadece standart eğitime bağlı kalmamalıyız. Öğretmene bağlıdır, öğretmenin yaratıcılığı, mantığı ve düşünme

becerisi çocuk üzerinde etkili olacaktır. Bir öğretmenin çok yönlü ve becerikli olması gerektiğini düşünüyorum. (Ö14)

Normal derslerden muaf, yani bir konuda ustalaşmışlarsa muaf tutulabilirler ve daha sonra kendi ilgi alanlarına, yarışmalara, bilimsel projelere, daha derin öğrenme ve çalışmalara odaklanabilirler. (Ö17)

Yarışmalara katılmaya devam etmeli, onları boş bırakmamak. Kendini bir değil, birçok yarışmada, farklı alanlarda denemiş olan çocuk, buna açık olacaktır. Sadece dersleri takip ederlerse aynı seviyede kalırlar, ama dışarı çıkıp kendileri gibi, hatta kendilerinden daha iyi çocukları görüp rekabet ederlerse, bölgesel ve cumhuriyet seviyelerine ulaşırlarsa, daha fazla büyümeleri ve gelişmeleri hızlanacaktır. (Ö17)

öğretmenlere ücretli platformlara erişim imkânı sağlamak, öğretmenleri yurtdışına gönderip eğitim almak, kurs ve seminerlere katılmak iyi olur. Öğrencinin gelişmesi için öncelikle öğretmenin iyi olması ve çocuğa iyi, kapsamlı bir eğitim verebilmesi gerekir. Bunun için öğretmenin durumunun iyileştirilmesi gerekiyor. (Ö18)

Öğretmenin sadece çocukla değil, aynı zamanda velilerle de çalışması gerekir. Veli, öğretmen ve öğrencilerin bir ekip olarak birlikte çalışmaları gerekiyor. Velilerin de öğretmene ve öğrenciye destek vermesinin iyi olacağını düşünüyorum. (Ö21)

4.1.17. Öğretmenlerin Zenginleştirme Stratejilerine İlişkin Görüşleri

Kazakistan öğretmenlerinin, üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim stratejilerinden biri olan zenginleştirme stratejisi hakkında görüşlerini anlamak için öğretmenlere “Zenginleştirme uygulamaları hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen yanıtlarından oluşan içerik analizi sonuçları Tablo 23’te yer almaktadır.

Tablo 23

Öğretmenlerin Zenginleştirme Stratejilerine İlişkin Görüşleri

Tema	Alt tema	Kategori	Kodlar	n	Katılımcılar
Öğretmenlerin Zenginleştirme Stratejilerine İlişkin Görüşleri	Bireyselleştirilmiş Eğitim	Öğrenci merkezli yaklaşım	Kişisel Eğitim	1	Ö26
			Seviye ve ilgi denkliği	1	Ö12
			Öğrenci inisiyatifi	1	Ö10
		İlgi ve motivasyon sürdürülmesi	İlgi kaybı önleme	4	Ö10, Ö14, Ö24, Ö25
			Bilgiyi hayatta uygulama	2	Ö1, Ö8
	Aile ve çevre desteği	Aile katılımı	Veliden destek	1	Ö23
		Çevresel ve sosyal destekler	Eşit eğitim	1	Ö16
	Akademik gelişime destek	Yüksek düzey bilişsel faaliyetler	Karmaşık görevler	6	Ö13, Ö14, Ö15, Ö19, Ö21, Ö23
			Bilgi ihtiyacı	3	Ö2, Ö3, Ö9
		Akademik zenginleştirme	Olimpiyat ve proje katılımı	4	Ö5, Ö11, Ö18, Ö22
			İhtiyaca uygun eğitim	1	Ö6
			Farklılaştırma	1	Ö7

Katılımcı öğretmenler, üstün yetenekli öğrencilere yönelik zenginleştirme stratejilerini üstün yetenekli öğrencilerin potansiyelini en uygun şekilde geliştirmek adına ihtiyaç duyulduğu görüşündedir. Zenginleştirme uygulamalarında öğretmenlerin çoğu karmaşık görevler kullandığını ve proje, olimpiyat katılımı sağladıklarını belirtmişlerdir. Üstün yetenekli öğrencilerin ortaöğretim sınıfında ilgisini kaybetmemesi açısından zenginleştirme stratejilerinin önemli olduğundan bahsetmektedir. Ancak kaynaştırma sınıfında kaynak yetersizliği nedeniyle üstün yetenekli öğrencilere yeteri kadar zenginleştirme stratejilerini kullanamadıklarını da bahseden öğretmenler olmuştur. Görüşler genel olarak, üstün yetenekli öğrencilerin hem akademik hem sosyal-duygusal açıdan desteklenebilmesi için zenginleştirme uygulamalarının iş birliği, farklılaştırma ve fırsat eşitliğini temel alarak kapsayıcı şekilde yapılmasının önemini ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin Zenginleştirme Stratejilerine İlişkin Görüşleri teması altında katılımcı öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan örnek ifadeler aşağıda yer almaktadır.

Üstün yetenekli çocuklara, edindikleri bilgileri hayatta nasıl kullanacakları öğretilmelidir. Ne yapılabilir diye sorarak soruna çözüm bulabilmeliler. İlim yolunda ilerleyerek hem kendisine hem de topluma faydalı olsun. (Ö1)

Öğrencimi bir bilim projesine dahil ettim. Çocuğunuzun bunu sadece teoride değil pratikte de yapmasını sağlamak, onda bilime karşı ilgi uyandıracak ve başka şeyler de

başarabileceğine inanmasını sağlayacaktır. Ve bu projeler öğrenciler tarafından savunularak yeni yetenekler ortaya çıkarılıyor. (Ö8)

Ben bu yöntemin de taraftarıyım, çünkü çocuk için sıkışık oluyor, eğer programı önceden biliyorsa, o zaman onun için ilgi çekici olmuyor. Ve burada öğrenmeye olan ilgisini tamamen kaybetmesinin ne kadar tehlikeli olduğunu anlıyorsunuz değil mi? Ben bunların hepsini biliyorum, ilgi duymuyorum diyecektir. Evet, gerekli olduğunu düşünüyorum. (Ö10)

Genel olarak şu anda derinlemesine bir öğrenme yok gibi görünüyor. Eskiden ileri matematik dersleri vardı. Şimdi böyle bir şey yok. Aynı sınıftaki çocukların ilgi alanları aynıysa, onlara derinlemesine eğitim vermek mümkündür. Ve bir öğrenciye derinlemesine ders vermeye vaktimiz yok. Yeterli kaynağınız varsa öğretebiliriz. (Ö12)

Derinlemesine eğitime ihtiyacımız var ama şu anda ek görev vermekle sınırlıyız. Prensipten olarak, karmaşık, özel olarak planlanmış bir dersin yapılması gerektiğini düşünüyorum (Ö19)

Derinlemesine öğrenme, "kişisel eğitim" in yeni bir biçimidir. Ben bir sınıfın kitlesel olarak derinlemesine öğretilmesine karşıyım. Bir ders tamamen teknik veya beşeri bilimlere yönelik olamaz. Yoğunlaştırılmış ders ve okul olmamalı. Beş öğrenci için hazırlayın ama aşırıya kaçmayın. Daha fazla kişisel eğitime ihtiyaç var. (Ö26)

4.1.18. Öğretmenlerin Hızlandırma Stratejilerine İlişkin Görüşleri

Kazakistan öğretmenlerinin, üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim stratejilerinden biri olan hızlandırma uygulamalarına ilişkin görüşlerini almak amacıyla öğretmenlere “Üstün yetenekli öğrenciler için uygulanabilecek hızlandırma stratejileri (örn. sınıf atlama) hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen yanıtlarından oluşan içerik analizi sonuçları Tablo 24’te sunulmuştur.

Tablo 24

Öğretmenlerin Hızlandırma Stratejilerine İlişkin Görüşleri

Tema	Alt tema	Kategori	Kodlar	n	Katılımcılar
Öğretmenlerin Hızlandırma Stratejilerine İlişkin Görüşleri	Gerekli	Bilişsel gelişim desteği	Derinlemesine eğitim	1	Ö26
			Zaman değerlendirme	1	Ö12
		İlgi ve motivasyon kaybı önlemesi	İlgi kaybı önleme	4	Ö10, Ö14, Ö24, Ö25
	Gerekli değil	Sosyal-duygusal uyum sorunları	Uyum sağlamada zorluk	1	Ö23
			Performans düşmesi	1	Ö16
		Bireysel uygunluk	Yaşa uygun eğitim	6	Ö13, Ö14, Ö15, Ö19, Ö21, Ö23
			Alan bazlı yetenek	3	Ö2, Ö3, Ö9
			Devamlı eğitim	4	Ö5, Ö11, Ö18, Ö22

Öğretmenler üstün yetenekli öğrenciler için hızlandırma stratejilerine ilişkin görüşleri ikiye ayrılmaktadır. İlk öğretmen grubu görüşleri, üstün yetenekli öğrenci için hızlandırma uygulamalarının akademik gelişimi, yetenek desteği, öğrencinin zamanını daha etkin değerlendirmesi açısından faydalı, kullanılması gereken uygulama şeklinde olmuştur. Diğer grup öğretmenlerin görüşleri, hızlandırma uygulamalarının faydalı olabileceğini ancak, öğrencilerin sosyal uyumu (örn. sınıf atlatma), biyolojik yaştan kaynaklı sorunlar olabileceği, tükenmişliğe yol açabileceği açısından üstün yetenekli öğrencilerin yaşına uyguna ancak derinlemesine ve destekleyerek eğitim verilmesi gerekli şeklinde olmuştur. Öğretmenlerin Hızlandırma Stratejilerine İlişkin Görüşleri teması altında öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar paragrafın devamında yer almaktadır.

Eğer çocuk müfredattaki her şeyi edindiyse, bir sınıf atlatması gerektiğini düşünüyorum. Bilgisini geliştirmeye devam etmesinde fayda var. Öğrencilerimden diğerleri harf tanımaya çalışırken, üstün yetenekli öğrencim metin okuyordu. Ayrıca daha karmaşık ödevler vermeye devam ettim. O çocuk o zaman ikinci sınıfa başlamış olabilirdi. Ödevleri aksatmadan veriyorum, yoksa çocuk sıkılıyor. (Ö1)

Her şeyi bilir ve programı edinmişse sınıf atlatabilir. Zaman kaybetmemek için ilerlemenin en iyisi olduğunu düşünüyorum. (Ö9)

Kendim görmedim ama iyi olduğunu, çocuğu motive edeceğini, çocuğun seviyenin yüksek olduğunu anlayabileceğini, çocuğa iyi geleceğini düşünüyorum. (Ö24)

Ben sınıf atlamaya karşıyım. Çocuk yetenekli ve meraklı olmasına rağmen öğrenmede zorluk çekiyor. Çocuğun bir sınıftan diğerine geçmesi zordur. Hangi açıdan zor? Kabullenmesi zor

olacak, eğitim programı bir girdabın içinde olacak, çocuk öğrenecek ama yaşına göre ağırlığı farklı olacak. Beyin yorulur, algılaması yavaşlar. Yaşa göre okunması gerektiğini düşünüyorum. (Ö3)

Ne kadar yetenekli olursa olsun, onun yaşlılarıyla birlikte çalışmasının en iyisi olduğunu düşünüyorum. Her şeyi bildiklerine inanmıyorum, zaten modern programlarda yeni şeyler öğreniyorlar. Yaşınıza uygun şekilde ders verebilirsiniz, ancak bunun yanında derinlemesine eğitim ve destek de sağlamalısınız. (Ö15)

Katılmıyorum, başka ülkelerde de var ama yanlış olduğunu düşünüyorum. Bir öğrenci beşinci sınıfta altıncı veya yedinci sınıf programını öğrenebilir ama zamanla çocuk ilgisini kaybedebilir. Bunu tahmin edemeyiz. (Ö17)

Bir derse ilgi duyan çocuk, o dersi iki katı iş yüküyle ve özel öğretmen eşliğinde çalışır. Ve iki yıllık bir programı bir yılda tamamlama programı vardı. Ancak program başladığında öğrenci sayısı yirmi iken daha sonra öğrenci sayısı doksan kişiye düştüğü için, sonunda sadece bir öğrenci programı tamamlayabildi. Bu mezunun yetenekli olduğunu söyleyebiliriz. (Ö26)

4.1.19. Üstün Yetenekli Öğrenciler İçin Kaynaklar ve Destek Hizmetleri

Kazakistan öğretmenlerinin, çalışmakta olduğu okulda üstün yetenekli öğrenciler için kaynaklar veya destek hizmetlerinin olup olmadığına dair bilgi almak için öğretmenlere “Okulunuzda üstün yetenekli öğrenciler için kaynaklar veya destek hizmetleri mevcut mu?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtların içerik analizi Tablo 25’te sunulmuştur.

Tablo 25

Üstün Yetenekli Öğrenciler İçin Kaynaklar ve Destek Hizmetleri

Tema	Alt tema	Kategori	Kodlar	n	Katılımcılar
Üstün Yetenekli Öğrenciler İçin Kaynaklar ve Destek Hizmetleri	Mevcut Destek ve Kaynaklar	Akademik destek	Bireysel eğitim	2	Ö24, Ö26
			Olimpiyat hazırlığı	3	Ö16, Ö21, Ö26
			Ekstra ders	3	Ö14, Ö15, Ö21
			Özel sınıf	2	Ö11, Ö18
		Uzman ve Rehberlik Hizmetler	Uzman	5	Ö9, Ö12, Ö17, Ö24, Ö26
			Ödül	4	Ö1, Ö3, Ö4, Ö6
		Sosyal ve Motivasyonel destek	Kulüpler	6	Ö1, Ö2, Ö5, Ö15, Ö21, Ö22
			Ders dışı etkinlikler	1	Ö2, Ö3
			Destek yok	8	Ö2, Ö7, Ö8, Ö9, Ö13, Ö19, Ö20, Ö23
	Kaynak eksikliği		Tüm öğrencilere yönelik	2	Ö15, Ö25

Tablo 25'teki verilerde öğretmenlerin belirttiğine göre çalıştığı okullarda üstün yetenekli öğrencilere yönelik kaynak ve destek hizmetleri olarak müfredat dışında ekstra ders verildiği, spor veya sanat gibi v.b. yetenekleri desteklemek amaçlı kulüplerin, ders dışı etkinliklerin organize edildiğini ve üstün yetenekli öğrencilerle çalışan uzmanın mevcut olduğunu görüyoruz. Bazı öğretmenler çalıştığı okullarda üstün yetenekli çocuklar için destek hizmetlerinin olmadığını, bazı öğretmenler ise mevcut destek hizmetlerinin sadece üstün yetenekli çocuklara özel değil, tüm öğrencilerin yararlanabileceğini beyan etmiştir. Üstün yetenekli öğrenciler için kaynaklar ve destek hizmetleri teması altında öğretmenlerin ifadelerinden örnek cümleler aşağıda yer almaktadır.

Çocuğu yarışmalara, olimpiyatlara, bilimsel çalışmalara hazırlamak tamamen öğretmenin sorumluluğunda olup, idareden doğrudan bir destek yoktur. (Ö2)

Üstün yetenekli çocuklar için: Okul duvarına resmi asılır; Yönetmen rozeti; Yıl sonunda başarılı çalışmalarına karşılık kendilerine bir takdir belgesi verilir; Okul bünyesinde on günlük bir sağlık kampı düzenleniyor. (Ö6)

Okuldaki yetenekli öğrenciler için uzman var, yarışmalar düzenler, açıklayıcı çalışmalar yapar; ek bilgiler sağlar ve yarışmalarla ilgili raporlama yapar. Hangi öğrencinin hangi alanda yetenekli olduğunu biliyor. Bazen sınıf öğretmenleri olimpiyatlara başvuru yapamıyorlar, o anlarda bu uzman onları takip ediyor. (Ö17)

Üstün yetenekli çocuklara yönelik seçmeli dersler de bulunmaktadır; yani çocuğun yetenekleri dikkate alınarak ek dersler verilmekte, her sınıftan bir üstün yetenekli çocuk seçilmekte ve haftada bir ek ders yapılmaktadır. (Ö21)

Üstün yetenekli çocuklara yönelik çalışma planı oluşturuluyor, psikologlar tarafından eğitim ve seminerler düzenleniyor. (Ö24)

Herkes için ortak koşullar mevcut olup, olimpiyat katılımcıları ve projeler için özel koşullar yaratılmaktadır. (Ö26)

4.1.20. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Yeteneklerine Göre Yönlendirmeye İlişkin Görüşleri

Kazakistan öğretmenlerinin, üstün yetenekli öğrencileri yeteneklerine göre yönlendirme konusunda görüşlerini öğrenmek amacıyla katılımcılara “Üstün yetenekli öğrenciler yeteneklerine göre nasıl yönlendirilmeli?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin yanıtlarına dayalı içerik analizi bulguları Tablo 26’da yer almaktadır.

Tablo 26

Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Yeteneklerine Göre Yönlendirmeye İlişkin Görüşleri

Tema	Alt tema	Kategori	Kodlar	n	Katılımcılar
Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Yeteneklerine Göre Yönlendirmeye İlişkin Görüşleri	Tanılama ve Yönlendirme	Tanılama	Fark etme	1	Ö17
			İlgi gösterme	6	Ö10, Ö11, Ö13, Ö17, Ö22, Ö27
		Yönlendirme	Olimpiyat katılımı	5	Ö3, Ö5, Ö6, Ö7
			Özel çalışma	8	Ö1, Ö6, Ö8, Ö9, Ö16, Ö21, Ö23, Ö24
	Psikolojik ve Sosyal destek	Psikolojik destek	Motivasyon sağlama	3	Ö14, Ö18, Ö19
		Öğrenme ortamı	Konforlu ortam sağlanması	1	Ö21
	Öğretmen rolleri ve iş birliği	Yönlendirme	Rehberlik	3	Ö20, Ö25, Ö26
			İlgi gösterme		
		Destek mekanizmaları	Öğretmene destek	1	Ö6
			İş birliği	6	Ö1, Ö2, Ö7, Ö12, Ö15, Ö21

Öğretmenlerin ifadelerine göre, üstün yetenekli öğrenciyi yönlendirme, ilk olarak çocuğun ilgi ve yetenek yönünü fark edilmesi ve tanılanmasından başlayıp, öğrencinin yeteneğini desteklemek için rehberlik hizmetleri, bireyselleştirilmiş özel çalışmalar, ilgi gösterme ve motivasyon sağlama, konforlu ortam oluşturma gibi önemli adımlar yapılması gerektiğinden

bahsetmiştir. Bazı öğretmenler iş birliğinin öneminden ve öğretmene destek yapılması konusuna değinmiştir. Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencileri yeteneklerine göre yönlendirmeye ilişkin görüşleri teması altında vermiş olduğu cevaplardan örnek ifadeler cümlelerin devamında yer verilmiştir.

Çocuklara, öğrendikleri konuya göre ayrı ayrı eğitim verilmelidir. Çocuğun ilgisini çeken konulara odaklanmak ve gereksiz konuları öğretmemek en iyisi diye düşünüyorum. (Ö9)

Evet, üstün zekâlı çocuk genelde ilkokulda tespit ediliyor. Ancak bazı çocuklar büyüdükçe yeteneklerini geliştirebilir ve hatta lise yıllarında bile bunu gösterebilirler. Sadece ilkokulda açılacaklarını kesin olarak söyleyemeyiz, çünkü yeteneklerini göstermeden gelen ve sonra açılan çocuklar var. Çocukların yeteneklerini keşfetmelerine yardımcı olmak için ebeveynlerin ve öğretmenlerin birlikte çalışmaları gerektiğine inanıyorum. (Ö12)

Bazı öğrenciler birden fazla alanda derinden ders çalışmakta, bu durum çocuk için zor, diğer yandan da çocuk için yorucu olabilmekte, bazen de her iki tarafta da sonuç alınmayabilmektedir. Çocuğun ilgi alanlarını göz önünde bulundurmak önemlidir, çocuğun seçtiği bir alan olsun, örneğin yaratıcılık olsun, aşırı kapsamlı olmasına gerek yoktur. Ben kişisel olarak çocuğun sadece ilgi duyduğu, yatkın olduğu, iyi olduğu alanları geliştirmesinin en iyisi olduğunu düşünüyorum. (Ö17)

Çocuk, kendini rahat hissettiği ortamda yeteneklerini ilk kez ortaya çıkarabilir. Eğer aracı kişi çocuğu seviyorsa, sevgi varsa çocuk da kendini gösterecektir. Öncelikle çocuğun bulunduğu ortamda kendini rahat hissetmesi gerekir. O zaman yeteneğini ve kabiliyetini ortaya koyabilir. Yetenek doğuştan gelir, ancak yetenek sıkı çalışma, çaba ve sürekli pratikle geliştirilir. (Ö21)

Üstün yetenekli bir çocuk tespit edildiğinde, çocuğun bireysel psikolojik ve duygusal özelliklerini inceleyen ve tanıyan bir mentor ile çalışılmalıdır. Çocuğun teoriye ihtiyacı yok, ondan fikir istemeniz, onu cesaretlendirmeniz gerekiyor. Üstün yetenekli bir çocuğa akademik destek en son öncelik olduğundan, ondan önce rehberlik, motivasyon ve odaklanmaya ihtiyaç vardır. (Ö26)

4.1.21. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilere Erken Özel Eğitim ile İlgili Görüşleri

Kazakistan öğretmenlerinin, üstün yetenekli öğrencilere erken özel eğitim hakkında görüşlerini öğrenmek amaçlı öğretmenlere “Üstün yetenekli çocuklar erken özel eğitim almalı mı?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin yanıtlarına dayalı içerik analizi bulguları Tablo 27’de yer almaktadır.

Tablo 27

Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilere Erken Özel Eğitim ile İlgili Görüşleri

Tema	Alt tema	Kategori	Kodlar	n	Katılımcılar
Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilere Erken Özel Eğitim ile İlgili Görüşleri	Erken özel eğitime yönelik olumlu görüşler	Bilişsel ve akademik gelişimi destekleme	Temel oluşturma	1	Ö26
			Kolay öğrenim	2	Ö1, Ö14
			Üretken	2	Ö2, Ö6
		Yetenek ve ilgi alan geliştirilmesi	Yetenek destek	6	Ö18, Ö20, Ö21, Ö22, Ö24, Ö27
			İlgi kaybı önleme	5	Ö7, Ö11, Ö17, Ö20, Ö23
			Tanılama ve müdahale	1	Ö19
	Erken özel eğitime yönelik olumlu olmayan görüşler	Gelişimsel uygunluk	Oyunla eğitim	1	Ö11
			Oyun çocuğu	1	Ö15
			Yaş özelliğine uygun eğitim	1	Ö13
	Aile desteğinin rolü	Eğitimde aile desteği	Velilerin desteği	2	Ö12, Ö20

Öğretmenler üstün yetenekli öğrencileri için erken özel eğitim konusunda birbirinden ayrışan fikirler dile getirmiştir. Bazı öğretmenler, üstün yetenekli çocuklara yönelik erken dönemde yapılan özel eğitimin temel öğrenme becerilerin gelişiminde olumlu etki edeceği konusundadır. Ayrıca erken özel eğitim üstün yetenekli çocuğun ilgisinin kaybı önlemesi ve yetenek destek konusunda önemli olduğunu ve erken çocukluk döneminde çocukların daha üretken oldukları görüşünde belirtmişlerdir. İkinci grup öğretmenler üstün yetenekli çocukların erken çocukluk döneminde gelişimsel uygunluk açısından hazır bulunuşluk olmamasından dolayı özel eğitime ihtiyaç duymadıkları, yaş özelliğine uygun eğitim sağlanması gerektiği kanaatindedir. Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilere erken özel eğitim ile ilgili görüşleri teması altında öğretmenlerin örnek ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

Evet, almalı, çünkü doğru zamanda acele etmek daha iyidir. Erken yaşta bilgiyi özümsemek ve öğrenmek daha kolay ve iyidir. (Ö1)

Daha önce de söylediğim gibi, kendi zamanında olmak iyidir. Çocuk ne kadar yetenekli olursa olsun, ben çocuğun çocuk olduğunu düşünüyorum ve çocuk oynayabileceği zaman oynamalı, çalışabileceği zaman ders çalışmalıdır. (Ö15)

Evet, eğitim muhtemelen gereklidir. Çünkü üstün zekâlı ve sıra dışı bir çocuğun yetenekleri daha küçük yaşlardan itibaren belirginleşir. O noktadan sonra desteğe ihtiyaç var. Anaokulu veya erken çocukluk döneminden destek alınmazsa ilgi azalabilir ve çocuk ilgisizleşebilir. Çocuğun zamanında gözlemlenmesi ve anne-baba ve öğretmenler tarafından desteklenmesi gerekir. (Ö17)

Evet, özel eğitime ihtiyaç vardır. Üstün zekâlı bir öğrenci ilkokul ve anaokulunda kendini belli eder ve eğer desteklenmezse o çocuk ya ortalama bir öğrenciyle aynı seviyede olur ya da gelişimini tam olarak sağlayamaz. Örneğin, liseden gelen üstün yetenekli bir çocuk ile yurtdışına gidip bir uzmanla çalışan özel okuldan gelen üstün yetenekli bir öğrenci olimpiyata gittiğinde, sadece akademik performansları açısından değil, davranışları ve duygusal zekaları açısından da tamamen farklıdır. O an, yetenekli öğrencime yeterli eğitimi veremediğimi fark ettim. O anlarda kendimi suçluyorum. (Ö18)

Küçük yaştan itibaren bir temel oluşturmanın önemli olduğunu düşünüyorum ve temeli olmayan yetenekli çocuklar da var. Yeteneklerini ortaya koymaları zordur. Burada anne babalara düşen görev, çocuğunun potansiyelini erken yaşlardan itibaren keşfetmektir. Eğer bir çocuk yetenekli olarak doğarsa, bilinçaltında ne istediğini anlayacaktır. Çoğu zaman kazanılmış yetenekler için temel çok önemli olsa da, yeterli destek sağlanmazsa çocuğun yeteneği ortaya çıkmayabilir. Çünkü zihni şekillendiren basamaklar doğru atılmıyor. Doğuştan dahiler küçük yaşlardan itibaren eğitim alırlardı. (Ö26)

4.1.22. Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitim Önemi ile İlgili Görüşleri

Kazakistan öğretmenlerinin, üstün yetenekli öğrencilerin eğitim önemine ilişkin tutumlarını öğrenmek maksatlı öğretmenlere “Üstün yetenekli çocukların eğitimi sizce neden önemli? Açıklayabilir misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen yanıtlarının içerik analizi bulguları Tablo 28’de sunulmuştur.

Tablo 28

Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitim Önemi ile İlgili Görüşleri

Tema	Alt tema	Kategori	Kodlar	n	Katılımcılar
Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitim Önemi ile İlgili Görüşleri	Yetenek geliştirilmesi ve destek	Yeteneklerin açığa çıkarılması	Yeteneklerini hayata geçirme	1	Ö21
			Yetenek desteği	2	Ö13, Ö23
			Gelişim	8	Ö1, Ö6, Ö10, Ö11, Ö12, Ö16, Ö19, Ö22
	Toplumsal ve Kültürel katkı	Uzmanlaşma	Uzman	5	Ö2, Ö5, Ö7, Ö15, Ö24
		Fark yaratan bireyler yetiştirme	Fark yaratma	3	Ö17, Ö26, Ö27
			Gelecek	9	Ö1, Ö2, Ö3, Ö8, Ö11, Ö14, Ö22, Ö23, Ö25
		Toplumsal rekabet ve başarı	Rekabetçi nesil	1	Ö9
			Başarı	1	Ö4

Öğretmenler, üstün yetenekli öğrencilerin eğitimsel açıdan desteklenmesinin, başarılı, rekabet gücü yüksek bir nesil yetişmesine zemin hazırladığını ifade etmişlerdir. Üstün yetenekli bireylerin yetenek ve bilgilerini hayata geçirerek toplumda fark yarattığı, parlak gelecek ve gelişim sağladığından önemli olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin eğitim önemi ile ilgili görüşleri teması için öğretmenlerin vermiş olduğu ifadelerden örnekler paragrafın devamında yer almaktadır.

Ben her şeyden önce çocuğun kendi geleceği, sonra da ülkenin geleceği için önemli olduğuna inanıyorum. Üstün yetenekli çocuk bir ülkenin eğitiminin göstergesidir. Hala yurtdışından uzman çağırıyoruz, yurtdışında eğitim görüyoruz, yurtdışında tedavi görüyoruz. Aramızdan yetenekli çocuklar güçlü uzmanlar olarak çıkıyor. (Ö2)

Günümüzde uluslararası düzeyde başarılarla imza atan, birçok yeni buluşa imza atan, bilimsel projeler sunan, toplumdaki güncel konuları tartışan, kapsamlı araştırmalar yapan yetenekli çocuklarımız var. Bu nedenle destek çok önemli, çünkü bu öğrenciler bazen yetişkinlerin fark etmediği şeyleri fark edebiliyor ve gençler özgün, taze fikirlerle ortaya çıkıyor ve böyle fikirler ortaya çıkabiliyor. İşte bu yüzden yetenekli öğrencilerle çalışmak önemlidir. (Ö17)

Topluma yeni değişimler getirir, herkes topluma katkıda bulunur, yetenekli insanların katkısı özeldir. Mesela Elon Musk gibi. (Ö26)

4.1.23. Üstün Yetenekli Öğrencileri için Kazakistan’da Yapılması Gerekenler

Üstün yetenekli öğrencilere Kazakistan’da yapılması gerekenler hakkında öğretmenlerin görüşlerini almak için katılımcılara “Bu üstün yetenekli öğrenciler için Kazakistan’da neler yapılmalı?” sorusu yöneltilmiştir. İlgili soruya öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan oluşan içerik analizi sonuçları Tablo 29’da yer almaktadır.

Tablo 29

Üstün Yetenekli Öğrencileri için Kazakistan’da Yapılması Gerekenler

Tema	Alt tema	Kategori	Kodlar	n	Katılımcılar
Üstün Yetenekli Öğrencileri için Kazakistan’da Yapılması Gerekenler	Eğitim sisteminde yapısal ve hukuki altyapı	Kurumsal ve fiziksel altyapı	Özel okulların açılımı	3	Ö7, Ö22, Ö23
			Merkezler açılımı	2	Ö1, Ö3
		Hukuki ve politik düzenleme	Yasal düzenleme	1	Ö2
	Pedagojik ve tanılama gelişmeler	Eğitim içeriği	Özel program	3	Ö11, Ö19, Ö24
			Metodoloji geliştirme	2	Ö4, Ö19
			Tanılama	3	Ö5, Ö16, Ö19
	Erişim ve destekleme	Fırsat ve erişilebilirlik	Erişilebilirlik	4	Ö20, Ö22, Ö23, Ö25
			Fırsat yaratma	2	Ö13, Ö20
			Maddi destek	5	Ö2, Ö6, Ö17, Ö21, Ö27
	Her şey yapılmakta			4	Ö6, Ö8, Ö10, Ö15

Öğretmen görüşlerine göre Kazakistan’da üstün yetenekli öğrencilerin desteklenmesi için özel okulların çoğaltılması, tanılama metotları geliştirilmesi, erişilebilirlik, üstün yetenekli öğrenci ile çalışma metodoloji, özel programlar geliştirilmesi gibi eğitimsel düzenlemeler yapılması gerektiği ve fırsatların herkese erişilebilir nitelikte yaratılmaya devam edilmesi gerekmektedir. Bulgular genel olarak, üstün yetenekli öğrenciler için Kazakistan’da hem kurumsal kapasitenin artırılmasına hem de kapsamlı metodolojik yaklaşımların geliştirilmesine yönelik beklenti olduğu göstermektedir. Üstün yetenekli öğrencileri için Kazakistan’da yapılması gerekenler teması altında öğretmen yanıtlarından örnekler aşağıda yer almaktadır.

Bilim merkezleri açarlarsa çocukları çekebilirler. Bütün illerde uygulamalı deneylerin yapılabileceği gözlemevleri, bilim merkezleri açılrsa, müzeler açılrsa belki yetişkinler için müzeler ilgi çekici olabilir ama çocuklar için sıkıcı olan müzeler sıkıcı olur, bunun yerine ilgi çekici müzeler açılır. Türkistan'da 8d müzesi var, keşke her şehirde böyle müzeler açılrsa. Çocuklar gördüklerini ve dokunduklarını asla unutmazlar. (Ö1)

Haberlerde sıklıkla sportif başarılarından ve onlara verilen desteklerden bahsedilir, böylesine üstün yetenekli çocuklar için de desteklemek ve onlara uygun koşullar yaratmak da önemli. (Ö2)

Üstün yetenekli çocuklara yönelik ek dersler ve özel programlar oluşturulabilir. (Ö11)

Örneğin öğrencilerimizin birçoğu yarışmalara katılıyor, ancak sadece diploma ve sertifika alabiliyorlar. Daha değerli ödüllerin verilmesi gerektiği anlaşıyor. Çünkü çocuğun rekabete, kaygılara, endişelere çok fazla zaman ve enerji harcaması, tüm bunların çocuğu belli bir ölçüde etkilemesine neden olur ve harcanan bu stres ve enerji doğru şekilde değerlendirilip ödüllendirilirse çocukta gelecekte yeni yarışmalar ve projeler için motivasyon ve fikir oluşur. Eğer çocuk sadece bir bildiri ve bir sertifika ile sınırlandırılırsa, bir daha katılmak istemeyecek, sadece bir bildiri için mi katılacağım diye düşünecektir. Eğer bu kadar değerli hediyeler düşünülüyorsa, onlara yurtdışında eğitim görme ve bir süre dinlenme fırsatı verilmesi iyi olur. (Ö17)

Güçlü uzmanlara ihtiyacımız var, imkanlarımız az, bir de üstüne yetenekli çocukların çok başarılı olurlarsa ülkeyi terk edecekleri korkusu, bir klişe var. Ülkemizde imkânların kısıtlı olması nedeniyle, uzman yetiştirmek, dışarıdan üstün yetenekli çocuklarla çalışabilecek uzmanları getirmek gerekiyor. (Ö18)

Üstün yetenekli bir çocuğu kapsamlı bir şekilde tespit etmek için metodolojik araçlar geliştirilirse. (Ö19)

Öncelikle üstün yetenekli çocukları tespit edebilecek ve tespit edilen üstün yetenekli çocuklar için gerekli koşulları yaratabilecek öğretmenleri yetiştirmemiz gerekiyor. (Ö26)

4.1.24. Öğretmenlerin Kazakistan’da Üstün Yeteneklilerin Eğitimine İlişkin Öneriler

Kazakistan öğretmenlerinin üstün yeteneklilerin eğitimine dair genel önerilerini öğrenmek için “Başka önerileriniz var mı” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenler tarafından verilen yanıtların içerik analizine tabii tutulması sonucu elde edilen bulgular Tablo 30’da yer almaktadır.

Tablo 30

Öğretmenlerin Kazakistan'da Üstün Yeteneklilerin Eğitimine İlişkin Öneriler

Tema	Alt tema	Kategori	Kodlar	n	Katılımcılar
Öğretmenlerin Kazakistan'da Üstün Yeteneklilerin Eğitimine İlişkin Öneriler	Öneri	Eğitimsel düzenlemeler	Metodoloji geliştirme	1	Ö19
			Tanımlama	4	Ö2, Ö13, Ö16, Ö21
			Boş zaman değerlendirilmesi	2	Ö14, Ö23
			Uzman yetiştirme	3	Ö14, Ö17, Ö27
		Kapsayıcılık	Herkese eşit eğitim	1	Ö12
			Şartlar oluşturma	4	Ö3, Ö4, Ö6, Ö8
	Öneri vermemekte			12	Ö1, Ö5, Ö7, Ö9, Ö11, Ö15, Ö18, Ö20, Ö22, Ö24, Ö25, Ö26

Öğretmenler, Kazakistan'da üstün yetenekli öğrencilerin eğitimine yönelik metodolojik yaklaşımlar geliştirilmesi, ders saatlerinin artırılması, tanımlama yapılması ve üstün yetenekli öğrencilerin özel eğitim gereksinimleri karşılanabilmesi adına uzman yetiştirilmesi, desteklenmesi gibi eğitimsel düzenlemelerin yapılması gerektiği önerileri sunmuştur. Elde edilen bulgular, Kazakistan'daki eğitim sisteminde üstün yetenekli öğrenciye destek eğitim sağlanması ve gerekli koşulların yaratılması gerektiğine dair ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda katılımcı öğretmenler herkese eşit eğitim ve şartların oluşturulması kapsayıcı eğitim yaklaşımının önemini bir kez daha vurgulamıştır. Öğretmenlerin Kazakistan'da üstün yeteneklilerin eğitimine ilişkin sunduğu önerilerden bazı örnek alıntılar aşağıda yer almaktadır.

Öğretmenlerin üstün yetenekli çocuklarla çalışmalarına yönelik metodolojik araçlar, kitaplar ve programlar oluşturulmalıdır. (Ö19)

Üstün yetenekli öğrencileri yetiştiren okul ve liselerden uzmanlar getirip, bunları üstün yetenekli öğrencilerin yoğun olduğu ortaöğretim kurumlarıyla karşılaştırsak, bu uzmanlar deneyimlerini ve bilgilerini ortaöğretim kurumları uzmanlarıyla paylaşırsa, onlara ne tür çalışmalar yaptıklarını, uygulama deneyimlerini gösterirse, ortaöğretim kurumlarındaki üstün yetenekli çocuk sayısı da artabilir. Eğer öyleyse hangi yöntem kullanılıyor? Üstün yetenekli öğrencilerin oranı nasıl artırılır? Üstün yetenekli öğrencilerle nasıl çalışıyorsunuz? Peki bu yetenek seviyesini nasıl koruyorlar? Bunların paylaşılması gerektiğini düşünüyorum. (Ö17)

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

İlgili bölümde, çalışma kapsamında elde edilen veriler doğrultusunda ulaşılan bulgulara yer verilmiş ve bu bulgular, alan yazında yer alan benzer çalışmalarla karşılaştırarak tartışılmıştır. Ek olarak, ulaşılan sonuçlara göre, öğretmenler, araştırmacılar ve farklı paydaşlara yönelik öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuç ve Tartışma

İlgili araştırma katılımcıların tamamı kadın öğretmenlerden oluşmaktadır. Kazakistan Eğitim ve Bilim Bakanlığının (2023) güncel istatistiğine göre öğretmenlik mesleğinde kadın öğretmenlerin yüzdesi yüksek olduğu görülmektedir. Eğitim alanında yapılan araştırmalar cinsiyete göre öğretmenlerin eğitim ve öğretim sürecine yaklaşımı, öğrencilerle etkileşimleri, aynı zamanda kapsayıcı eğitim anlayışı açısından değişiklik gösterebileceğine dair bulguları ortaya koymaktadır (Çelik & Arslan, 2019; United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2015). Bu çalışmanın bulguları da kadın öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin eğitimine ilişkin görüşlerini ve deneyimlerini yansıtmaktadır. Araştırmada erkek öğretmenlerin görüşlerinin incelenmemesi, çalışma sınırlılığını göstermiş olsa da, Kazakistan'daki öğretmen nüfusunun cinsiyet dağılımı ile örtüşmesi bakımından bağlamsal uygunluk taşımaktadır.

Üstün Yetenekli Çocuğu Tanımlama: Araştırmanın ilk teması altında elde edilen bulgularda, genel olarak öğretmenlerin üstün yetenekli çocuğu tanımlamada birden fazla kriter kullandıkları ve öğretmenler arasında üstün yetenekliliği ve üstün yetenekli öğrencinin kim olduğu konusunda ortak bir anlayış veya oybirliği olmadığı görülmüştür. Bu, öğretmenlerin yeteneklilik doğasını çok boyutlu kavram olarak gördüklerini ve ilgili kavrama ortak tanımın geliştirilmediğini göstermektedir. Öğretmenlerin çoğu üstün yetenekli çocuğu tipik gelişim

gösteren akranlarına kıyasla hızlı kavrama, güçlü hafıza, yaratıcılık, zeki, problem çözme becerisi, üstün performans gibi bilişsel özelliklerine sahip olduklarını belirtmekte, onun yanı sıra yetenekliliği bilişsel olmayan özellikleri (sorumluluk sahibi, alan bazlı yetenek, geliştirilmiş yetenek, her çocuk yetenekli) içerdiğini belirtmekte.

Katılımcıların çeşitli ifade etmişlerdir, bu görüşler arasında en yaygın olanı, her çocuğun yetenekli olduğuna dair inançtır.

Öğretmenlerin üstün yetenekli çocuğu hem bilişsel hem bilişsel olmayan özellikler ile tanımlaması Renzulli'nin (1978), "What make giftedness?" çalışmasında vermiş olduğu 'Yetenek, üç unsuru kapsayacak şekilde tanımlanmalı: ortalamanın üzerinde zekâ, yüksek düzeyde görev bağlılığı ve yüksek düzeyde yaratıcılık' tanımı ile örtüşmektedir. Ayrıca, D.B. Bogoyavlenskaya (2003) üstün yetenekli bir çocuğun davranışlarının tüm olası özellikleri aynı anda göstermesi gerekmediği (alan bazlı yetenek), üstün yetenekliliğin davranışsal belirtileri (araçsal ve motivasyonel) büyük ölçüde etkinliğin içeriğine ve sosyal bağlama bağlı olduğu için değişkenlik gösterebilir ve bazen çelişkili olabilir. Ancak, bu belirtilerden yalnızca birinin bile varlığı, bir uzmanın dikkatini çekmeli ve onu her bir özel durumu detaylı ve uzun süreli bir analiz yapmaya yönlendirmesi gerektiği ifadesi çalışma bulguları ile benzemektedir. Buna ek olarak, Sak (2014), üstün yetenekliliğin yalnızca yüksek bilişsel kapasite ile sınırlı olmadığını, üstün yetenekli birey tanımlamasında çok boyutlu ölçütlerin kullanılma gerekliliğini vurgulamıştır. Çalışma bulguları Sak'ın (2014), bütüncül yaklaşımını desteklenmektedir.

Sonuç olarak, öğretmenlerin üstün yetenekli çocuğu tanımlamada sadece bilişsel yetenekleri değil, aynı zamanda yaratıcılık, sorumluluk gibi vb. özelliklerini dikkate aldıklarını ortaya koymaktadır.

Üstün Yetenekli Çocukların Bilişsel Özellikleri: Araştırmanın ilgili teması altında elde edilen bulgular kapsamında, öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencinin bilişsel özelliklerini tanımlarken, güçlü hafıza, hızlı kavrama, problem çözme becerisi, araştırma ve keşif, hayal gücü, dikkat (fark etme) gibi vb. özelliklerini vurgulamıştır. Bu bulgular, alan yazında yer alan birçok çalışmalarla paralellik göstermektedir. Örneğin, Çitil (2016) çalışmasında, üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel açıdan birçok belirgin özelliğe sahip olduğundan, zihinsel anlamda tipik gelişim gösteren akranlarına göre en hızlı ilerleme gösterdiklerini ve ayrıca üstün yetenekli çocukların, erken yürüme, erken konuşma, erken okuma, yüksek enerji ve hareketlilik, öğrenmeye ve okumaya karşı ilgi, güçlü hafıza, bağımsızlık ve yüksek düzeyde duyarlılık gibi özellikleriyle akranlarından farklılaştığını belirtmektedir.

Üstün yetenekli çocukların haya gücü, sıra dışı düşünme özellikleri ile ilgili, Blinova V. L. ve Blinova L. F (2010) üstün yetenekli bir çocuğun en belirgin özelliklerinden biri olarak, farklılık ve sıra dışı çözümlerle ifade edilen özgün düşünme yeteneği olduğunu; Yaratıcılık, büyük ölçüde özgünlük üzerinden değerlendirilir. Özgünlük, "doğru" olanın, herkesçe kabul edilenin ve açık olanın ötesine geçilmesiyle ortaya çıktığını belirtmiştir.

Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin “başkalarının fark etmediği şeyleri fark eder”, “az açıklamadan çok şey anlar” gibi ifadeleri, Renzulli’nin (1978), üstün yetenek modelinde yer verdiği, “üst düzey genel zihinsel yetenek” bileşeni ile örtüşmektedir.

Sonuç olarak, araştırma bulguları, üstün yetenekli bireylerin bilişsel özellikleri, akademik başarı ile sınırlı kalmayıp, aynı zamanda farklı düşünme, yüksek dikkat, tipik gelişin gösteren akranlarında hızlı ilerleme gibi ileri düzey zihinsel süreçlerle şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Özellikleri: Araştırma bulguları, üstün yetenekli öğrencilerin sosyal özellikleri ile ilgili çeşitli görüşleri ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin büyük bir kısmı üstün yetenekli öğrencilerin, liderlik, yüksek özgüvenli, sorumluluk sahibi, rekabetçi, gösterişsiz, esnek, iletişime açık sosyal özelliklerini vurgulamaktadır. Öğretmenlerin gözlemlerine göre bu öğrenciler, grup çalışmalarında inisiyatif almayı, sorumluluklarının üstesinden gelmeyi ve hedeflerine ulaşmayı başarabilmektedir. Bu bulgu, Renzulli (1978), üstün yetenekliliği tanımlamada kullandığı “görev bağlılığı” bileşeni ile örtüşmektedir.

Ayrıca, üstün yetenekli öğrencilerin gösterişsiz özelliği, sosyal kabul görme ihtiyacından ziyade içsel motivasyonla hareket ettiklerini göstermektedir. Bu bulgu alan yazındaki, Deci ve Ryan’ın (2000) öz belirleme kuramı ile paralellik göstermekte. Kuramda, üstün yetenekli bireylerin özerklik ve yeterlik ihtiyaçlarının güçlü olduğunu, yüksek özgüven ve bağımsızlık duygusuna sahip olduklarını belirtmekte.

Öğretmenlerin diğer kısmı, üstün yetenekli öğrencilerin karşılıklı iletişim, çevre etkisi, içe dönüklük, seçici arkadaşlık ve bencillik gibi sosyal özelliklere sahip oldukları görüşündedir. Bu bulgular, Silverman (1993), üstün yetenekli bireylerin yaşlılarıyla yüzeysel ilişkiler kurmaktan daha çok anlamlı ve seçici arkadaşlık kurmayı tercih ettikleri konusundaki görüşünü desteklemektedir.

Literatürde, üstün yetenekli bazı öğrencilerin yoğun ilgi alanlarına odaklanma, bazı zamanlar sosyal kuralları ihmal etme veya duygusal farkındalık eksikliğinden bencil olarak

algılanmalarına neden olabileceği konusunda araştırmalar bulunmakta. Neihart ve diğerleri (2002), üstün yetenekli öğrencilerin sosyal beklentilerle her zaman uyumlu davranışlar sergilemeyebildiklerini ve bu durumun yanlış yorumlanabileceğini belirtmiştir.

Bulgular ayrıca, bu öğrencilerin sosyal davranışları çevresel etkenlerden veya karşısındaki kişi davranışlarından etkilendiğini ortaya koymakta. Destekleyici ve konforlu bir ortamda, bu öğrenciler kendilerini rahat ifade edebildiği, sosyal becerilerini geliştirdiği; ancak yargılayıcı ya da anlaşılmadığı ortamlarda içe kapanabileceklerini ifade etmişleridir. Bu durum, Sak (2014), üstün yetenekli öğrencilere uygun koşullar sağlandığında, toplumsal ve bireysel anlamda katma değer yaratabilecekleri belirtilirken, bu koşulların sağlanmaması durumunda ise özgüven, saygınlık, benlik algısı, çalışma disiplini ve başarı ile ilgili sorunlar yaşayabilecekleri ifade etmiştir.

Sonuç olarak, üstün yetenekli öğrencilerin sosyal özellikleri, çok boyutlu bir yapıdır. Öğretmenlerin görüşleri iki farklı yönde değişmekte olup, bir kısmı bu öğrencilerin iletişime açık sosyal oldukları, diğer kısmı ise içe dönüklük, seçici arkadaşlık gibi özelliklerini öne sürmekte.

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Duygusal Özellikleri: Araştırma bulguları üstün yetenekli öğrencilerin mükemmeliyetçilik, yüksek benlik algı, içe dönüklük, duygu kontrolü ve farkındalık gibi vb. duygusal özelliklere sahip oldukları doğrultusunda. Literatürde bu öğrencilerin yüksek öz farkındalık özelliğine sahip oldukları, ancak çevresi tarafından anlaşılmadıklarında yalnızlık, içe kapanıklık gibi durumlar yarattığını, bu sebepten dolayı duygusal açıdan desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir; Aksi takdirde, bu öğrencilerin risk oluşturabileceği düşünülmekte (Neihart vd., 2002).

Üstün yetenekli öğrencilerin mükemmeliyetçilik eğilimi, öğretmenler tarafından sıkça ifade edilen özellik olarak öne çıkmıştır. Bu çocukların genellikle, yüksek başarı beklentilere maruz kaldıkları, kendi hatalarını kabul edemedikleri, başarısızlıktan korkma gibi olumsuz etkilerden dolayı yeni denemelerden kaçınabildikleri ifade edilmiştir. Bu bulgular, Neumeister (2004), ve Greepson (2000), çalışmalarında, üstün yetenekli bireylerdeki mükemmeliyetçilik hem motive edici hem yıpratıcı yönleri olabileceği bulgusunu desteklemektedir. Ayrıca, Stricker ve diğerleri (2019), mükemmeliyetçilikle ilgili yapılmış 10 araştırmanın erki değerini analiz ederek, üstün yetenekli öğrencilerin tipik gelişim gösteren akranlarıyla kıyasla, uyumsal mükemmeliyetçilik düzeyine sahip oldukları sonucuna varmıştır.

Üstün yetenekli öğrencilerin diğer duygusal özelliği, duygu kontrolü. Bu doğrultuda, öğretmenler üstün yetenekli öğrencilerin kritik durumlarda sakin kalabildikleri ve akranlarına göre daha olgun tepkiler verebildikleri görüşündedir. Goleman'ın (1995), duygusal zeka kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, bu öğrencilerin duygusal farkındalık ve öz denetim alanlarında yüksek performans gösterdikleri fark edilmekte.

Ancak bazı öğretmenler üstün yetenekli öğrencilerin duygusal özellikleri kişiden kişiye değişmekte olup, bireysel farklılıklar sergilediklerini öne sürmüştür. Bu görüşleri, üstün yetenekli bireylerin duygusal özelliğinde, kişilik özellikleri, aile tutumları, çevresel etkenler ve ortamının katkısı olduğunu belirtmekte.

Üstün Yetenekli Öğrenci için Kullanılmış Özel Eğitim Yöntemleri: Üstün yetenekli öğrencilerin öğrenme süreçlerini olumlu yönde etkileyen özel geliştirilmiş eğitim yöntemleridir. Kazakistan öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencilerle deneyimlerinde kullandıkları özel eğitim yöntemleri, zenginleştirme ve farklılaştırma içinden araştırma ve proje hazırlığı ve katılımı, ek görev ve materyal, bireysel çalışma olarak, öğretmenler tarafından destek olarak mentorluk ve vb. olarak bulgulanmıştır. Alan yazında, üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde, öğretimde farklılaştırma, program zenginleştirme, problem çözme proje tabanlı öğrenme vb. gibi özel eğitim yöntemleri kullanıldığı bilinmekte (Renzulli, 2005; Reis ve Renzulli, 2010). VanTassel-Baska (2006), ilgili yöntemlerin üstün yetenekli öğrencilerin hem eğitimsel ihtiyaçlarını karşılamayarak akademik başarılarını arttırmada hem sosyal-duygusal gelişimi desteklemede kolaylık sağladığını öne sürmektedir.

Ancak, katılımcıların arasında üstün yetenekli öğrencilere yönelik özel eğitim stratejileri kullanmadan, standartlaştırılmış programla sınırlı kalan öğretmen bulunmaktadır. Cross'a (2010) göre bu durum öğretmenlerin bu öğrencilerin bireysel farklılık ve ihtiyaçlarını yeterince dikkate almadığı sebeple ortaya çıkmaktadır. Ek olarak, Tomlinson (2014) öğretmenlerin özel eğitim stratejilerini kullanabilmesi için üstün yeteneklilik alanında yeterli donanım ve desteğe sahip olması gerektiğini savunmaktadır.

Son olarak, üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim stratejileri bu öğrencilerin potansiyelini açığa çıkarmada son derece önemli araçlardır. Ancak, bu yöntemlerin yeteri derecede uygulanması, öğretmen eğitimi, kaynak yeterliği, destek gibi unsurlara bağlıdır.

Üstün Yetenekli Öğrenci ile Çalışma Süreci: Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda, öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerle çalışma sürecinde farklı ve çelişkili deneyimler yaşadıkları anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin bir kısmı üstün yetenekli öğrencilerle çalışmayı

akademik açıdan keyifli, motive edici bir deneyim olarak bulduklarını; bazı öğretmenler ise bu öğrencilerle çalışmanın derinlemesine eğitime ihtiyaç duydukları, ama yeteri kaynak olmadığı, tanılama ve derste değerlendirme gibi vb. sınırlılıklardan dolayı zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Araştırma bulguları, üstün yetenekli çocukların yüksek düzeyde merak, hızlı öğrenme, anlama veya sıra dışı düşünme vb. bilişsel özellikleri öğretim sürecin daha dinamik hale getirdiğini göstermekte. Fakat paralel olarak, bu öğrencilerin standartlaştırılmış eğitim programı yeterli olmadığı için daha derinlemesine eğitime ihtiyaçlarını karşılama konusunda öğretmenlere zorluk düşmektedir.

Bu bulgular, Sak (2011), Renzulli (2005) ve VanTassel-Baska (2003) araştırma bulguları ile eşleşmektedir; Üstün yetenekli öğrencilerle çalışmanın hem potansiyel hem de büyük sorumluluk gerektirdiğidir. Renzulli (2005), bu öğrencilerin yüksek motivasyon, yaratıcılık ve bilişsel kapasite özellikleri olduğunu, ancak bu özellikler uygun şekilde destek ve yönlendirilmezse davranışsal bozukluklara yol açabileceğini bulgulamıştır. Dolayısıyla, öğretmenlerin mesleki yeterlilikleri, destek hizmetleri yeterliliği ve vb. bu çocuklarla çalışma sürecini nasıl deneyimleyeceklerine dair belirleyici etken olarak öne çıktığını savunmaktadır.

Bu bulgulardan yola çıkarak, öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerle etkili ve verimli çalışabilmesi için bu öğrencilere yönelik eğitim stratejilerinin artırılması hem öğretmeni hem öğrenciyi okul ortamlarda destekleyici sistemlerin geliştirilmesi gerektiği görülmektedir.

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Özel Eğitim İhtiyacı. Özel Çocuk Sınıflandırması: İlgili tema bulguları, öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin sınıf ortamındaki ihtiyaçları olarak öğretimsel düzenlemeler (özel program, bireysel çalışma, ek ödev ve görev), kapsayıcılık, her türlü destek, tanılama vb. dile getirmiştir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu çocukların özel çocuk sınıflandırmasında dahil olunması görüşündedir. Daha önce değindiğimiz, üstün yetenekli öğrencilerin bireysel farklılıkları ve ihtiyaçları tipik gelişim gösteren akranlarından farklılık göstermektedir. Bu öğrenciler, sadece bilişsel özellikleri ile değil, aynı zamanda duygusal, sosyal gelişimleri açısından desteğe ihtiyaç duymakta (Sak, 2011). Bu nedenle bu çocukların “özel eğitime ihtiyaç duyan” bireyler arasında olması gerektirmektedir.

Kapsayıcı eğitimin geleneksel özel eğitime yönelik bir eleştiri olarak ortaya çıkması, bazıları bunu yalnızca engelli ve özel gereksinimli öğrencilerin eğitime atfetme eğiliminde olduğundan birçok soru ortaya çıkarırken, özünde cinsiyet, ırk, etnik köken ve

sosyoekonomik statü gibi geniş bir çeşitlilik yelpazesine odaklanır (Makoelle, 2016). Katılımın engellilik ve özel ihtiyaç odaklı olduğu yönündeki bu görüş, Sovyet sonrası ülkelerde baskındır. SSCB'de özel eğitimin ortaya çıkışı ayrımcılıkla karakterize edilmiştir. Öğrenmeye yönelik işaretler veya engeller gösteren öğrencilerin sağlıksız olduğuna ve daha sonra belirli bir kusurla teşhis edilip "defektoloji" adı verilen bir uygulama yoluyla rehabilitasyona yönlendirildiğine inanılıyordu (Csapo, 1984). Sovyet sonrası ülkelerdeki kapsayıcı eğitim anlayışı hala büyük ölçüde bu defektoloji kavramından etkilenmektedir. Oysa bu öğrencilerin farklılaştırılmış müfredata, hızlandırmaya, zenginleştirmeye ve akranları ile etkileşim kurabilecekleri ortamlara gereksinimi vardır (VanTassel-Baska, 2003).

Neihart ve ark. (2002) bu öğrencilerin duygusal hassasiyeti, mükemmeliyetçilik eğilimleri veya akranları ile iletişim kurmada zorluk çektikleri için sadece akademik açıdan değil hem sosyal hem duygusal hem psikolojik açıdan bütüncül destelenmesi gerektiğini öne sürmektedir.

Bu bağlamda, üstün yetenekli öğrencilerin özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler kapsamında değerlendirilmesi, bu çocukların sadece yüksek başarı gösteren birey olarak değil, aynı zamanda farklı ihtiyaçları olan öğrenciler olduğunu kabul etmek anlamına gelmektedir.

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Sınıf Ortamındaki İhtiyaçları: Araştırma bulgularına göre öğretmenler üstün yetenekli öğrencilerin sınıf ortamındaki ihtiyaçları olarak öğretimsel gereksinimler ve destek ihtiyacı olarak tanımlamışlardır. Bu öğrencilerin sınıf ortamındaki temel ihtiyaçları farklılaştırılmış eğitim programıdır. Tomlinson (2001), üstün yetenekli öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyine, ilgi alanına ve öğrenme stillerine uygun öğretim stratejileri kullanılması hem akademik başarı arttırdığını hem sınıf içi katılımını arttırdığını belirtmektedir. Ek olarak, bazı araştırmalar bu tür uygulamaların zaman, kaynak veya destek bakımından yeterince uygulanmaması, bu öğrencilerin dersten sıkılma, motivasyon kaybı, davranış sorunlarına yol açabileceğini bildirmektedir (Reis & Renzulli, 2004).

Akademik açıdan destek ile sosyal, duygusal açıdan destek olması önemlidir. Destekleyici sınıf ortamı oluşturmak, anlamlı arkan etkileşimi teşvik etmek ve öğrencilerin duygusal ihtiyaçlarını fark etmek ve ona göre önlemler almak üstün yetenekli öğrencilerin sınıf ortamı ihtiyaçlarından sayılmaktadır.

Öğretmen Deneyimine Göre Üstün Yetenekli Öğrenciyi Eğitmenin Etkili Yolu: Araştırma bulguları Kazakistan öğretmenlerini deneyimlerine göre üstün yetenekli öğrencileri

eğitmenin etkili yolları, ilgi ve yeteneğe dayalı eğitim (gruplandırma), oyunla eğitim, yeteneği hayata geçirerek pratik eğitim, mentorluk ve nitelikli öğretmen olarak tanımlanmakta.

Araştırma bulguları ve literatürdeki benzer çalışmalarla karşılaştırdığımız zaman, Rogers (2007), üstün yetenekli öğrencileri benzer yetenek düzeyindeki akranları ile gruplandırmanın hem akademik başarılarını hem sosyal gelişimlerini olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. İlgi ve bilgiye dayalı proje, problem çözme etkinlikleri ve yaratıcılığı teşvik eden etkinlikler bu öğrencilerin hem öğrenmeye motivasyonunu artırır hem potansiyellerini ortaya çıkarma fırsatı sağlar (VanTassel-Baska & Stambauch, 2006).

Ek olarak, Maker ve Shiever (2005), eğitimde yeteneği pratikte kullanmaya yönelik deneyimsel uygulamaların kullanılması bu öğrencilerin üretkenliğini ve özgüvenini desteklediğini bulgulamıştır.

Araştırma bulguları, Ziegler ve Phillipson (2012), çalışmasında belirttiği üstün yetenekli öğrencileri kendi ilgi alanlarında uzman birisiyle yürütülen mentorluk programları, bu öğrencilerin hedef belirleme, motivasyon ve problem çözme becerilerinin gelişiminde olumlu etki yarattığı fikri ile paralellik göstermektedir.

Tüm bu programların uygulanabilmesi için nitelikli, üstün yeteneklilerin eğitimi alanında bilgi edinmiş öğretmenlere ihtiyaç vardır. Bu öğrencilere yönelik olumlu tutum, bilgi ve beceri, hazır bulunuşluk becerileri, öğretmenin verimli eğitim verme, gelişimi desteklemede kritik rol oynamaktadır (Johnsen, 2012; Sak, 2011).

Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Gruplama Hakkında Görüşleri: Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencileri ilgi, yetenek ve seviye benzerliğine dayalı gruplama uygulamalarını olumlu karşıladığını göstermektedir. Bu uygulamaların üstün yetenekli öğrenciler üzerinde olumlu etki ettiğini, özellikle özel program, sınıf ortamının düzenlemesi, akranları ile etkileşim hem akademik gelişimi desteklemekte hem sosyal duygusal açıdan kolaylık sağlamakta. Bu bulgular, Tieso (2005) ve Reis ve Renzulli (2010), çalışmalarındaki, gruplamanın üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal gelişimine katkı sunduğu dair bulgularla örtüşmektedir.

Ancak bulgular gruplama uygulamalarının bu öğrencilerin üzerinde olası riskler (rekabet, bencilliğin artışı) taşıdığını belirtmiştir. Özellikle gruplar arasında fark edilen başarı düzeyi, öğrenciler arasında rekabet etmelerine yol açabilmekte. Bu durum, bazı öğrencilerde bencilliğin artışına, iş birliğinden kaçınma veya sosyal izolasyon risklerini doğurabilmekte.

Oakes (2005), bu tür ayrışmalar sınıf içi eşitlik ve dayanışma duygusunu düşürebileceğine dair görüşte bulunmuştur.

Araştırma bulgularına göre, öğretmenler üstün yetenekli öğrencilere yönelik gruplama uygulamalarına olumlu yaklaşmakta. Bu uygulamaların, özel programlarla desteklemesi, sınıf ortamı düzenlemesi ve seviye ve ilgi benzerliği taşıyan akranları ile etkileşimi bu öğrencilere faydalı olabileceğini ileri sürmekte. Ancak gruplamanın bencillik artışına veya rekabete yol açabileceğine de dikkat çekmiştir.

Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Eğitim Ortamlarının Niteliğine İlişkin Görüşleri:

Araştırma bulgularına göre katılımcı öğretmenler üstün yetenekli öğrencilerin eğitim ortamının niteliğine ilişkin görüşleri fikir ayrışığını göstermekte. Birçok öğretmen, bu öğrencilerin benzer ilgi ve yeteneğe sahip akranları ile bulunmasının, bilişsel gelişimini desteklediğine, sıkılma ve motivasyon kaybının önlemesine yardımcı olduğu görüşündedir. Bu görüşler, Rogers (2007) ve Gross (2004) çalışmasındaki, benzer düzeydeki öğrenciler birlikte eğitim aldığıında öğrenmeye daha fazla ilgi duyduklarını ve başarıları arttığı yönündeki bulguları ile paralellik göstermektedir.

Bunula birlikte bazı öğretmenler üstün yetenekli öğrencilerin heterojen grupta eğitim alması bu öğrencilerin tipik gelişim gösteren akranlarının akademik başarısına etki ettiği görüşü de bulunmaktadır. Ancak, Reis (2004), üstün yetenekli öğrencileri küme gruplama yapıldığı genel eğitim sınıfındaki diğer öğrencilerin, üstün yetenekli öğrenciler ile etkileşim içinde olmaları, davranış modellemedikleri veya akademik başarıyı etkilemedikleri sonucuna varmıştır; bu sonuç, üstün yetenekli öğrencileri küme gruplama yapıldığında, ilişki ve model olma sayesinde diğer öğrencilerin akademik başarısını yükseltmeye etki eder yönündeki yaygın fikrin, araştırmalar tarafından desteklenmediğini göstermektedir.

Sonuç olarak, bulgular doğrultusunda öğretmenlerin çoğunluğu üstün yetenekli öğrencilerin homojen grupta eğitim almaları konusunda birleşmiştir. Ancak heterojen grupta okuması tipik gelişim gösteren akranlarına etki eder görüşü literatür kaynakları ile desteklenmemektedir.

Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrenciler için Kaynaştırma Sınıf içi Önlemleri Hakkında Görüşleri:

Üstün yetenekli öğrencilerin öğrenme süreçleri uygulanan özel eğitim yöntemleri, bu öğrencilerin bireysel ihtiyaçları uygun olarak karşılanması ile ilişkilidir. Literatür, öğrencilerin bireysel farklılıklarını hesaba katan ve kaynaştırıcı eğitim-öğretim uygulamaları etkili kaynaştırmaya işaret ettiğini göstermektedir (Diken & Batu, 2010).

Araştırma bulguları, Kazakistan öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrenciler için kaynaştırma sınıf içinde: destek hizmetleri (tanılama, akademik, psikolojik, kaynak temelli destek), öğretmen ve eğitim uygulamalarına yönelik düzenlemeler (öğretmen yeterliği, iş birliği) gibi vb. önlemler alınması gerektiğini savunmuştur. Alanyazında, bu öğrencilere sunulan eğitimin sadece akademik başarıya değil, ayrıca sosyal-duygusal ve psikolojik gelişimi de desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Renzulli, 2005; Sak, 2014). Ayrıca öğretmenlerin vurguladığı üstün yetenekli öğrencileri tanılama ihtiyacı, kaynaştırma sınıfına üstün yetenekli öğrencileri tanı yapıldıktan sonra yerleştirilmesi gerektiğini hesaba katarsak, bu öğrenciler için özel okullar dışında kaynaştırma uygulamalarının yapılmadığı görülmektedir.

Eğitim ortamında kullanılan materyaller, teknolojik kaynaklar ve bireyselleştirilmiş eğitim programları, öğrenme sürecini destekler; aynı zamanda öğretmenlerin görüş benzerliği olan konu, öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilere yönelik bilgi ve becerilerle donatılması başarıyı doğrudan etkilemektedir (Tomlinson, 2001; VanTassel-Baska & Stambaugh, 2006).

Son olarak, bulgular öğretmenlerin üstün yetenekli öğrenciler için kaynaştırma sınıfında, bu öğrencilerin çok boyutlu gelişimini desteklemeyi amaçlayan yaklaşım ile düzenlemeler gerektiğini belirtmişler.

Öğretmenlerin Zenginleştirme Stratejilerine İlişkin Görüşleri: Görüşmede elde edilen bulgulara göre öğretmenler zenginleştirme uygulamaları hakkında bireyselleştirilmiş eğitim programı, aile ve yönetmelikten destek ve olimpiyat ve proje katılımlarını belirtmiştir. Öğretmenlerin zenginleştirmeye farklı görüşler belirtse de olimpiyat ve proje katılımında birçok öğretmen oybirliği göstermiştir. Üstün yetenekli öğrencilerin potansiyellerini ortaya koymalarında zenginleştirme stratejisinin etkili uygulamalardan biri olarak görmektedir. Moon (2009), bu tür zenginleştirmenin öğrenci katılımını ve motivasyonunu artırdığı ve akademik başarısı ile birlikte özgüvenini de artırdığını ifade etmektedir. Ek olarak, Kazakistan'da yetenekli çocuklarla çalışmak genellikle çocukları akademik olimpiyatlara hazırlamayı (Yakovets, 2014) ve teknoloji alanında bilim insanı ve mühendis sayısını artırmak için daha fazla yetenekli öğrenci çekmeyi amaçlamakta. Matematik ve fen alanlarında yüksek yetenekli öğrenciler için uzmanlaşmış okullar ve Akademik Olimpiyatlarda başarılı olmak için hazırlık, mevcut Kazakistan eğitim sisteminde yetenekli öğrencilerin eğitimi için hala temel yaklaşımlardır (OECD, 2014). Ancak, OECD uzmanları akademik olarak yüksek ve düşük performans gösteren öğrencilerin eşitsiz gruplandırılmasının kısmen öğretmenlerin öğrencileri olimpiyatlara hazırlamaya yönelik

ilgilerinin bir sonucu olduğunu savunuyorlar, böylece öğrencileri ödül kazanırsa ikramiye ve teşvikler alabilirler (OECD, 2014).

Araştırmacılar, zenginleştirme uygulamalarının üstün yetenekli öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun öğrenme ortamı yaratmada etkili olduğunu (Renzulli, 1977; Tomlinson, 2001); ayrıca, öğretmenlerin bu stratejileri uygulamak için, yeterli bilgi, birikim ve kaynak desteğine ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir (VanTassel-Baska & Stambaugh, 2006).

Öğretmenlerin Hızlandırma Stratejilerine İlişkin Görüşleri: Araştırma katılımcıları üstün yetenekli öğrenciler için hızlandırma stratejileri hakkında görüşlerini belirtirken en çok sınıf atlatma uygulaması ile ilişkilendirmiştir. Oysa hızlandırma uygulamaları, amacına göre, yani, öğrenci tüm alan ve derslerde akranlarına göre ileri düzeyde ise okula erken başlama; üniversiteye erken başlama, sınıf atlatma; öğrenci belirli alanda akranlarına göre ileri düzeyde ise ders atlatma; üniversite kredisi alma, üstten ders alma gibi hızlandırma stratejileri uygulanmakta (Sak, 2016). Genel olarak hızlandırmaya öğretmen görüşleri ikiye ayrılmakta, öğretmenlerin bir kısmı bu öğrencilere yönelik hızlandırma, koşullu şekilde uygulanmalı (eğer tüm derslerden başarılı ise sınıf atlatılabilir), ikinci grup öğretmenler sınıf atlatma bu öğrencilere sosyal uyum problemler, performans düşmesi v.b olası problemler açısından gerekli olmadığı görüşünü belirtmişlerdir.

Alanyazında sınıf atlatma veya yerleştirmede ana belirleyici olarak yaştan ziyade hazır bulunuşluğun dikkate alınması gerektiğini savunmuştur (Colangelo vd., 2004). Reis (2004) hızlandırmayı “sınıf veya içerik bazı hızlandırma, üstün yetenekli öğrencinin hazır bulunuşluğu ve ihtiyaçla orantılı bir düzeyde uygun müfredat uyarlaması” olarak açıklamaktadır.

Araştırmacıların, bu öğrencilerin yaşça büyük akranlarıyla aynı sınıf ortamında eğitim alması sosyal uyum sorunlara, arkadaşlık etmelerinde zorluklara yol açabileceğini bulgulamıştır (Cross, 2011; Silverman, 2009). Özellikle sınıf atlatma ya da ders düzeyi yükseltme gibi uygulamaların, öğrencinin sosyal-duygusal gelişimi açısından dikkatle planlanması gerektiği vurgulanmaktadır (Colangelo, Assouline & Gross, 2004; Sak, 2010). Hızlandırma uygulamalarında öğrenciye özgü ihtiyaçların dikkate alındığı, esnek ve çok boyutlu planlamaların yapılması önem taşımaktadır.

Üstün Yetenekli Öğrenciler İçin Kaynaklar ve Destek Hizmetleri: Elde edilen bulgular doğrultusunda Kazakistan’da bu öğrencilere yönelik sistematik destek mekanizması bulunmadığı görülmektedir. Öğretmenler, matertal, rehberlik, özel programlar veya uzman

desteği gibi temel kaynakların eksikliğine dikkat çekmiştir, mevcut uygulamaların öğretmen çabalarına dayandığını belirtmişlerdir. Hernández-Torrano, Tursunbayeva ve Almukhambetova (2019) çalışmasında Kazakistan’da üstün yetenekliler eğitimi ortam desteği ile bireysel potansiyel arasındaki ilişkinin güçlü bir biçimde algılandığı, ancak ülke politikalarının yerel uygulamalara yeterince entegre edilemediğı; Kazakistan’da üstün yetenekli eğitiminin sürdürülebilir şekilde geliştirilmesi için öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim, okul uygulamalarının güçlendirilmesi ve politika uygulama uyumunun kritik önem taşıdığını ortaya koymuştur.

Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencileri Yeteneklerine Göre Yönlendirmeye İlişkin Görüşleri: İlgili tema bulgularına göre öğretmenler üstün yetenekli öğrencileri yeteneklerine göre yönlendirme konusunda farklı görüşlerde bulunsa da tanılama konusunda oybirliği göstermiştir. Yapılan araştırmalar, birçok öğretmenin öğrencileri akademik başarılarına göre yönlendirme yaptıklarını, ancak sanat, yaratıcılık ya da liderlik gibi farklı yetenek alanlarını tanılama ve yönlendirmede zorluk çektiklerini bulgulamıştır (Hernández-Torrano, Tursunbayeva & Almukhambetova, 2019). Bu Kazakistan’da üstün yetenekliliğı tarama, tanılama ölçme araçlarının bulunmamasından kaynaklanabilmektedir. Ayrıca, ortaöğretim kurullarında rehberlik desteği, bireyselleştirilmiş eğitim programı ve sistematik tanılama süreçlerinin yetersiz olduğu sebeple, üstün yetenekli öğrencileri fark etme, tanıma veya yönlendirme genellikle öğretmenin kişisel inisiyatifi eğiliminde olmaktadır ve bu öğrencilerin potansiyeli gözden kaçırmasına yol açabilmektedir (Bolsynova, 2024).

Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilere Erken Özel Eğitim ile İlgili Görüşleri: Öğretmenlerin üstün yeteneklileri için erken özel eğitimle ilgili görüşleri iki yöndedir. Öğretmenlerin çoğu kısmı erken özel eğitimin bu öğrencileri için akademik gelişimi destekleme, yetenek ve ilgi gelişmesi ve erken müdahale, ilgi kaybı önleme ve kolay öğrenim avantajı açısından faydalı uygulama olduğu konusundadır. Alanyazında, üstün yetenekli öğrencilerin okul öncesi dönemde ayırt edilebileceğini ve bu çocuklara erken dönemde uygun eğitim sunulması hem akademik hem sosyal-duygusal gelişimlerini olumlu yönde etkilediğini vurgulamakta (Hernández-Torrano vd., 2019; Sak, 2010). Bu tür müdahaleler, çocuğun potansiyelini açığa çıkarma ve gelişimsel olarak uygun eğitim yaklaşımlarıyla desteklenmesini mümkün kılar (Sak, 2010; Subotnik vd., 2011).

Ancak bazı öğretmenler, erken yaşta özel eğitimin her çocuk için uygun olmayabileceğini; bu sürecin çocuğun doğal gelişim ritmine aykırı olarak “oyun çocuğu” kimliğini baskılayabileceğini ve sosyal-duygusal gelişimini olumsuz etkileyebileceğini belirtmektedir

(Cross, 2011; Zhumagulova vd., 2020). Bu nedenle, erken müdahale kararlarının yalnızca bilişsel avantajlara dayanarak değil, çocuğun gelişimsel bütünlüğü gözetilerek alınması gerekmektedir.

Seidigali (2024), çalışmasında Kazakistan öğretmenlerinin büyük bir kısmı erken özel eğitim ihtiyacına olumlu görüşler, fakat uygulamaya dönük yeterli kaynak, materyal ve uzman desteği eksikliği bulunduğunu ifade etmekte.

Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitim Önemi ile İlgili Görüşleri: Araştırma bulgularına göre üstün yeteneklilerin eğitiminin önemi hakkında görüşleri benzerlik göstermiştir. Öğretmenler üstün yetenekli öğrencileri toplumsal kalkınmaya katkı sağlayacak bireyler olarak görülmesi nedeniyle bu öğrencilerin eğitimleri son derece önemli olduğunu vurgulamaktadır. Öğretmenler üstün yetenekli öğrencilerin bireysel başarısı ile, ülkenin gelişimine katkı olmada başarılı olacaklarını; bunula birlikte bu öğrencilerin uygun zaman ve kaynak açısından desteklenmediği takdirde potansiyellerini kaybedebileceğini savunmaktadır. Araştırma bulguları, yeteneklerin erken yaşta desteklenmemesi durumunda bu çocukların sahip oldukları yüksek potansiyeli yeteri kadar ortaya çıkaramadıklarına dair öğretmenlerin farkındalık düzeyinin arttığını belirten çalışmalarla paralellik göstermektedir (Manabayeva & Hernández-Torrano, 2023)

Üstün Yetenekli Öğrencileri için Kazakistan'da Yapılması Gerekenler: Kazakistan'da üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda kaydedilen ilerlemelere rağmen yapılması gereken düzenlemeler de bulunmaktadır. Araştırma bulgularına göre öğretmenler bu konuda, eğitim sisteminde üstün yetenekli öğrencilere yönelik yapısal ve yasal düzenleme, eğitim içeriği (özel program, metodoloji geliştirme, tanılama), yapılan ve yapılacak düzenlemelerin erişebilirliği konusunda, yani bu öğrencilere yönelik daha sistemli ve bütüncül yaklaşım ihtiyacı olduğu konusunda birleşmiştir, ancak öğretmenlerden azınlığı düzenleme ihtiyacı olmadığı olmuştur. Benzer çalışmalarda, öğretmen görüşleri, üstün yetenekli öğrencileri tanılamada tutarlılık olamaması, eğitim programlarının yeteri derecede farklılaştırılması ve okul içi destek hizmetlerinin eksikliği, öğrencilerin potansiyellerini gerçekleştiremediklerini belirterek, bulguları desteklemektedir (Hernández-Torrano vd., 2019; Seidegali, 2024).

Manabayeva (2023), çalışmasında, Kazakistan'da üstün yetenekli öğrencileri tanılama ve yönlendirme sürecinin bilimsel temellerle yeniden yapılandırılması ve iş birliğinin uygun derecede yapılması, bu öğrencilerin kapsamlı gelişimi için önemli görüldüğünü belirtmiştir.

Sonuç olarak, ülke genelinde üstün yeteneklilere yönelik kapsamlı eğitim politikası oluşturulması, üstün yetenekliler hakkında öğretmenlerin mesleki yeterliği artırılması ve tüm bu fırsatları ihtiyacı olan her çocuk için erişilebilir olması önemlidir.

Araştırma bulguları katılımcıların en çok üstün yetenekli öğrencileri tanılama yöntemlerinin ve bu öğrencilere yönelik eğitim stratejilerinin geliştirilmesi konusunda görüş bildirdiklerin ortaya çıkmıştır. Literatürde, Kazakistan’da NİS, Daryn ve Bilim ve İnovasyon gibi okulların üstün yetenekli öğrencilere yönelik yapılandırılmış programlar sunduğu bilinmekte (NU Writers Guild, 2015). Ancak bu okullara akademik açıdan ileri düzeyde olan öğrencilerin kabul edildiği, dolayısıyla “üstün yeteneklilik” kavramının, büyük ölçüde akademik yeterlikle sınırlandığı görülmektedir.

Üstün yeteneklilerin eğitiminde Türkiye’de Bilim ve Sanat Merkezler (BİLSEM) daha yaygın ve standartlaştırılmış bir yapı sunmakta olup; üstün yetenekli çocuğu tanılama, eğitim programında zenginleştirme, hızlandırma ve sanatsal-sportif aktivitelerle çok boyutlu ve kapsamlı bir yaklaşım uygulamaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2023).

Üstün yeteneklilerin eğitimine dünya çapında yapılmakta olan uygulamalar, bu öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına uygun, çok boyutlu yaklaşımlar benimsemektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nde Johns Hopkins Üniversitesi tarafından 1979 yılında kurulan *Center for Talented Youth (CTY)*, üstün yetenekli öğrencilere yönelik zenginleştirilmiş müfredatlar sağlamakla birlikte, yaz, çevrimiçi ve aile programları sunmaktadır (Johns Hopkins University Center for Talented Youth, n.d.). Almanya’da, uygulanmakta olan program "Begabtenförderung", öğrencilerin yetenek düzeyini belirleme ve ona göre sınıf ve okul yerleştirilmesi içermekte olup, üstün yeteneklilere yönelik eğitim stratejilerin biri olan hızlandırma uygulamalarından biri üniversiteye erken geçiş imkanları sunmaktadır (Fischer-Ontrup, 2012). Güney Kore’de, 1984 yılında kurulan *Daejeon Science High School for the Gifted*, matematik ve fen bilimlerinde üstün yetenekli öğrencilere yönelik özel bir okul olup, öğrenciler üniversite düzeyinde dersler alabilmektedir. Singapur’da, 1984 yılında başlatılan *Gifted Education Programme (GEP)*, 3. sınıftan itibaren öğrencileri seçerek, zenginleştirilmiş ve hızlandırılmış ders programları sunmaktadır (Wikipedia, n.d.a).

Gelişmiş devletlerde uygulanmakta olan üstün yeteneklilere yönelik programlar ulusal ölçekte yaygınlaştırılmış olması, Kazakistan’daki üstün yeteneklilere yönelik programların daha sınırlı erişim sağladığı durumuyla karşılaştırıldığında dikkat çekmektedir. Bu karşılaştırma, Kazakistan’da üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde daha kapsayıcı ve çok

boyutlu programların geliştirilmesi ve ulusal düzeyde yaygınlaştırılarak uygulanmasının önemini vurgulamaktadır.

Öğretmenlerin Kazakistan'da Üstün Yeteneklilerin Eğitimine İlişkin Öneriler: İlgili tema altında elde edilen bulgulara öğretmenler üstün yetenekli öğrencilerin eğitime önerilerinde özellikle kapsayıcı eğitimin geliştirilmesi ve genişletilmesi gerektiğini vurgulamakta. Birçok öğretmen üstün yetenekli öğrencilerin ortaöğretim sınıfında yeteri derecede destek görmediği ya da ihmal edildiğini, yalnızca üstün yeteneklilere yönelik (yüksek akademik başarı gösterenlere) okullarda uygun koşullarda desteklenebildiğini belirtmiştir. Zhumaguluva ve diğerler (2020) çalışmalarında kapsayıcı eğitimin bu öğrencilerin genel sınıfta olsa bile bireysel ihtiyaçlarına göre desteklenebileceğini konusunda önem kazandığını bulgulanmıştır.

Sonuç olarak, öğretmenler Kazakistan'daki üstün yetenekliler eğitiminin ayrıcalıklı olarak değil, sistematik ve kapsayıcı bir yaklaşımın bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi, erken tanılama ve yönlendirmeden başlayarak, uygun eğitim, zenginleştirme, hızlandırma veya farklılaştırma stratejilerinin dengeli uygulanmasına kadar geniş bir yelpazeyi içerdiğinde etkili olabilmektedir. Araştırma bulguları, yalnızca üstün yetenekli öğrencinin bireysel çabaların değil, aynı zamanda yapısal düzenlemelerin ve kapsamlı destek hizmetleri ve kaynakların bu öğrencilerin potansiyelini tam anlamıyla gerçekleştirebilmesi için önemli unsurlardan biri olduğunu göstermekte. Ayrıca bu süreçlerin etkili bir şekilde yürütülebilmesi, okul içi ve dışı destek hizmetlerinin, gerekli kaynak yeterliğinin, öğretmenlerin üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda mesleki gelişimi ve uzmanların geliştirilmesi ve eğitim politikalarının sistematik olarak yapılandırılması gerekmektedir. Sonuç olarak, üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi çok boyutlu ve bütüncül yaklaşım olarak sistematik şekilde desteklenmesi, bu öğrencilerin hem akademik hem sosyal-duygusal gelişimlerini tam anlamıyla gerçekleştirmesini sağlayacaktır.

5.2. Öneriler

5.2.1. Politikacılara Yönelik Öneriler

- Üstün yetenekli öğrencilerin tanınması için Kazakistan Eğitim Bakanlığı çatısı altında oluşturulmuş ve bilimsel geçerliliği olan tarama, tanılama programları geliştirilmelidir;
- Eğitim politikaları, üstün yetenekli öğrencilerin potansiyellerini en üst düzeye çıkarmak için, hızlandırma, zenginleştirme ve gruplandırma olanaklarını içeren farklılaştırılmış müfredat hazırlanması ve bu alanda sürekli bilgi güncellemesi sağlayacak politikalar geliştirilmelidir;
- Üstün yeteneklilerin eğitimi alanında öğretmenleri desteklemek adına etkili ve uygulamaya dönük mesleki gelişim programları tasarlanmalı ve bu alanda öğretmen yeterliklerini belgeleyen sertifika programı oluşturulmalı.

5.2.2. Öğretmenlere Öneriler

- Üstün yetenekli öğrencilerin bireysel farklılıkları ve ihtiyaçlarını dikkate alarak içerik, süreç, ürün ve öğrenme ortamlarının farklılaştırılması, eleştirel düşünme, yaratıcılık ve problem çözme gibi becerilerini destekleyen etkinlikler düzenlenmeli;
- Üstün yeteneklilerin eğitimi alanında güncel bilgi ve öğretim yöntemlerini takip etmeli ve uygulamalıdır. Ayrıca hizmet içi eğitimlere katılım sağlamalı, alan uzmanları ve meslektaşları ile iş birliği yapmalı.
- Üstün yetenekli öğrencilerin ilgi ve yetenek alanlarını dikkate alarak proje ve bağımsız araştırma yapmalarını teşvik etmeli.

5.2.3. Araştırmacılara Öneriler

- Bu araştırmada Kazakistan öğretmenlerinin üstün yeteneklilerin eğitimine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Gelecekteki araştırmalarda üstün yetenekli öğrencilerin Kazakistan'daki üstün yeteneklilerin eğitimine ilişkin görüşleri incelenebilir. Bu sayede üstün yeteneklilerin eğitimine kendilerinin gözlerinden bakmış olacağız.

- Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde uygulanmakta olan eğitim stratejilerinin etkililiğini değerlendirmek için bu öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisini inceleyen kanıta dayalı araştırmalar yapılmalıdır.
- Ortaöğretim okullarında çalışan öğretmenlerin üstün yeteneklilerin eğitimi alanında yeterliliğini artırmak amaçlı bu öğrencilerle çalışma eğitimleri ve bu eğitimlerin öğretmen yeterliklerine katkısını değerlendiren modeller geliştirilmelidir.
- Kazakistan'a özgün üstün yetenekli öğrencileri tarama, tanılama yöntemleri geliştirmeli veya yabancı tarama, tanılama araçları uyarlama çalışmaları yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akkaş, E., & Tortop, H. S. (2015). Üstün yetenekliler eğitiminde farklılaştırma: Temel kavramlar, modellerin karşılaştırılması ve öneriler. *Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, 2(2), 31-44.
- Akman Dömbekci, H., & Erişen, M. A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 141-160.
- Alabay, E., Alan, R., Açıklın, B., & Erdenci, D. (2023). Türkiye’de çocuk gelişimi bölümü erkek lisans öğrencisi olmak: “Erkek adam çocuk gelişimi mi okur?”. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 626-645.
- Ataman, A. (2012, Nisan). *Üstün zekâlılar ve üstün yetenekliler*. Geleceğin Mimarları Üstün Yetenekliler Sempozyumu’nda sunulmuş bildiri, Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Blinova, V. L., & Blinova, L. F. (2010). *Çocukların üstün zekâlılığı: Teori ve pratik*. Kazan: Poznanie.
- Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (2007). *Qualitative research for education: An introduction to theories and methods* (5th ed.). Boston: Pearson.
- Bogoyavlenskaya, D. B. (2006). Once again about talent. *Journal of practical psychological education*, 3(2), 14-17.
- Bogoyavlenskaya, D. B., & Shadrikov, V. D. (Eds.). (2003). *Üstün yetenekliliğin çalışma kavramı*. Moskova: Akademi.
- Bolsynova, M. (2024). *Teachers’ understanding in implementing differentiation in a school for gifted students in Kazakhstan*. Master's Thesis, Nazarbayev University, Astana.

- Borland, J. H. (1989). *Planning and implementing programs for the gifted*. New York: Teachers.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Braun, V., & Clarke, V. (2021). One size fits all? What counts as quality practice in (reflexive) thematic analysis?. *Qualitative Research in Psychology*, 18(3), 328-352.
- Braun, V., & Clarke, V. (2022). Conceptual and design thinking for thematic analysis. *Qualitative Psychology*, 9(1), 3-26.
- Braun, V., & Clarke, V. (2023). Toward good practice in thematic analysis: Avoiding common problems and being a knowing researcher. *International Journal of Transgender Health*, 24(1), 1-6.
- Bridges, D. (Ed.). (2014). *Educational reform and internationalization: The case of school reform in Kazakhstan*. Cambridge: Cambridge University.
- Brighton, C. (2003). The effects of middle school teachers' beliefs on classroom practices. *Journal for the Education of the Gifted*, 27(2/3), 177-206.
- Cherniss, C., & Goleman, D. (Eds.). (2001). *The emotionally intelligent workplace: How to select for, measure, and improve emotional intelligence in individuals, groups, and organizations*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Clark, B. (2002). *Growing up gifted: Developing the potential of children at home and at school* (5th ed.). Upper Saddle River: Prentice Hall.
- Colangelo, N., Assouline, S., & Gross, M. (2004). *A nation deceived: How schools hold back America's brightest students*. Iowa City: The University of Iowa.
- Coleman, P. (2021). Validity and reliability within qualitative research in the caring sciences. *International Journal of Caring Sciences*, 14(3), 2041–2045.
- Cox, J., Daniel, N., & Boston, B. O. (1985). *Educating able learners: Programs and promising practices*. Austin: University of Texas.
- Cross, T. L. (2011). *On the social and emotional lives of gifted children* (2nd ed.). Waco: Prufrock.
- Csapo, M. (1984). Special education in the USSR: Trends and accomplishments. *Remedial and Special Education*, 5(2), 5-15.

- Curtis, J. (2005). *Preservice teachers' attitudes toward gifted students and gifted education*. Doctoral Dissertation, Columbia University, New York.
- Çelik, V., & Arslan, E. (2019). Cinsiyetin öğretmenlik mesleğine etkisi: Pedagojik tutumlara yönelik bir inceleme. *Eğitim ve Toplum Dergisi*, 45(2), 123-140.
- Çetin, A. (2023). Üstün yetenekli çocukların özellikleri hakkındaki görüşler. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(1), 77-88.
- Çitil, M. (2020). *Üstün yetenekli öğrencilere sunulan olumlu davranışsal destek temelli problem davranışları önleyici sınıf yönetimi uygulamaları: Eylem araştırması*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Daniels, S., & Piechowski, M. (2009). *Living with intensity: Understanding the sensitivity, excitability, and the emotional development of gifted children, adolescents, and adults*. Scottsdale: Great Potential.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268.
- Diken, İ. H., & Batu, S. (2010). Kaynaştırmaya giriş. In İ. H. Diken (Ed.), *İlköğretimde kaynaştırma* içinde (ss. 2-25). Ankara: Pegem.
- Eisenberg, N. (1982). The development of prosocial behavior. In N. Eisenberg (Ed.), *The development of prosocial behavior* (pp. 3-24). New York: Academic.
- Eisenberg, N., Carlo, G., Murphy, B., & Van Court, P. (1995). Prosocial development in late adolescence: A longitudinal study. *Child Development*, 66(4), 1179-1197.
- Erkuş, A. (2012). Tutumlar ve ölçülmesi. In A. Erkuş (Ed.), *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme-I: Temel kavramlar ve işlemler* içinde (s. 83-134). Ankara: Pegem.
- Fakoor, M., Kosari, A., & Jafarzadeh, M. (2015). Revision on fuzzy artificial potential field for humanoid robot path planning in unknown environment. *International Journal of Advanced Mechatronic Systems*, 6(4), 174-183.
- Fischer-Ontrup, H. (2012). Gifted education and talent support in Germany. *Gifted Education International*, 28(2), 135-148.
- França-Freitas, M. L. P., Del Prette, A., & Del Prette, Z. A. P. (2014). Social skills of gifted and talented children. *Estudos de Psicologia*, 19(4), 288-295.

- Gallagher, J., Harradine, C. C., & Coleman, M. R. (1997). Challenge or boredom? Gifted students' views on their schooling. *Roeper Review*, 19(3), 132-136.
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. New York: Basic.
- Gardner, H. (1999). *Intelligence reframed: Multiple intelligences for the 21st century*. New York: Basic.
- Geake, J. G., & Gross, M. U. M. (2008). Teachers' negative affect toward academically gifted students: An evolutionary psychological study. *Gifted Child Quarterly*, 52(3), 217-231.
- Given, L. M. (Ed.). (2008). *The Sage encyclopedia of qualitative research methods*. Thousand Oaks: Sage.
- Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. New York: Bantam.
- Greenspon, T. S. (2000). "Healthy perfectionism" is an oxymoron!. *Psychology in the Schools*, 37(4), 325-329.
- Grigorenko, E. L. (2017). Gifted education in Russia: Developing, threshold, or developed. *Cogent Education*, 4(1), 1-12.
- Gross, M. U. M. (2000, May). *From "play-partner" to "sure shelter": How do conceptions of friendship differ between average-ability, moderately gifted, and highly gifted children?* Paper presented at the Fifth Biennial Henry B. And Jocelyn Wallace National Research Symposium on Talent Development, Iowa City.
- Gross, M. U. M. (2004). *Exceptionally gifted children* (2nd ed.). London: Routledge.
- Hagh Shenaz, H., Chamani, A. R., & Firoozabadi, A. (2016). Comparison of personality traits and mental health of gifted high school students and ordinary high school students. *Journal of Mental Health*, 8(29-30), 57-66.
- Hansen, J. B., & Feldhusen, J. F. (1994). Comparison of trained and untrained teachers of gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 38(3), 115-121.
- Hernández-Torrano, D., Tursunbayeva, X., & Almukhambetova, A. (2019). Teachers' conceptions of giftedness and gifted education in Kazakhstan. In M. S. Khine (Ed.), *Understanding giftedness: A guide for parents and educators* (pp. 111-125). Singapore: Springer.

- Independent Agency for Quality Assurance in Education. (2024a). *Stages of Kazakhstan's preuniversity education system*. Retrieved from <https://iqaa.kz/en/>
- Johns Hopkins University Center for Talented Youth. (n.d.). *Gifted education programs*. Retrieved from <https://cty.jhu.edu/>
- Johnsen, S. K. (2012). Identifying gifted students: A practical guide. Waco: Prufrock.
- Johnsen, S. K. (2012). Standards in gifted education and their effects on professional competence. *Gifted Child Today*, 35(1), 49-57.
- Kavruk, S. Z., & Seyitoğlu, M. N. (2022). Okul öncesi dönemde üstün yetenekli çocukların özellikleri, tanılanması ve eğitimleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 7(2), 25-37.
- Köse, F., & Tezcan Akmehmet, K. (2023). Türkiye'deki oyuncak müzelerinin SOKÜM'e yönelik eğitim etkinliklerinin incelenmesi. *Journal of International Museum Education*, 5, 1-14.
- Leana-Taşcılar, M. Z., & Kanlı, E. (2014). Investigation of perfectionism and self-esteem scores of gifted and average students. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 47(2), 1-20.
- Levent, F. (2011). *Üstün yeteneklilerin eğitime yönelik görüş ve politikaların incelenmesi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Lobanov, A. P. (2014). Intelligence: Definitions, theories, paradigms. *BDPU Haberleri*, 1(2), 3-11.
- Maker, C. J., & Shiever, S. W. (2005). *Curriculum development and teaching strategies for gifted learners* (3rd ed.). Austin: Pro-Ed.
- Makoelle, T., & Somerton, M. (2018). Facilitating inclusive teaching and learning spaces through digital education technology: A case of postgraduate students and faculty in Kazakhstan. In P. Peres, F. Moreira, & A. Mesquita (Eds.), *Educational and social dimensions of digital transformation in organizations* (pp. 43-64). Hershey: IGI Global.

- Manabayeva, Z., & Hernández-Torrano, D. (2023). Reversing gifted underachievement in Kazakhstan: Teachers' perception, experiences, and practices. In R. F. Subotnik, F. C. Worrell, & P. Olszewski-Kubilius (Eds.), *Underachievement in gifted education: Perspectives, practices, and possibilities* (pp. 114–125). London: Routledge.
- Marlowe, H. A. (1986). Social intelligence: Evidence for multidimensionality and construct independence. *Journal of Educational Psychology*, 78(1), 52-58.
- Mayer, J. D., & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence?. In P. Salovey & D. Sluyter (Eds.), *Emotional development and emotional intelligence: Implications for educators* (pp. 3-31). New York: Basic.
- McMillan, J. H. (2000). *Educational research: Fundamentals for the consumer* (3rd ed.). New York: Longman.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2023). *Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) programı raporu*. Ankara: MEB.
- Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. (2010). *State program of education development in the Republic of Kazakhstan for 2011–2020*. Retrieved from <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U1000001118>
- Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. (2023). *Teacher statistics report 2023*. Retrieved from <https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/documents/details/teacher-statistics-2023>
- Monks, F. J., & Ypenburg, I. H. (2014). *Odarënnyye deti*. Moskova.
- Moon, S. M. (2009). Myth 16: Gifted children are self-directed learners. *Gifted Child Quarterly*, 53(3), 207–209.
- Mukasheva, A. B., & Zhumabekova, K. B. (2019). *Üstün yetenekli çocukların pedagojisi*. Almatı: Kazak Üniversitesi.

- Naimushina, L. M. (2020). The history of the formation of the concept of “emotional intelligence” in psychological science. *Pedagogy: History, Prospects*, 3(4), 63-70.
- Narimani, M., Eini, M., Dehghan, H. R., Gholamzadeh, H., & Saffari Nia, M. (2013). Comparing five great personality factors and self-efficacy in gifted and normal students. *Magazine of Psychology of School*, 2(3), 164-180.
- National Association for Gifted Children. (t.y.). *What is giftedness?*. <https://nagc.org/page/what-is-giftedness> sayfasından erişilmiştir.
- Nazarbayev University Graduate School of Education. (2018). Special issue: Inclusive education in Kazakhstan. *NUGSE Research in Education Journal*, 3(1),
- Neihart, M., Reis, S. M., Robinson, N. M., & Moon, S. M. (Eds.). (2002). *The social and emotional development of gifted children: What do we know?*. Waco: Prufrock.
- NU Writers Guild. (2015). *Gifted education: Issues and challenges*. Retrieved from <https://nuwritersguild.wordpress.com/2015/01/18/gifted-education-issues-and-challenges/>
- Oakes, J. (2005). *Keeping track: How schools structure inequality* (2nd ed.). New Haven: Yale University.
- Omarova, R. S. (2006). *Formation of cognitive inquisitiveness of students in higher educational institutions*. Doctoral Dissertation, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty.
- Organisation for Economic Co-operation and Development & The World Bank. (2015). *OECD reviews of school resources: Kazakhstan 2015*. Paris: OECD.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2014). *Reviews of national policies for education: Secondary education in Kazakhstan*. Paris: OECD.
- Özbay, Y., & Palancı, M. (2011). Üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin psikososyal özellikleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 89-108.
- Özkan, M. U. (2013). *Üstün yetenekli çocukların özellikleri*. https://cocukuniversitesi.aydin.edu.tr/tez/ustun_yetenekliler_ozellikleri.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Pfeiffer, S. I., & Stocking, V. B. (2000). Vulnerabilities of academically gifted students. *Special Services in the Schools*, 16(1-2), 83-93.

- Piechowski, M. (2006). *"Mellow out," they say. If I only could: Intensities and sensitivities of the young and bright*. Wisconsin: Yunasa.
- Probst, B., & Piechowski, M. (2011). Overexcitabilities and temperament. In T. L. Cross & J. R. Cross (Eds.), *Handbook for counsellors serving students with gifts and talents* (pp. 53-73). Waco: Prufrock.
- Reis, S. M. (Ed.). (2004). *Grouping and acceleration practices in gifted education*. Thousand Oaks: Corwin.
- Reis, S. M., & Renzulli, J. S. (2004). Current research on the social and emotional development of gifted and talented students: Good news and future possibilities. *Psychology in the Schools, 41*(1), 119–130.
- Reis, S. M., & Renzulli, J. S. (2010a). Is there still a need for gifted education? An examination of current research. *Learning and Individual Differences, 20*(4), 308–317.
- Reis, S. M., & Renzulli, J. S. (2010b). Is there still a need for gifted education?. *Gifted Child Quarterly, 54*(4), 263-277.
- Renzulli, J. S. (1978). What makes giftedness? Re-examining a definition. *Phi Delta Kappan, 60*(3), 180–184.
- Renzulli, J. S. (2005). The three-ring conception of giftedness: A developmental model for promoting creative productivity. In R. J. Sternberg & J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of giftedness* (pp. 246–279). Cambridge: Cambridge University.
- Renzulli, J. S. (2012). The schoolwide enrichment model: A comprehensive plan for the development of talents at all school levels. *Revista Educação Especial, 27*(50), 539-562.
- Renzulli, J. S. (2021). The three-ring conception of giftedness: A developmental model for promoting creative productivity. In *Reflections on gifted education* (pp. 55-90). London: Routledge.
- Renzulli, J. S., & Reis, S. M. (1997). *The schoolwide enrichment model: A how-to guide for educational excellence* (2nd ed.). Mansfield Center: Creative.
- Rogers, K. B. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented: A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly, 51*(4), 382–396.

- Rollan, K. (2018). *Inclusive education reform in Kazakhstan: Civil society activism from the bottom-up*. Master's Thesis, Nazarbayev University, Astana.
- Rose, J., & Johnson, C. W. (2020). Contextualizing reliability and validity in qualitative research: Toward more rigorous and trustworthy qualitative social science in leisure research. *Journal of Leisure Research*, 51(4), 432–451.
- Rubin, K. H., & Rose-Krasnor, L. (1992). Interpersonal problem solving and social competence in children. In V. B. Van Hasselt & M. Hersen (Eds.), *Handbook of social development: A lifespan perspective* (pp. 283-323). New York: Plenum.
- Sak, U. (2011). *Üstün zekâlılar: Özellikleri, tanılanmaları, eğitimleri* (2. Baskı). Ankara: Vize.
- Sak, U. (2014). *Üstün zekâlılar: Özellikleri, tanılanmaları, eğitimleri*. Ankara: Vize.
- Sak, U. (2016). *Üstün zekâlılar: Özellikleri, tanılanmaları, eğitimleri* (6. Baskı). Ankara: Vize.
- Salovey, P., & Sluyter, D. J. (Eds.). (1997). *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications*. New York: Basic.
- Salovey, P., Mayer, J. D., & Caruso, D. R. (2002). The positive psychology of emotional intelligence. In C. R. Synder & S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 159-171). Oxford: Oxford University.
- Schaeffer, K. P. (2015). *Grouping the gifted: Yearly academic growth in homogeneous and heterogeneous grade 3 reading*. Doctoral Dissertation, Lehigh University, Bethlehem.
- Seidegali, D. (2024). *Conceptions of giftedness among teachers in rural, urban mainstream, and specialized schools in Northern Kazakhstan*. Master's Thesis, Nazarbayev University, Astana.
- Selman, R. L. (1980). *The growth of interpersonal understanding: Developmental and clinical analyses*. New York: Academic.
- Selman, R. L., & Schultz, L. H. (1990). *Making a friend in youth: Developmental theory and pair therapy*. Chicago: University of Chicago.
- Shcheblanova, E. I. (t.y.). *Social and emotional problems of gifted preschoolers*. Moscow: PIRAE.

- Silverman, L. K. (1993). *Counseling the gifted and talented*. Denver: Love.
- Silverman, L. K. (2009). The moral sensitivity of gifted children and the evolution of society. *Roeper Review*, 31(2), 110-118.
- Silverman, L. K., & Ellsworth, B. (1980). The theory of positive disintegration and its implications for giftedness. In N. Duda (Ed.), *Theory of positive disintegration: Proceedings of the third international conference* (pp. 179-194). Miami: University of Miami School of Medicine.
- Song, K.-H., & Porath, M. (2005). A new model of human abilities: Common and domain-specific intelligence, creativity, and wisdom. *High Ability Studies*, 16(2), 229-246.
- Speirs Neumeister, K. L. (2004). Understanding the relationship between perfectionism and achievement motivation in gifted college students. *Gifted Child Quarterly*, 48(3), 219-231.
- Stricker, J., Buecker, S., Schneider, M., & Preckel, F. (2020). Intellectual giftedness and multidimensional perfectionism: A meta-analytic review. *Educational Psychology Review*, 32, 391-414.
- Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F. C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science in the Public Interest*, 12(1), 3-54.
- Suleimenova, R. (2012). Methodological approaches to the development of inclusive education in the Republic of Kazakhstan. *Otkrytaya Shkola*, 7(118), 12-16.
- Teddlie, C., & Tashakkori, A. (2009). *Foundations of mixed methods research: Integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences*. Thousand Oaks: Sage.
- Terman, L. M. (1965). The discovery and encouragement of exceptional talent. In W. B. Barbe (Ed.), *Psychology and education of the gifted: Selected readings* (pp. 8-22). New York: Appleton-Century-Crofts.
- Tieso, C. L. (2005). The effects of grouping and curricular practices on intermediate students' math achievement. *Journal for the Education of the Gifted*, 29(1), 60-89.
- Tomlinson, C. A. (2001). *How to differentiate instruction in mixed-ability classrooms* (2nd ed.). Alexandria: ASCD.

- Tomlinson, C. A. (2014). *The differentiated classroom: Responding to the needs of all learners* (2nd ed.). Alexandria: ASCD.
- Tomlinson, C. A., Brighton, C., Hertberg, H., Callahan, C. M., Moon, T. R., Brimijoin, K., ... Reynolds, T. (2003). Differentiating instruction in response to student readiness, interest, and learning profile in academically diverse classrooms: A review of literature. *Journal for the Education of the Gifted*, 27(2-3), 119-145.
- Trosset, C. (2007). Qualitative research methods for institutional research. In R. D. Howard (Ed.), *Using mixed methods in institutional research* (pp. 9-21). Tallahassee: Association for Institutional Research.
- Tuttle, F. B., Becker, L. A., & Sousa, J. A. (1988). *Characteristics and identification of gifted and talented students* (3rd ed.). Washington: NEA.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Güncel Türkçe sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- U.S. Office of Education. (1972). *Education of the gifted and talented: Report to the Congress of the United States*. Washington: U.S. Government.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2015). *Cinsiyet ve eğitim: Öğretmen algıları ve uygulamaları*. Paris: UNESCO.
- VanTassel-Baska, J. (2003). *Curriculum planning and instruction design for gifted learners*. Denver: Love.
- VanTassel-Baska, J. (2006). *Program delivery models for the gifted*. Retrieved from <http://tip.duke.edu>
- VanTassel-Baska, J., & Stambaugh, T. (2005). Challenges and possibilities for serving gifted learners in the regular classroom. *Theory Into Practice*, 44(3), 211-217.
- VanTassel-Baska, J., & Stambaugh, T. (2006). *Comprehensive curriculum for gifted learners* (3rd ed.). Boston: Pearson.
- VanTassel-Baska, J., Cross, T. L., & Olenchak, F. R. (Eds.). (2009). *Social-emotional curriculum with gifted and talented students*. Waco: Prufrock.
- Wikipedia. (n.d.a). *Daejeon science high school for the gifted*. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Daejeon_Science_High_School_for_the_Gifted

- Wikipedia. (n.d.b). *Gifted education programme (Singapore)*. Retrieved from [https://en.wikipedia.org/wiki/Gifted_Education_Programme_\(Singapore\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Gifted_Education_Programme_(Singapore))
- Williams, S. M. (2025). *A qualitative study on the perceptions of gifted education: Evaluating teacher preparedness and program effectiveness in public schools*. Doctoral Dissertation, Northcentral University, San Diego.
- Wood, E. F., & Floden, R. E. (1990). *Where teacher education students agree: Beliefs widely shared before teacher education* (Report No. ED 331 781). East Lansing: National Center for Research on Teacher Education.
- Yakavets, N. (2014a). Educational reform in Kazakhstan: The first decade of independence. In D. Bridges (Ed.), *Educational reform and internationalisation: The case of school reform in Kazakhstan* (pp. 41-57). Cambridge: Cambridge University.
- Yakavets, N. (2014b). Reforming society through education for gifted children: The case of Kazakhstan. *Research Papers in Education*, 29(5), 513-533.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Zeidner, M., & Shani-Zinovich, I. (2011). Do academically gifted and non-gifted students differ on the Big-Five and adaptive status? Some recent data and conclusions. *Personality and Individual Differences*, 51(5), 566-570.
- Zhumagulova, B., Abdiraiymova, G., & Tulebekova, G. (2020). The development of gifted education in Kazakhstan: From policy to practice. *Pedagogy and Psychology*, 44(3), 128–137.
- Ziegler, A., & Phillipson, S. N. (2012). Towards a systemic theory of gifted education. *High Ability Studies*, 23(1), 3–30.

EKLER

Ek 1. Görüşme Formu

Görüşme Formu

DEMOGRAFİK BİLGİLER

Yaş:	Branş:
Cinsiyeti:	Sınıfı:
Eğitim durumu:	Görüşme tarihi:
Meslek deneyimi (yıl):	Eğitimi:

Soru	
1. Sizce üstün yetenekli çocuk kimdir?	
2. Üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel özellikleri nelerdir?	
3. Üstün yetenekli öğrencilerin sosyal özellikleri nelerdir?	
4. Üstün yetenekli öğrencilerin duygusal özellikleri nelerdir?	
5. Üstün yetenekli öğrenciniz var mı/oldu mu?	
6. Üstün yetenekli öğrenci için hangi özel eğitim yöntemleri kullandınız?	
7. Nasıl bir eğitim süreci yaşadınız (zorluklar, deneyimler)?	
8. Sizce üstün yetenekli öğrencilere özel bir eğitim verilmesi gerekir mi? Üstün yetenekliler özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler arasında gösterilebilir mi?	
9. Sizce üstün yetenekli öğrencilerin sınıf ortamlarında ihtiyaçları nelerdir?	
10. Deneyiminize göre üstün yetenekli çocukları eğitmenin etkili yolu ne diye düşünüyorsunuz?	
11. Üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitim stratejileri (Zenginleştirme, Farklılaştırma, Hızlandırma) hakkında bilgi sahibi misiniz?	
12. Üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitim stratejileri hakkında ne düşünüyorsunuz?	
13. Üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitim stratejileri hakkında eğitim aldınız mı?	
14. Üstün yetenekli öğrenciler için gruplama hakkında ne düşünüyorsunuz?	
15. Sizce üstün yetenekliler akranlarıyla mı yoksa kendileri gibi öğrencilerle mi birlikte öğrenim görmeli?	
16. Sizce üstün yetenekli öğrenciler olağan gelişim gösteren akranlarıyla birlikte öğrenim gördüğünde sınıf içinde ne tür önlemler alınabilir?	
17. Zenginleştirme uygulamaları hakkında ne düşünüyorsunuz?	
18. Üstün yetenekli öğrenciler için uygulanabilecek hızlandırma stratejileri (örn. sınıf atlama) hakkında ne düşünüyorsunuz?	

19. Okulunuzda üstün yetenekli öğrenciler için kaynaklar veya destek hizmetleri mevcut mu?	
20. Üstün yetenekli öğrenciler yeteneklerine göre nasıl yönlendirilmeli?	
21. Üstün yetenekli çocuklar erken özel eğitim almalı mı?	
22. Üstün yetenekli çocukların eğitimi sizce neden önemli? Açıklayabilir misiniz?	
23. Bu üstün yetenekli öğrenciler için Kazakistan'da neler yapılmalı?	
24. Başka önerileriniz var mı?	

Ek 2. Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu İzin Belgesi

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Komisyonu

Sayı : E-77082166-302.08.01-1133773
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

03.01.2025

DAĞITIM YERLERİNE

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı **Yüksek Lisans Öğrencisi** **Ainur KHABUBULLAYEVA'nın, Doç. Dr. Mahmut ÇİTİL'in** danışmanlığında yürüttüğü **"Kazakistan Öğretmenlerinin Üstün Yeteneklilerin Eğitimine İlişkin Görüşleri"** adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun **24.12.2024** tarih ve **21** sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Araştırma Kod No: 2025 - 04

Prof. Dr. İsmail KARAKAYA
Komisyon Başkanı

DAĞITIM

Gereği:

Sayın Doç. Dr. Mahmut ÇİTİL

Bilgi:

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...